

**WYZNACZENIE
OBSZARU ZDEGRADOWANEGO
I OBSZARU REWITALIZACJI
DLA GMINY LGOTA WIELKA**

Lgota Wielka, 2026 rok

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Sfera społeczna	3
3. Sfera gospodarcza	21
4. Sfera środowiskowa	36
5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	49
6. Sfera techniczna	61
7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.....	66
Spis rysunków	90
Spis fotografii	90
Spis tabel.....	90
Spis wykresów	91

1. Wstęp

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską, położoną w południowej części województwa łódzkiego, w powiecie radomszczańskim. Gmina posiada połączenie komunikacyjne z głównymi ośrodkami regionu poprzez dobrze rozwiniętą sieć dróg powiatowych. Dominującym elementem krajobrazu gminy są użytki rolne, a następnie lasy. Pozostała część obszaru przeznaczona jest na cele pozarolnicze, takie jak zabudowa mieszkaniowa, usługowa i przemysłowa. Zabudowa w gminie jest rozproszona, z dominacją domów jednorodzinnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, *Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji* (Art.2). Przed przystąpieniem do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji, gmina musi wyznaczyć obszar zdegradowany oraz obszar podlegający rewitalizacji (Art. 8). Zgodnie z zapisami Art. 9 ustawy o rewitalizacji obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zgodnie z art. 10 pkt 1 ustawy o rewitalizacji obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

Wytyczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Lgota Wielka przeprowadzono w oparciu o podział gminy na niepodzielne jednostki analityczne, stanowiące całość pod względem funkcjonalnym i społecznym. Dla tych jednostek zebrano i przetworzono dane opisujące sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Wykorzystano istniejący podział administracyjny - jednostki analityczne to 9 sołectw, do których należą: Brudzice, Długie, Kolonia Lgota, Krępa, Krzywanice, Lgota Wielka, Wiewiórów, Wola Blakowa oraz Woźniki.

Informacje wykorzystane do diagnozy pochodziły głównie z: Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej, Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku. Dodatkowo, część danych pozyskano z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Sfera społeczna

Liczba ludności

Poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby mieszkańców Gminy Lgota Wielka udostępnione przez Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej. Najbardziej zaludnionymi sołectwami wg. danych na dzień 31.12.2024 r. są: Wola Blakowa (693 mieszkańców), Brudzice (679) oraz Lgota Wielka (618). Najmniej liczny sołectwem jest Długie (137 mieszkańców). Na przestrzeni badanych lat 2019-2024 Gmina Lgota Wielka zanotowała spadek liczby ludności w niemal wszystkich sołectwach, z wyjątkiem sołectwa Długie (zwiększenie liczby o 3 mieszkańców). Ogólna liczba mieszkańców zmniejszyła się o 151 osób.

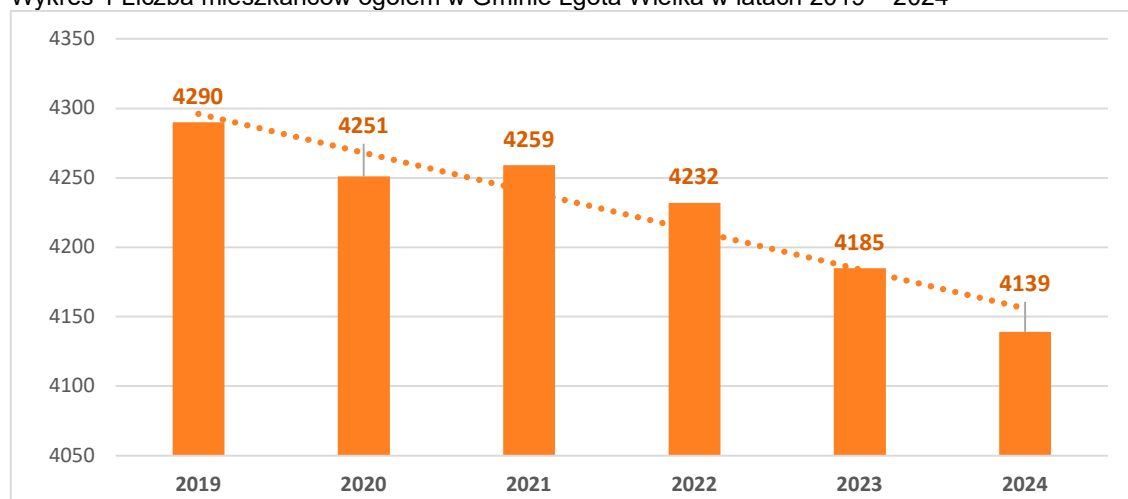
Tabela 1 Liczba mieszkańców w Gminie Lgota Wielka z podziałem na sołectwa w latach 2019-2024

Obszar	ogółem						Saldo ludności ogółem
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Gmina Lgota Wielka	4290	4251	4259	4232	4185	4139	-151
Brudzice	707	710	710	690	690	679	-28
Długie	134	131	130	134	134	137	3
Kolonia Lgota	300	300	292	290	283	278	-22
Krępa	419	417	420	422	414	412	-7
Krzywanice	550	542	546	545	552	540	-10
Lgota Wielka	630	619	638	638	618	618	-12
Wiewiórów	418	418	415	407	399	393	-25
Wola Blakowa	718	699	701	707	699	693	-25
Woźniki	414	415	407	399	396	389	-25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Liczba mieszkańców w gminie zmniejszyła się o 151 osób, spadek nie był jednak równomierny, gdyż w 2021 roku odnotowano niewielki przyrost ich liczby. Zależności przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1 Liczba mieszkańców ogółem w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Ruch naturalny ludności

Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na strukturę ludności. Według danych GUS w Gminie Lgota Wielka w 2024 roku odnotowano 34 żywe urodzenia oraz 46 zgonów, zatem przyrost naturalny jest ujemny i wynosi (-12) osób. W poprzednich latach również odnotowano ujemny przyrost naturalny.

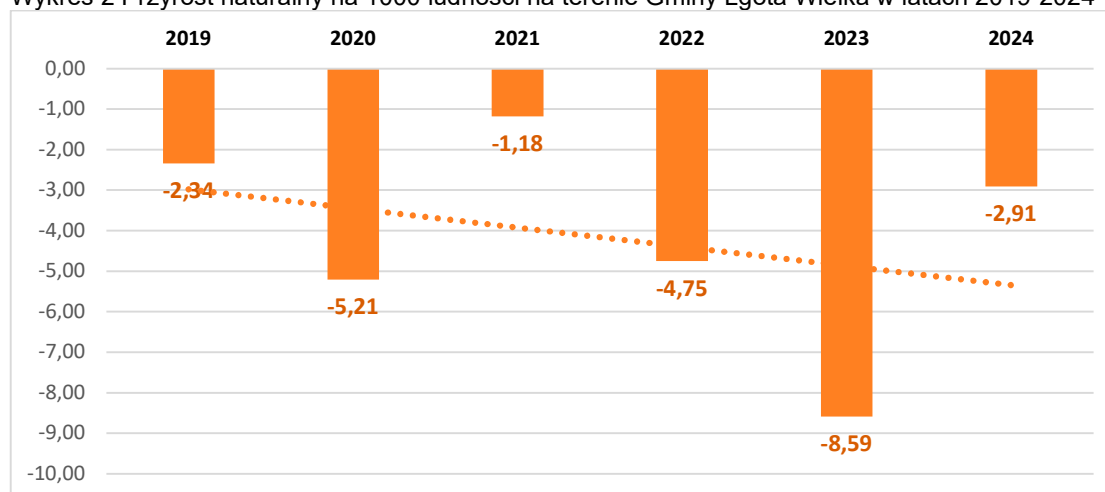
Tabela 2 Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Lgota Wielka w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Urodzenia żywe ogółem	49	37	54	42	31	34
Zgony ogółem	59	59	59	62	67	46
Przyrost naturalny ogółem	-10	-22	-5	-20	-36	-12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Najniższa wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1000 ludności została odnotowana dla roku 2023 i wyniosła (-8,59). Wartości zaprezentowano na wykresie poniżej.

Wykres 2 Przyrost naturalny na 1000 ludności na terenie Gminy Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Migracje

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową. Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu.

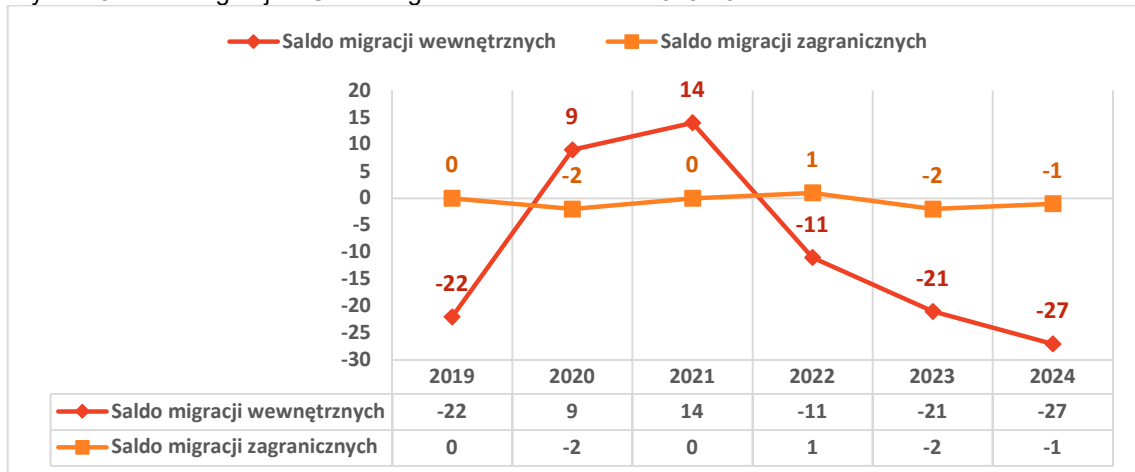
W Gminie Lgota Wielka w 2024 roku saldo migracji ogółem odnotowano na poziomie (-28) osób. Liczba osób zameldowanych w roku 2024 ogółem to 45 osób, natomiast wymeldowanych to 73 osoby. Zmiany miejsca zamieszkania występują głównie w obrębie kraju, regionu. Najwięcej osób wyprowadziło się z terenu gminy w roku 2023 (74 osoby). Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w gminie w ostatnich latach, występują na podobnym poziomie. Według danych GUS wymeldowania za granicę w całym badanym okresie kształtują się na poziomie od 0 do 3 osób, a zameldowania z zagranicy wynoszą od 0 do 1 osoby. Najwięcej osób zameldowano w gminie w roku 2020 (56 osób), a najmniej wymeldowało się w roku 2021 (39 osób). Bilans salda migracji dla badanych lat jest ujemny i wynosi (-62 osoby), wynik dodatni odnotowano w roku 2020 (+7 osób) oraz w roku 2021 (+14 osób).

Tabela 3 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zameldowania w ruchu wew. ogółem	32	56	53	40	50	45
Zameldowania z zagranicy ogółem	0	0	0	1	1	0
Zameldowania ogółem	32	56	53	41	51	45
Wymeldowania w ruchu wew.	54	47	39	51	71	72
Wymeldowania za granicę	0	2	0	0	3	1
Wymeldowania ogółem	54	49	39	51	74	73
Saldo migracji ogółem	-22	7	14	-10	-23	-28
Saldo migracji wewnętrznych	-22	9	14	-11	-21	-27
Saldo migracji zagranicznych	0	-2	0	1	-2	-1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Wykres 3 Saldo migracji w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Wskazane powyżej wartości opisujące ruch migracyjny pokazują, że w ciągu ostatnich lat więcej ludzi zdecydowało się na opuszczenie gminy i zamieszkanie w innym miejscu.

Struktura wieku ludności

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 18 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Tabela 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Lgota Wielka - ogółem	4290	4251	4259	4232	4185	4139
wiek przedprodukcyjny	770	761	775	787	788	773
wiek produkcyjny	2664	2631	2610	2559	2525	2488
wiek poprodukcyjny	856	859	874	886	872	878
w % ogółem ludność w wieku:						
wiek przedprodukcyjny	17,95	17,90	18,20	18,60	18,83	18,68
wiek produkcyjny	62,10	61,89	61,28	60,47	60,33	60,11
wiek poprodukcyjny	19,95	20,21	20,52	20,94	20,84	21,21

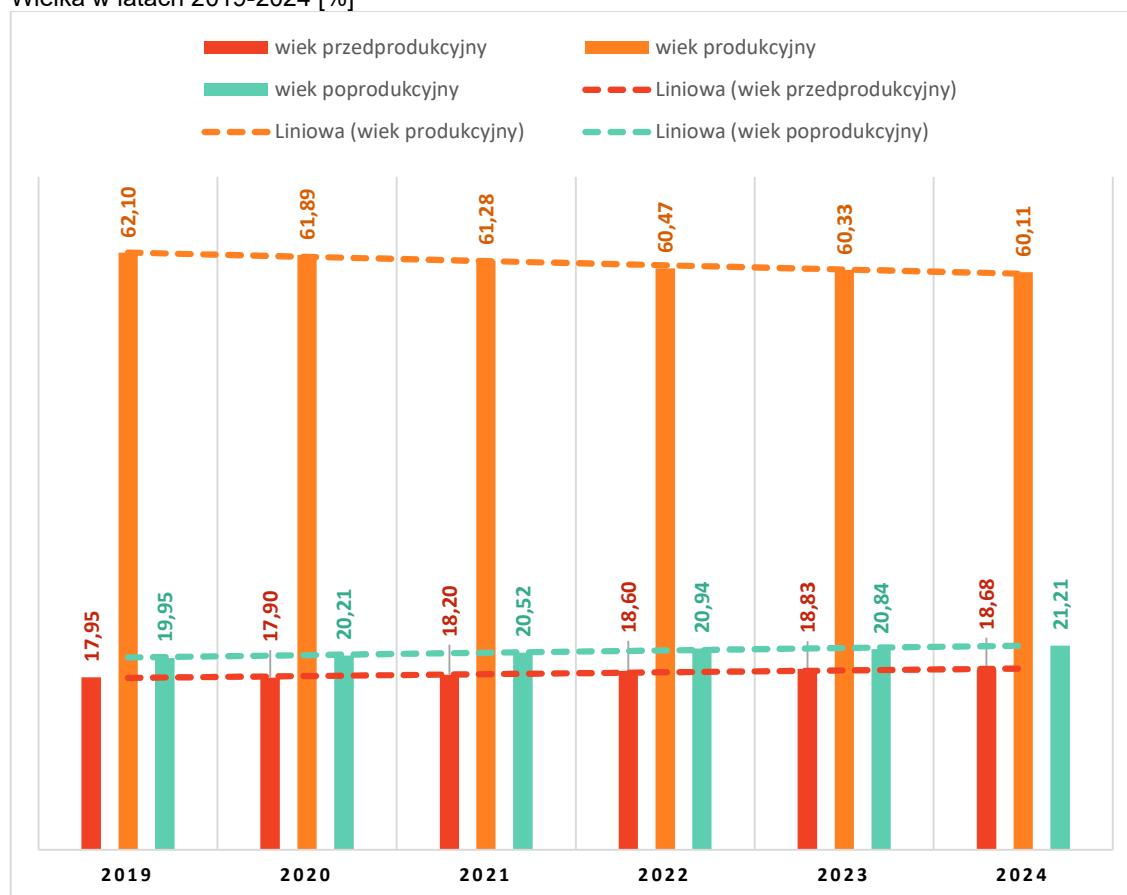
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Z powyższych danych wynika, że w latach 2019-2024 w Gminie Lgota Wielka obserwujemy:

- zwiększenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 3 osoby;
- zmniejszenie się liczby ludności w wieku produkcyjnym o 176 osób;
- zwiększenie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o 22 osoby.

W gminie dominuje zatem ludność w wieku produkcyjnym obejmując 60,11% społeczeństwa. Niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym osiągając 21,21% społeczeństwa oraz zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w badanym okresie najwyższą wartość procentową osiąga w roku 2023 (18,83%), wzrost tego wskaźnika na przestrzeni badanych lat nie jest jednak równomierny. Linie trendu na wykresie poniżej doskonale obrazują przebieg zjawiska.

Wykres 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024 [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

W tabeli poniżej przedstawiono liczbę ludności wg ekonomicznych grup wieku w podziale na sołectwa w gminie. Dane te posłużą do wyliczeń wskaźników na dalszym etapie diagnozy.

Tabela 5 Liczba mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Lgota Wielka z podziałem na sołectwa w latach 2019-2024 - stan w dniu 31 XII

obszar	liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym						liczba ludności w wieku produkcyjnym						liczba ludności w wieku poprodukcyjnym					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Lgota Wielka	770	761	775	787	788	773	2664	2631	2610	2559	2525	2488	856	859	874	886	872	878
Brudzice	107	105	104	106	115	112	432	435	437	422	411	404	168	170	169	162	164	163
Długie	22	24	24	27	31	31	78	77	75	75	74	75	34	30	31	32	29	31
Kolonia Lgota	39	40	41	44	41	43	193	191	182	172	169	158	68	69	69	74	73	77
Krępa	96	89	89	92	81	81	250	256	259	256	259	260	73	72	72	74	74	71
Krzywanice	106	110	110	109	115	108	329	316	314	315	318	314	115	116	122	121	119	118
Lgota Wielka	118	113	121	124	120	119	406	398	402	391	378	375	106	108	115	123	120	124
Wiewiórów	77	77	82	81	81	82	263	258	253	245	240	233	78	83	80	81	78	78
Wola Błakowa	132	125	129	134	133	130	455	445	439	436	430	426	131	129	133	137	136	137
Woźniki	73	78	75	70	71	67	258	255	249	247	246	243	83	82	83	82	79	79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Ze strukturą wieku i płci ludności jest powiązany również wskaźnik obciążenia demograficznego ludności, czyli ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla Gminy Lgota Wielka wskaźnik wzrasta od 2019 roku, w 2024 roku wyniósł (36,0) osób. Im przedmiotowy wskaźnik jest wyższy, tym sytuacja demograficzna obszaru, z punktu widzenia ekonomicznego jest trudniejsza i świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Systematyczny przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym powoduje silną presję na system emerytalny (zapewnienie emerytur dla coraz liczniejszej populacji osób, które zakończyły aktywność zawodową) oraz na system opieki zdrowotnej (zapewnienie specjalistycznej opieki ludziom w podeszłym wieku).

Tabela 6 Wskaźniki obciążenia demograficznego w latach 2019 - 2024 – porównanie

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Lgota Wielka	32,3	32,9	33,9	34,8	35,1	36,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Usługi społeczne w Gminie Lgota Wielka przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym.

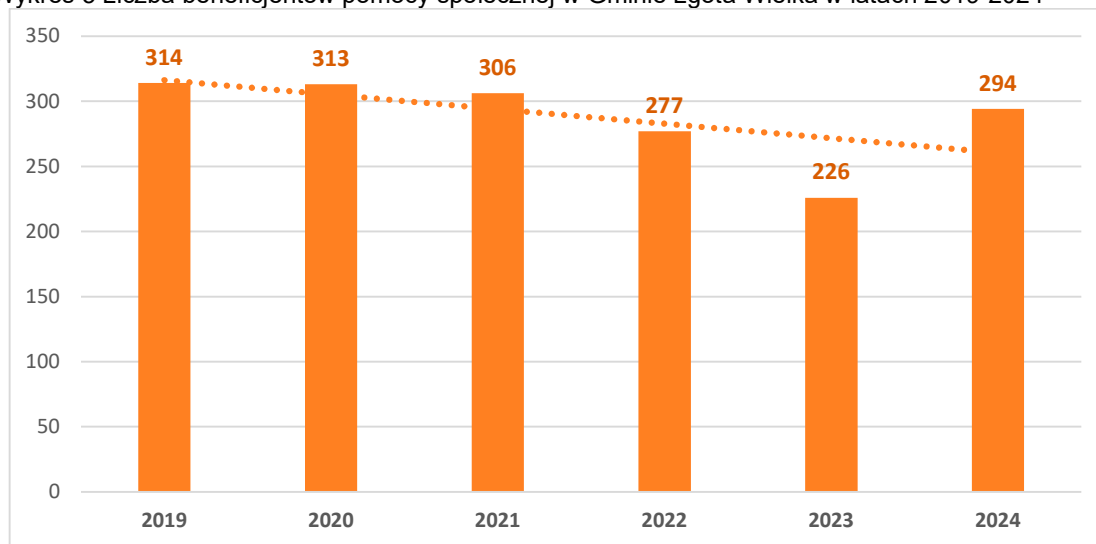
Na terenie Gminy Lgota Wielka pomoc społeczną realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej, który jest jednostką organizacyjną Gminy, działa na podstawie statutu przyjętego Uchwałą nr XI/74/2007 Rady Gminy w Lgocie Wielkiej z dnia 30 października 2007 roku. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) realizuje zadania pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Podstawowe zadania pomocy społecznej to przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy. Pomocy udziela się osobom i rodzinom m.in. z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa. Pomoc polega również na realizowaniu programów wspierających seniorów oraz zatrudnianiu asystentów rodzin oraz osób niepełnosprawnych.

Oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej pomoc i wsparcie zapewniają między innymi Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lgocie Wielkiej.

Ponadto GOPS współpracuje z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku. Z danych statystycznych przedstawionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej wynika, iż na dzień 31.12.2024 roku 294 osoby (7,10% ludności gminy ogółem) korzystało ze wsparcia instytucji pomocy społecznej. W porównaniu do 2019 roku było to o 20 osób mniej, linia trendu jest malejąca, jednak niepokój budzi znaczne zwiększenie liczby beneficjentów w 2024 roku w porównaniu z 2023 r. – o 68 osób. Tym bardziej jest to niepokojące, że liczba mieszkańców ogółem w 2024 r. była niższa niż w 2023 r., a zatem zwiększenie liczby beneficjentów nie wynika ze zwiększenia liczby ludności, wręcz odwrotnie – mamy do czynienia ze zmniejszającą się populacją mieszkańców przy jednoczesnym wzroście liczby osób korzystających ze wsparcia. Jest to największa zmiana rok do roku odnotowana w analizowanym okresie. Taka zmienność może wynikać z różnych czynników, takich jak zmieniająca się sytuacja gospodarcza czy lokalne działania wspierające osoby znajdujące się w trudnej sytuacji. Poniżej przedstawiono liczbę ludności korzystającej z pomocy społecznej w latach 2019-2024.

Wykres 5 Liczba beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej oraz Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Lgota Wielka na lata 2021-2026 (Załącznik do: Uchwały XXXV/172/2021 Rady Gminy w Lgocie Wielkiej z dnia 26 marca 2021 r.)

Powody korzystania ze świadczeń są różnorodne i w wielu przypadkach nie są wskazywane pojedynczo, lecz występują łącznie. Wśród przesłanek, z tytułu których mieszkańcy gminy najczęściej korzystają z pomocy społecznej wymienia się: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwałą i ciężką chorobę. Dane liczbowe przedstawia poniższy wykres.

Najwięcej osób korzystało z pomocy z powodu niepełnosprawności. W 2019 roku było to 66 osób, a w 2020 roku nastąpił wzrost do 75 osób. W kolejnych latach widoczny jest spadek, szczególnie w 2022 roku (39 osób), po czym liczba ta utrzymywała się na podobnym poziomie do 2024 roku (39 osób).

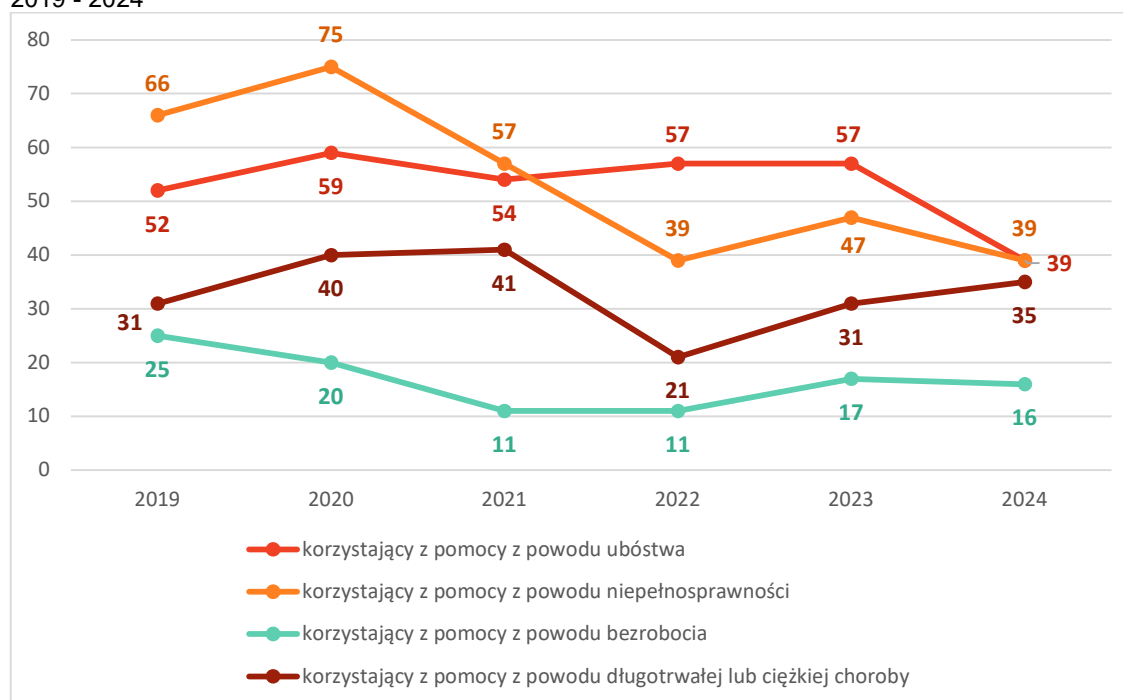
Pomoc z powodu ubóstwa utrzymywała się na relatywnie wysokim i dość stabilnym poziomie. W 2019 roku wynosiła 52 osoby, osiągając maksimum w 2020 roku (59 osób). Następnie liczba ta nieznacznie się wahała, by w 2024 roku spaść do 39 osób.

Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej wykazuje trend spadkowy. Z 25 osób w 2019 roku liczba ta zmniejszyła się do 11 osób w latach 2021–2022. W 2023 roku nastąpił niewielki wzrost (17 osób), a w 2024 roku ponowny, nieznaczny spadek do 16 osób.

Pomoc z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby wzrosła z 31 osób w 2019 roku do 41 osób w 2021 roku, po czym w 2022 roku nastąpił gwałtowny spadek do 21 osób. W kolejnych latach obserwowany jest ponowny wzrost, do 35 osób w 2024 roku.

Podsumowując, w 2024 r. dominującymi powodami korzystania z pomocy społecznej były ubóstwo i niepełnosprawność. Zauważalny jest także wzrost znaczenia problemów zdrowotnych, co potwierdza starzenie się populacji oraz może oznaczać pogarszający się stan zdrowia mieszkańców.

Wykres 6 Liczba beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Lgota Wielka wg. przesłanek w latach 2019 - 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej

Analiza danych dotyczących liczby osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024 przy uwzględnieniu przyczyny korzystania ze wsparcia (ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba) wskazuje na zmienność w poszczególnych latach. Dane te pokazują zarówno trendy w zakresie liczby osób potrzebujących wsparcia, jak i specyficzne wyzwania, z jakimi mierzą się mieszkańcy gminy.

Wzrost znaczenia chorób przewlekłych oraz utrzymująca się liczba osób z niepełnosprawnościami może być związana ze starzeniem się społeczeństwa, ograniczonym dostępem do specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz rosnącymi kosztami leczenia i rehabilitacji. Spadek znaczenia bezrobocia jako przyczyny pomocy społecznej sugeruje, że zatrudnienie nie jest już głównym czynnikiem wykluczenia, jednak nie oznacza to poprawy sytuacji materialnej wszystkich gospodarstw domowych. Utrzymywanie się ubóstwa mimo niższego poziomu bezrobocia może wskazywać na zjawisko ubóstwa pracujących, niskie dochody w rolnictwie lub niestabilność zatrudnienia w małych firmach. Struktura ta podkreśla potrzebę rozwoju usług opiekuńczych, zdrowotnych i wsparcia środowiskowego, a nie wyłącznie świadczeń finansowych.

Bezrobocie

W ujęciu ogólnym bezrobocie pozostaje jednym z kluczowych wyzwań o charakterze społecznym i ekonomicznym, które w istotny sposób wpływa na funkcjonowanie jednostek oraz całych społeczności lokalnych. Skala tego zjawiska jest w dużej mierze uzależniona od kondycji gospodarki, kierunków prowadzonej polityki państwa oraz skuteczności działań podejmowanych na rynku pracy. Istotną rolę odgrywa również poziom inwestycji, zwłaszcza tych, które sprzyjają powstawaniu stabilnych miejsc pracy w sektorze publicznym i prywatnym. Brak zatrudnienia pociąga za sobą szereg negatywnych konsekwencji, które wykraczają poza sferę finansową. Osoby pozostające bez pracy często doświadczają pogorszenia sytuacji materialnej, co zwiększa ryzyko ubóstwa i marginalizacji społecznej. Problem ten oddziałuje także na życie rodzinne, prowadząc do napięć, obniżenia poczucia

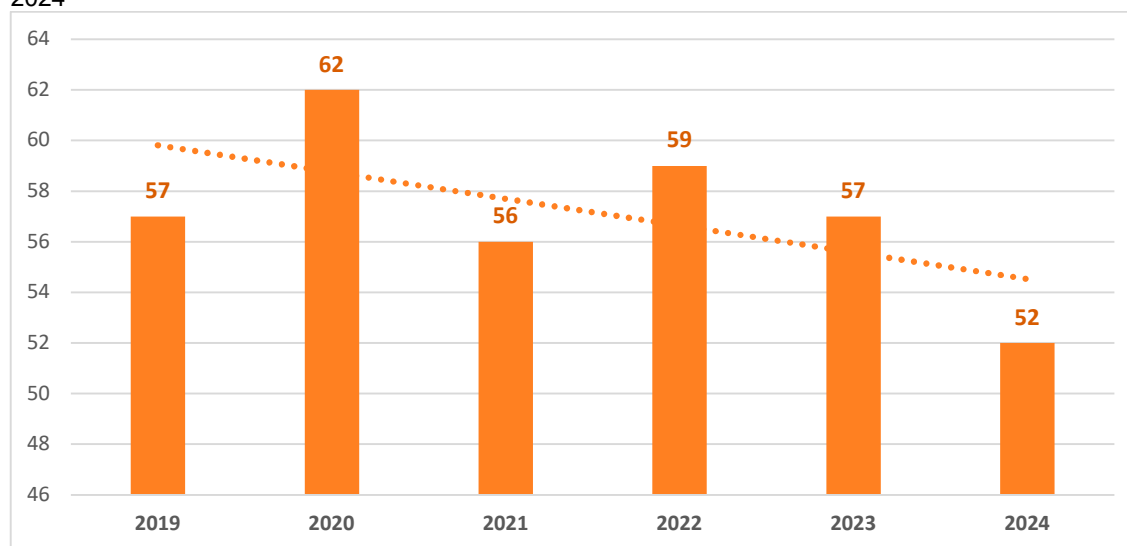
bezpieczeństwa oraz osłabienia więzi społecznych. Długotrwałe pozostawanie bez zatrudnienia sprzyja narastaniu trudności zdrowotnych, w tym problemów natury psychicznej, takich jak obniżony nastrój, poczucie bezradności czy brak motywacji do działania.

W przypadku przedłużającego się bezrobocia może dojść do stopniowej utraty wiary we własne możliwości, a w sytuacjach skrajnych – do rozwoju uzależnień lub zachowań sprzecznych z normami społecznymi i prawnymi. Zjawisko to ma więc charakter wielowymiarowy i wpływa nie tylko na osoby bezpośrednio nim dotknięte, lecz także na ich otoczenie oraz całą wspólnotę lokalną.

Warto również podkreślić, że przyczyną braku zatrudnienia bywa nie tylko ograniczona liczba ofert pracy, ale także niski poziom aktywności przedsiębiorczej mieszkańców, niewystarczające kwalifikacje zawodowe czy niedostosowanie umiejętności do potrzeb lokalnego rynku. Z tego względu przeciwdziałanie bezrobociu powinno obejmować nie tylko tworzenie nowych miejsc pracy, lecz także działania wspierające rozwój kompetencji, przedsiębiorczości oraz aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców.

Poniżej przedstawiono liczbę zarejestrowanych osób bezrobotnych w latach 2019-2024 z obszaru Gminy Lgota Wielka. W 2024 roku w porównaniu do 2019 roku liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych z obszaru gminy zmniejszyła się o 5 osób. W 2020 roku liczba bezrobotnych była najwyższa i wyniosła 62 osoby. Pomimo stosunkowo niewielkiej liczby osób bezrobotnych, należy mieć na uwadze, iż bezrobocie zawsze jest zjawiskiem niekorzystnym, które należy monitorować, a osobom pozostającym bez zatrudnienia pomagać, nie tylko w sferze pomocy znalezienia zatrudnienia, ale również w aspekcie psychologicznym czy rozwoju osobistego.

Wykres 7 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku

Przemoc domowa

Na terenie Gminy Lgota Wielka przemoc domowa występuje w rodzinach o różnym statusie społecznym. W ujawnionych przypadkach przemocy domowej lub w przypadku uzasadnionego podejrzenia, że w danej rodzinie występuje przemoc domowa prowadzona jest tzw. procedura "Niebieskiej Karty". Jest to procedura postępowania i interwencji, gdzie wszelkie działania służb pomocowych są indywidualnie dopasowane do potrzeb danej rodziny, dotkniętej przemocą domową. Obejmuje ona ogół czynności podejmowanych przez przedstawicieli ośrodka pomocy społecznej, policji, oświaty, służby zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić także prokuratorzy, kuratorzy

sądowi, przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej jak również przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, jeżeli Żandarmeria Wojskowa złoży taki wniosek do wójta, burmistrza albo prezydenta miasta w związku z zamieszkiwaniem na obszarze gminy żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową. Działania te koordynuje Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego. Zgodnie z ustawą jednym z zadań własnych gmin jest tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

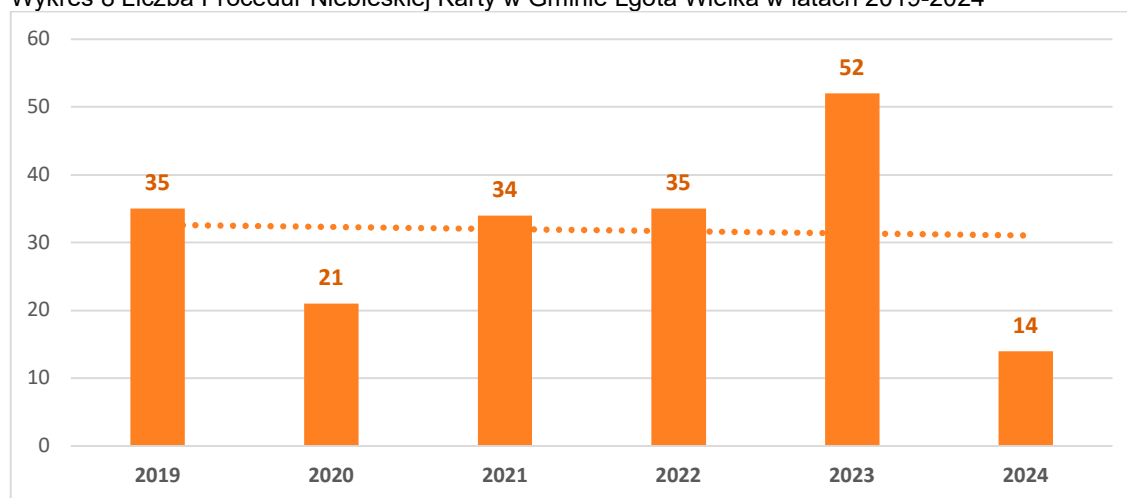
Pomoc rodzinom zagrożonym kryzysem rodzinnym i przemocą w rodzinie - wzmocnienie rodziny w jej funkcjach opiekuńczo – wychowawczych, zapobieganie i ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie - realizowano dzięki zadaniom zawartym w Programie Wspierania Rodziny w Gminie Lgota Wielka i Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Procedura Niebieskiej Karty

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy, przede wszystkim realizowane są przez Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy domowej. W większości przypadków przemoc spowodowana jest nadużywaniem alkoholu. Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą domową. Procedura „Niebieskiej Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy domowej. Przedstawiciele podmiotów wyżej wymienionych, realizują procedurę „Niebieskiej Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego.

Poniżej przedstawiono zestawienie obrazujące liczbę funkcjonujących Procedur Niebieskiej Karty w gminie. W latach 2019-2024 liczba kart zmniejsza się, lecz spadek ten nie jest równomierny, w 2023 r. odnotowano najwyższą liczbę aktywnych Niebieskich Kart.

Wykres 8 Liczba Procedur Niebieskiej Karty w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej

Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo należy pojmować nie tylko jako wskaźnik przestępstw, ale także jako bezpieczeństwo pożarowe i możliwość reakcji w trakcie zagrożenia z różnych przyczyn, głównie jako zagrożenia spowodowanego anomaliami pogodowymi. Na jakość życia mieszkańców wpływa również poziom bezpieczeństwa publicznego. Jednym z wielu zadań własnych gminy jest zapewnienie porządku

publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej. Zapewnienie sprawnego bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej wymaga ścisłej współpracy władz samorządowych z właściwymi instytucjami i organami. W powiecie radomszczańskim działają Centra Reagowania Kryzysowego, które powołane są do zbierania informacji o zagrożeniach, ich przetwarzania i reagowania na występujące zagrożenia, co pozwala na racjonalizację wykorzystania wszystkich podmiotów działających w sferze ładu, porządku i bezpieczeństwa oraz prowadzenia akcji ratunkowych.

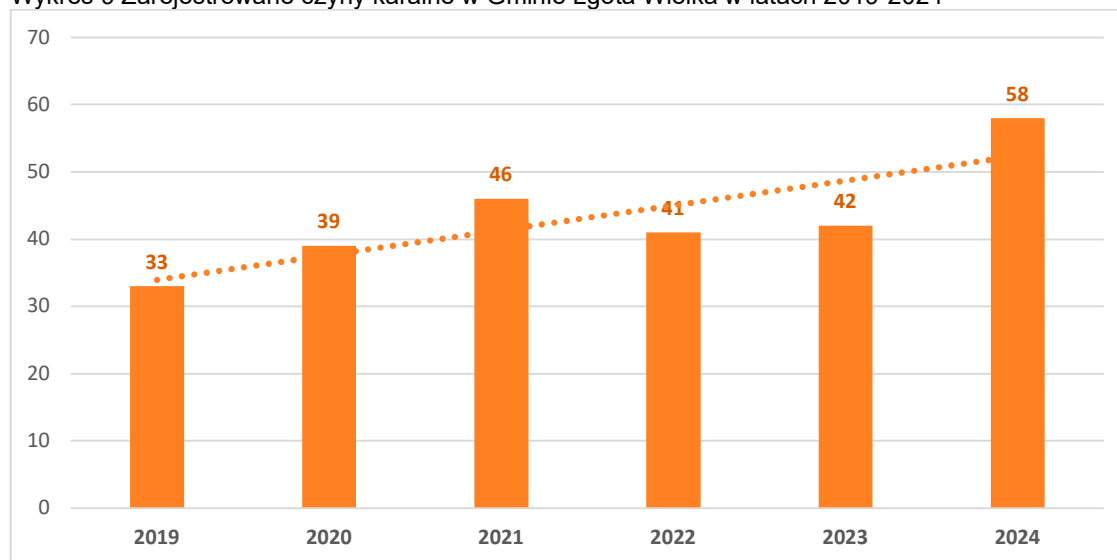
Bezpieczeństwo publiczne rozumiemy jako ogół warunków i instytucji chroniących obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Za bezpieczeństwo publiczne w Gminie Lgota Wielka odpowiada posterunek policji w Lgocie Wielkiej, podlegający Komisariatowi Policji w Kamieńsku, monitorujący na bieżąco sytuację i prowadzący działania prewencyjne. Teren gminy jest zabezpieczany w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego przez 6 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Czyny karalne

Na wykresie poniżej przedstawiono liczbę czynów karalnych zarejestrowanych na obszarze gminy w latach 2019 – 2024. W przedmiotowym zestawieniu należy brać pod uwagę zmianę przepisów prawa, która nastąpiła w 2023 roku. Przed zmianą definicja czynu karalnego obejmowała przestępstwo lub przestępstwo skarbowe lub enumerowane wykroczenia, opisywana zmiana do katalogu czynów karalnych wciągnęła każde wykroczenie, co spowodowało wzrost ilości czynów karalnych.

Wykres 9 Zarejestrowane czyny karalne w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lgocie Wielkiej

Obiekty infrastruktury społecznej

Na terenie Gminy Lgota Wielka funkcjonują różnorodne jednostki edukacyjne oraz obiekty kulturalno-społeczne, które pełnią kluczową rolę w zapewnieniu dostępu do usług publicznych dla mieszkańców gminy. W ramach infrastruktury społecznej wyróżnia się:

Szkoły podstawowe:

- Szkoła Podstawowa w Woli Blakowej 39,
- Szkoła Podstawowa im. M. Konopnickiej w Lgocie Wielkiej przy ul. Szkolnej 3 wraz z oddziałem przedszkolnym,
- Szkoła Podstawowa w Brudzicach przy ul. Radomszczańskiej 1.

W Lgocie Wielkiej znajduje się również Gminna Biblioteka Publiczna, która istnieje od 1959 roku. Biblioteka mieści się w tym samym budynku co szkoła, przez co uczniowie mają większą możliwość korzystania z księgozbioru, pokazów multimedialnych oraz zajęć plastycznych. Biblioteka organizuje również spotkania autorskie, konkursy oraz inne imprezy okolicznościowe.

Obiekty sportowe:

Boiska piłkarskie, występują w czterech miejscowościach, są to: Woźniki, Krzywanice, Lgota Wielka i Krępa. Boiska służą mieszkańcom w różnych grupach wiekowych. Na obszarze gminy działają trzy kluby sportowe:

- LKS „Piaśt” Gmina Lgota Wielka;
- LZS „PIAST” Krzywanice;
- LZS „VICTORIA” Woźniki.

W miejscowości Krępa występują boiska do siatkówki plażowej i tenisa. Na terenie gminy w poszczególnych miejscowościach występują również place zabaw.

Obiekty kulturalno-społeczne:

- Świetlica wiejska w Wiewiórowie;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Lgocie Wielkiej, która jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Woźnikach;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Woli Blakowej;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Krępie;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Krzywanicach;
- Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej w Brudzicach.

Służba zdrowia:

Na terenie Gminy Lgota Wielka znajduje się placówka służby zdrowia, w postaci Samodzielnego Publicznego Gminnego Ośrodka Zdrowia, który zapewnia mieszkańcom dostęp do podstawowej opieki medycznej. W ramach specjalistycznych usług zdrowia najbliższym ośrodkiem jest Szpital Powiatowy, w Radomsku, który oferuje usługi ambulatoryjne oraz hospitalizacyjne. W Lgocie Wielkiej działają również dwie apteki. W Krępie działa zaś Środowiskowy Dom Samopomocy.

Przestrzenie zielone:

Na terenie Gminy Lgota Wielka występują mniejsze obszary zieleni urządzonej, które pełnią istotną rolę w poprawie jakości życia mieszkańców. Do głównych obszarów zieleni należą obszary naturalnej roślinności zlokalizowane w pobliżu kościołów oraz ośrodków społecznych, które stanowią miejsca rekreacji i wypoczynku. Dodatkowo, w obrębie gminy występują obszary zielone, takie jak lasy czy łąki, które mają istotne znaczenie ekologiczne. Tereny te pełnią funkcje ochrony bioróżnorodności, a także stanowią ważne zasoby przyrodnicze.

ZJAWISKA NEGATYWNE W SFERZE SPOŁECZNEJ

Bazując na danych udostępnionych przez Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej dokonano analizy zjawisk negatywnych w podziale gminy na sołectwa.

Poniżej przedstawiono wskaźniki obrazujące zjawiska negatywne zdiagnozowane na obszarze Gminy Lgota Wielka w sferze społecznej. Przedstawiono wartości referencyjne dla gminy oraz wartości wskaźników dla poszczególnych sołectw. Kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźników mniej korzystne względem wartości referencyjnych dla gminy oraz odpowiadające im nazwy obszarów, wskazując obszary koncentracji danego zjawiska negatywnego.

Zjawisko negatywne	zmniejszanie się liczby mieszkańców
Wskaźnik	zmiany % liczby ludności w 2024 r. w porównaniu z 2019 r.

Zmniejszanie się liczby mieszkańców jest zjawiskiem silnie destabilizującym rozwój gminy. Prowadzi do osłabienia potencjału społecznego i gospodarczego, pogorszenia dostępności usług publicznych, wzrostu obciążeń finansowych oraz nasilenia problemów demograficznych i społecznych. Zmniejszanie się liczby mieszkańców w gminie (depupulacja) wywołuje szereg negatywnych skutków społecznych, gospodarczych i przestrzennych, które w dłuższej perspektywie osłabiają rozwój lokalny. Spadek liczby mieszkańców prowadzi do osłabienia więzi sąsiedzkich i kapitału społecznego, a także trudności w organizowaniu inicjatyw lokalnych, wydarzeń kulturalnych i społecznych. Depopulacja powiązana jest z odpływem ludzi młodych i w wieku produkcyjnym, wzrostem udziału osób starszych i niesamodzielnych oraz narastającym obciążeniem systemu pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. Zmienia się struktura potrzeb społecznych. Wraz ze spadkiem liczby ludności maleje opłacalność utrzymania placówek edukacyjnych, kultury i transportu publicznego, następuje likwidacja lub ograniczanie usług, mieszkańcy muszą dojeżdżać do innych miejscowości, co pogarsza jakość życia. Zjawisko to szczególnie dotyka osoby starsze i mniej mobilne. Mniejsza liczba mieszkańców sprzyja pustoszeniu budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz wzrostowi kosztów utrzymania infrastruktury w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Może to prowadzić do obniżenia estetyki i funkcjonalności gminy.

Tabela 7 Zmiany % liczby ludności w 2024 r. w porównaniu z 2019 r. w Gminie Lgota Wielka ogółem oraz w podziale na sołectwa

obszar	liczba ludności w latach		saldo liczby ludności ogółem	wskaźnik [%]
	2019	2024		
Gmina Lgota Wielka	4290	4139	-151	-3,52¹
Brudzice	707	679	-28	-3,96
Długie	134	137	3	2,24
Kolonia Lgota	300	278	-22	-7,33
Krępa	419	412	-7	-1,67
Krzywanice	550	540	-10	-1,82
Lgota Wielka	630	618	-12	-1,90
Wiewiórów	418	393	-25	-5,98
Wola Blakowa	718	693	-25	-3,48
Woźniki	414	389	-25	-6,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

¹ Wartość referencyjna

Zjawisko negatywne	starzenie się społeczeństwa
Wskaźnik	indeks starości [%]

Indeks starości obliczono jako stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym wyrażony w procentach. Indeks pokazuje, ile osób w wieku poprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Wskaźnik ten obrazuje poziom starzenia się populacji. Wysoki indeks starości może wskazywać na obciążenie systemu emerytalnego i opieki zdrowotnej.

Tabela 8 Indeks starości [%] w Gminie Lgota Wielka ogółem oraz w podziale na sołectwa w 2024 r.

obszar	liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	liczba osób w wieku poprodukcyjnym	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	773	878	113,58²
Brudzice	112	163	145,54
Długie	31	31	100,00
Kolonia Lgota	43	77	179,07
Krępa	81	71	87,65
Krzywanice	108	118	109,26
Lgota Wielka	119	124	104,20
Wiewiórów	82	78	95,12
Wola Blakowa	130	137	105,38
Woźniki	67	79	117,91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Zjawisko negatywne	konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności
Wskaźnik	udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]

Diagnoza pokazała, iż najwyższa liczba beneficjentów pomocy społecznej w 2024 r. korzystała z pomocy z powodu m.in. niepełnosprawności. W pierwszych trzech latach analizowanego okresu również z tego tytułu odnotowywano najwyższą liczbę osób potrzebujących. Niepełnosprawność charakteryzuje się wysoką stabilnością i długotrwałością - mimo spadków po 2020 r., liczba beneficjentów pozostaje wysoka i nie spada do poziomów obserwowanych przy innych przyczynach. Oznacza to, że problem nie ma charakteru incydentalnego ani cyklicznego, lecz strukturalny. Pomoc z tytułu niepełnosprawności ma charakter długookresowy, wymaga stałych świadczeń finansowych, usług opiekuńczych, asystenckich i rehabilitacyjnych, ale również generuje większe koszty niż pomoc związana np. z bezrobociem, które może mieć charakter przejściowy. Dodatkowo, w przeciwieństwie do ubóstwa lub bezrobocia, niepełnosprawność rzadko prowadzi do samodzielnego „wyjścia z systemu”. Wyższa liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności jest spójna z postępującym starzeniem się społeczeństwa, a także wzrostem liczby osób niesamodzielnych i zależnych od wsparcia instytucjonalnego. Oznacza to, że w kolejnych latach problem ten może się utrzymywać lub narastać.

Dlatego to właśnie korzystanie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności uznano za zjawisko negatywne, dla którego przeprowadzono dodatkową analizę wskaźnikową.

² Wartość referencyjna

Tabela 9 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]

obszar	liczba ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	liczba ludności ogółem na danym obszarze	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	39	4139	0,94³
Brudzice	5	679	0,74
Długie	4	137	2,92
Kolonia Lgota	1	278	0,36
Krępa	4	412	0,97
Krzywanice	1	540	0,19
Lgota Wielka	6	618	0,97
Wiewiórow	3	393	0,76
Wola Blakowa	10	693	1,44
Woźniki	5	389	1,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Zjawisko negatywne	przestępczość
Wskaźnik	udział liczby zarejestrowanych czynów karalnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]

Przestępczość ma istotny i wielowymiarowy wpływ na rozwój społeczny, ponieważ oddziałuje nie tylko na bezpieczeństwo mieszkańców, ale także na relacje społeczne, aktywność obywatelską i jakość życia. Nawet stosunkowo niski poziom przestępczości może prowadzić do wzrostu poczucia zagrożenia wśród mieszkańców, ograniczania aktywności w przestrzeni publicznej, a także unikania udziału w wydarzeniach lokalnych i inicjatywach społecznych. Brak poczucia bezpieczeństwa osłabia podstawowe warunki sprzyjające integracji społecznej. Niski poziom zaufania społecznego bezpośrednio hamuje rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Obecność przestępczości w środowisku lokalnym zwiększa ryzyko powielania negatywnych wzorców zachowań, utrudnia proces socjalizacji, a także może prowadzić do wykluczenia edukacyjnego i społecznego. Przestępczość wpływa na: estetykę i funkcjonowanie przestrzeni publicznych (dewastacja, wandalizm), wzrost kosztów utrzymania infrastruktury, a także obniżenie atrakcyjności miejsca do życia. To z kolei może sprzyjać migracji mieszkańców i pogłębianiu depopulacji.

Tabela 10 Udział liczby zarejestrowanych czynów karalnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]

obszar	liczba ludności ogółem	liczba czynów karalnych	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	4139	58	1,40⁴
Brudzice	679	10	1,47
Długie	137	1	0,73
Kolonia Lgota	278	4	1,44
Krępa	412	3	0,73
Krzywanice	540	8	1,48
Lgota Wielka	618	13	2,10
Wiewiórow	393	4	1,02
Wola Blakowa	693	11	1,59
Woźniki	389	4	1,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

³ Wartość referencyjna

⁴ Wartość referencyjna

Zjawisko negatywne	niska aktywność społeczna mieszkańców
Wskaźnik	udział liczby uczestników ostatniego zebrania sołeckiego w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]

Niska frekwencja na zebraniach sołeckich stanowi czytelny wskaźnik słabej aktywności społecznej mieszkańców. Świadczy ona o ograniczonym zaangażowaniu w sprawy lokalne, niskim kapitale społecznym i niewystarczającym współuczestnictwie w procesach decyzyjnych, co w istotny sposób hamuje rozwój społeczny gminy. Niski udział mieszkańców w zebraniach sołeckich oznacza, że tylko niewielka część społeczności bierze udział w spotkaniach decydujących o sprawach lokalnych, a potencjał społeczny wsi pozostaje niewykorzystany. Zebrania sołeckie są podstawową formą konsultowania potrzeb mieszkańców, zgłaszania problemów i pomysłów, a także budowania wspólnych inicjatyw. Niska frekwencja oznacza zatem, że decyzje lokalne podejmowane są przez wąską grupę osób, nie odzwierciedlają w pełni potrzeb całej społeczności, a także nie budują poczucia współodpowiedzialności za rozwój miejscowości. Brak regularnych kontaktów i wspólnych dyskusji utrudnia integrację mieszkańców. W dłuższej perspektywie niska aktywność społeczna mieszkańców osłabia rozwój społeczeństwa obywatelskiego, zmniejsza zdolność gminy do realizacji projektów społecznych, pogarsza jakość zarządzania lokalnego, a także może pogłębiać inne problemy społeczne, takie jak wykluczenie czy depopulacja.

Tabela 11 Udział liczby uczestników ostatniego zebrania sołeckiego w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym na danym obszarze w 2024 r.

obszar	liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym	liczba uczestników ostatniego zebrania sołeckiego	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	3366	211	6,27⁵
Brudzice	567	25	4,41
Długie	106	16	15,09
Kolonia Lgota	235	13	5,53
Krępa	331	17	5,14
Krzywanice	432	33	7,64
Lgota Wielka	499	13	2,61
Wiewiórow	311	13	4,18
Wola Blakowa	563	56	9,95
Woźniki	322	25	7,76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Zjawisko negatywne	niska aktywność społeczna mieszkańców
Wskaźnik	frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku [%]

Niska frekwencja wyborcza jest istotnym symptomem niskiej aktywności społecznej mieszkańców. Oznacza ograniczone zaangażowanie w sprawy publiczne, słabe poczucie wpływu na rozwój gminy oraz niski poziom postaw obywatelskich, co w dłuższej perspektywie hamuje rozwój społeczny i wspólnotowy. Niski udział mieszkańców w wyborach wskazuje, że znaczna część społeczności nie korzysta z podstawowego prawa współdecydowania, mieszkańcy nie identyfikują się z procesami demokratycznymi oraz dominuje postawa bierna wobec spraw publicznych. Frekwencja wyborcza jest więc bezpośrednim miernikiem poziomu zainteresowania sprawami wspólnoty. Niska frekwencja często wynika z przekonania o braku realnego wpływu na decyzje władz, braku zaufania do instytucji publicznych, poczucia marginalizacji potrzeb lokalnych społeczności. Takie postawy osłabiają gotowość mieszkańców do angażowania się także w inne formy aktywności społecznej.

⁵ Wartość referencyjna

Tabela 12 Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku [%]

obszar	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	32,05⁶
Brudzice	37,48
Długie	26,81
Kolonia Lgota	33,19
Krępa	26,81
Krzywanice	27,95
Lgota Wielka	33,19
Wiewiórów	41,72
Wola Blakowa	24,13
Woźniki	36,69

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

<https://pe2024.pkw.gov.pl/pe2024/pl/frekwencja/Koniec/gm/101208>

Podsumowanie

W tabeli poniżej przedstawiono podsumowanie dotychczasowej analizy, prezentując zjawiska negatywne występujące na obszarze Gminy Lgota Wielka w sferze społecznej. Przedstawiono wartości wskaźników dla opisywanych zjawisk negatywnych i analogicznie jak w tabelach wyżej, kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźników mniej korzystne względem wartości referencyjnej dla gminy. Dla każdego sołectwa podsumowano liczbę wartości wskaźników mniej korzystnych od wartości referencyjnej dla gminy (oznaczonych kolorem zielonym) i wpisano ją do ostatniej kolumny. Następnie obliczono z nich średnią dla gminy (2,89), pomarańczowym polem oznaczono wartości od niej wyższe. W ten sposób wyłoniono obszar koncentracji występowania zjawisk negatywnych w sferze społecznej – są to sołectwa oznaczone kolorem pomarańczowym: Brudzice, Kolonia Lgota, Krępa, Lgota Wielka, Wola Blakowa oraz Woźniki.

⁶ Wartość referencyjna

Tabela 13 Podsumowanie analizy zjawisk negatywnych dla sfery społecznej

Obszar	zjawiska negatywne w sferze społecznej						liczba wskaźników o wartościach mniej korzystnych względem wartości referencyjnej dla gminy = 26
	zmniejszanie się liczby mieszkańców	starzenie się społeczeństwa	konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	przestępczość	niska aktywność społeczna mieszkańców	niska aktywność społeczna mieszkańców	
	wskaźniki						
	zmiany % liczby ludności w 2024 r. w porównaniu z 2019 r.	indeks starości [%]	udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]	udział liczby zarejestrowanych czynów karalnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]	udział liczby uczestników ostatniego zebrania sołeckiego w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]	frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku [%]	
Gmina Lgota Wielka ⁷	-3,52	113,58	0,94	1,40	6,27	32,05	2,89
Brudzice	-3,96	145,54	0,74	1,47	4,41	37,48	4
Długie	2,24	100,00	2,92	0,73	15,09	26,81	2
Kolonia Lgota	-7,33	179,07	0,36	1,44	5,53	33,19	4
Krępa	-1,67	87,65	0,97	0,73	5,14	26,81	3
Krzywanice	-1,82	109,26	0,19	1,48	7,64	27,95	2
Lgota Wielka	-1,90	104,20	0,97	2,10	2,61	33,19	3
Wiewiórów	-5,98	95,12	0,76	1,02	4,18	41,72	2
Wola Błakowa	-3,48	105,38	1,44	1,59	9,95	24,13	3
Woźniki	-6,04	117,91	1,29	1,03	7,76	36,69	3

Źródło: Opracowanie własne

⁷ Wartości referencyjne wskaźników

Na obszarze koncentracji występowania zjawisk negatywnych, czyli w sołectwach: Brudzice, Kolonia Lgota, Krępa, Lgota Wielka, Wola Blakowa oraz Woźniki odnotowano występowanie więcej niż dwóch zjawisk negatywnych w sferze społecznej (średnia dla Gminy Lgota Wielka wyniosła 2,89).

Tabela pokazuje, że główne wyzwania społeczne gminy to:

- depopulacja,
- szybkie starzenie się ludności,
- niska aktywność społeczna i obywatelska,
- silne zróżnicowanie problemów między sołectwami.

Dane te stanowią podstawę do wyznaczenia obszarów problemowych.

Gmina doświadcza systematycznego spadku liczby mieszkańców. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w sołectwach (m.in. Kolonia Lgota, Woźniki, Wiewiórow, a także Brudzice). Depopulacja prowadzi do zmniejszenia lokalnych zasobów pracy, osłabienia potencjału rozwojowego oraz spadku zapotrzebowania na usługi publiczne, co może skutkować ich ograniczaniem.

Indeks starości na poziomie 113,58 oznacza, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym przewyższa liczbę osób młodych. W niektórych sołectwach (np. Kolonia Lgota, Brudzice) proces ten ma bardzo wysoki poziom nasilenia. Skutkiem jest rosnące zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną i społeczną, zmniejszanie się liczby osób aktywnych zawodowo, a także ryzyko osłabienia więzi międzypokoleniowych.

Udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (0,94% w skali gminy) wskazuje na istniejące i narastające potrzeby wsparcia, szczególnie w kontekście starzenia się ludności. Wyzwaniem jest:

- zapewnienie dostępności usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób zależnych.

Niski udział mieszkańców w zebraniach sołeckich (6,27% w skali gminy) świadczy o ograniczonym zaangażowaniu w życie lokalne. Skutkuje to słabą partycypacją w procesach decyzyjnych, trudnościami w mobilizowaniu społeczności do działań oddolnych, ale również osłabieniem kapitału społecznego.

Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 r. (32,05%) potwierdza niski poziom uczestnictwa obywatelskiego, szczególnie w sołectwach, gdzie wskaźnik ten jest jeszcze niższy niż średnio w gminie. Może to oznaczać brak poczucia wpływu na sprawy publiczne, dystans mieszkańców wobec instytucji publicznych i ograniczoną identyfikację z procesami demokratycznymi.

Analiza wykazuje, że niektóre sołectwa kumulują większą liczbę niekorzystnych wskaźników, co wskazuje na przestrzenne nierówności społeczne. Wyzwaniem stanowi koncentracja działań społecznych i rewitalizacyjnych tam, gdzie problemy są najbardziej nasilone.

Główne wyzwania społeczne Gminy Lgota Wielka to: depopulacja, starzenie się ludności, niska aktywność społeczna i obywatelska oraz rosnące potrzeby opiekuńcze, przy jednoczesnym silnym zróżnicowaniu sytuacji pomiędzy sołectwami. Wyzwania te wymagają zintegrowanych działań społecznych, demograficznych i animacyjnych, ukierunkowanych na wzmocnienie lokalnych społeczności i poprawę jakości życia mieszkańców.

3. Sfera gospodarcza

Analiza gospodarcza ma określić obszary gminy o niskim stopniu przedsiębiorczości oraz słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw. Gospodarka to „system gospodarstw domowych, rolnych, przedsiębiorstw, instytucji publicznych i prywatnych zapewniający zaspokojenie potrzeb określonej populacji, współcześnie najczęściej regulowany przez państwo lub rynek. Gospodarka to całokształt

działalności gospodarczej prowadzonej w danym regionie (gospodarka regionalna), kraju (gospodarka narodowa) lub na całym świecie (gospodarka światowa) polegającej na wytwarzaniu dóbr i świadczeniu usług zgodnie z potrzebami ludności. W ramach gospodarki funkcjonują trzy podstawowe sektory, tj.: rolnictwo, przemysł i usługi”⁸.

Gmina Lgota Wielka jest gminą wiejską, położoną w południowej części województwa łódzkiego, w powiecie radomszczańskim. Charakteryzuje się umiarkowaną dostępnością komunikacyjną, ponieważ jej sieć drogową stanowią wyłącznie szlaki o znaczeniu lokalnym, tj. drogi powiatowe oraz gminne.

Rolnictwo

Lgota Wielka jest gminą rolniczą, większość jej powierzchni stanowią użytki rolne. Najkorzystniejsze dla rozwoju rolnictwa warunki występują na terenie sołectw: Lgota Wielka, Kolonia Lgota, Krzywanice, Wiewiórów i Woźniki. Z kolei na terenie sołectw: Długie, Krępa, Wola Blakowa i Brudzice warunki przyrodnicze są najmniej sprzyjające rolnictwu. Rolnictwo jest wiodącą dziedziną gospodarki Gminy Lgota Wielka. Większość rolników zajmuje się produkcją roślinną i zwierzęcą jednocześnie. Na terenie gminy grunty rolne klasy I-III oraz grunty leśne wpływają na strukturę użytkowania ziemi. Grunty rolne stanowiące użytki klasy I-III w gminie Lgota Wielka są obecne na małej powierzchni. Grunty leśne również zajmują niewielką część obszaru gminy. Grunty rolne stanowiące użytki klasy I-III są obecne na niewielkim obszarze, wynoszącym około 482 ha, co stanowi 8% powierzchni całkowitej gminy. Wśród tych gruntów dominują grunty klasy III, które są położone w obrębach Wola Blakowa, Lgota Wielka, Brudzice, Krzywanice i Woźniki. Wymienione grunty w większości są wykorzystywane pod uprawy rolne, ale również pod zabudowę zagrodową. Grunty klasy I-III występują głównie wzdłuż drogi powiatowej nr 3947E oraz w pobliżu drogi powiatowej nr 1921E. Grunty leśne obejmują natomiast obszar około 493 ha, co stanowi około 8% powierzchni gminy. Największy obszar lasów zlokalizowany jest w północnowschodniej części gminy w obrębie Brudzice. Ze względu na niewielką ilość terenów leśnych, lasy stanowią istotny element struktury krajobrazowej oraz pełnią ważne funkcje ekologiczne i rekreacyjne.⁹

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku, na terenie gminy znajdowało się 512 gospodarstw rolnych. W gminie obserwuje się duże rozdrobnienie gospodarstw. Najliczniej występują gospodarstwa mieszczące się w grupie obszarowej 1 – 5 ha, Zaledwie 12,50% zajmują gospodarstwa o areale powyżej 15 ha.

Tabela 14 Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 – 5 ha	5 – 10 ha	10 – 15 ha	15 ha i więcej
512	5	507	276	127	40	64
100%	0,98%	99,02%	53,91%	24,80%	7,81%	12,50%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

20,31% gospodarstw w gminie to gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – co umożliwia zapewnienie akceptowalnych warunków życia jego użytkownikom. Bardzo duży odsetek gospodarstw rolnych na terenie Gminy Lgota Wielka stanowią gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha, bo aż 53,91%, co jest czynnikiem negatywnie wpływającym na rozwój rolnictwa. Jest to zjawisko odbiegające od standardów europejskich.

Podmioty gospodarcze

W latach 2019 – 2024 zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007 w poszczególnych sekcjach, kształtowały się łagodnie, nie odnotowano spektakularnych wzrostów oraz spadków. Największe zmiany w różnicy liczby podmiotów w roku 2024 w stosunku do 2019 to:

⁸ Portal Edukacji Ekonomicznej NBP <https://www.nbportal.pl/slownik/pozycje-slownika/gospodarka>

⁹ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji F - Budownictwo – o 17 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle – o 6 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – o 6 podmiotów;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – o 4 podmioty;
- Zwiększenie liczby podmiotów w sekcji N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca – o 4 podmioty;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe – o 4 podmioty;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – o 1 podmiot;
- Zmniejszenie liczby podmiotów w sekcji L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości – o 1 podmiot.

Tabela 15 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Lgota Wielka wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII.)		Wartości w latach						
		2019	2020	2021	2022	2023	2024	saldo
1.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	7	7	7	8	6	6	-1
2.	Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	2	2	3	3	5	5	3
3.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	58	59	60	60	57	54	-4
4.	Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0	0	0
5.	Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	0	0	0	1	1	1
6.	Sekcja F - Budownictwo	55	57	59	63	69	72	17
7.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	81	83	85	89	91	87	6
8.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	34	33	37	37	37	36	2
9.	Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4	5	6	6	7	8	4
10.	Sekcja J - Informacja i komunikacja	3	3	5	4	3	4	1
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2	2	2	2	3	3	1
12.	Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	3	3	3	2	2	2	-1
13.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	13	12	16	16	17	16	3
14.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4	3	6	8	10	8	4
15.	Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	8	8	8	8	8	8	0
16.	Sekcja P - Edukacja	5	6	6	7	7	8	3
17.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	10	12	13	12	13	12	2
18.	Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5	6	5	5	5	6	1
19.	Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	27	27	27	28	27	33	6
Ogółem		321	329	349	359	368	369	48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W 2024 roku najliczniejszy udział w całkowitym zestawieniu podmiotów gospodarczych miały podmioty zaklasyfikowane do Sekcji:

- G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych: 23,58%;
- F: Budownictwo: 19,51%;
- Sekcja C: Przetwórstwo przemysłowe: 14,63%;
- Sekcja H: Transport i gospodarka magazynowa: 9,76%
- S i T: Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby: 8,94%;
- Sekcja M: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 4,34%;
- Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna – 3,25%.

W 2024 roku w Gminie Lgota Wielka działało 369 podmiotów gospodarczych. Analizując ich liczbę w poszczególnych sekcjach PKD, można wskazać, że sektory dominujące w lokalnej gospodarce to: Handel i budownictwo – razem stanowią 43,09% wszystkich firm. Usługi (w tym pozostałe usługi, działalność profesjonalna i transport) odgrywają kluczową rolę w lokalnej gospodarce. Gmina rozwija się głównie w kierunku usług, handlu i budownictwa, co wskazuje na wzrost zapotrzebowania na te sektory w regionie. Mieszkańcom zapewnia podstawowe usługi społeczne i finansowe – na terenie gminy funkcjonują placówki opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, oświaty i edukacji, kultury, komunikacji oraz podstawowej infrastruktury komunalnej.

Tak, jak w całym kraju, w strukturze podmiotów dominuje sektor prywatny - w 2024 roku odnotowano ogółem 369 podmiotów gospodarczych, do sektora prywatnego należało 359 podmiotów, w tym 305 do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Udział sektora prywatnego wynosi zatem 97,29%. Liczba podmiotów gospodarczych wzrosła z 321 w 2019 r. do 369 w 2024 r. (+48 jednostek gospodarczych). Sektor prywatny odpowiada za 100% wzrostu. Sektor publiczny pozostaje bez zmian, reprezentowany jest przez Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej, jednostki oświatowe oraz instytucje kultury.

Tabela 16 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

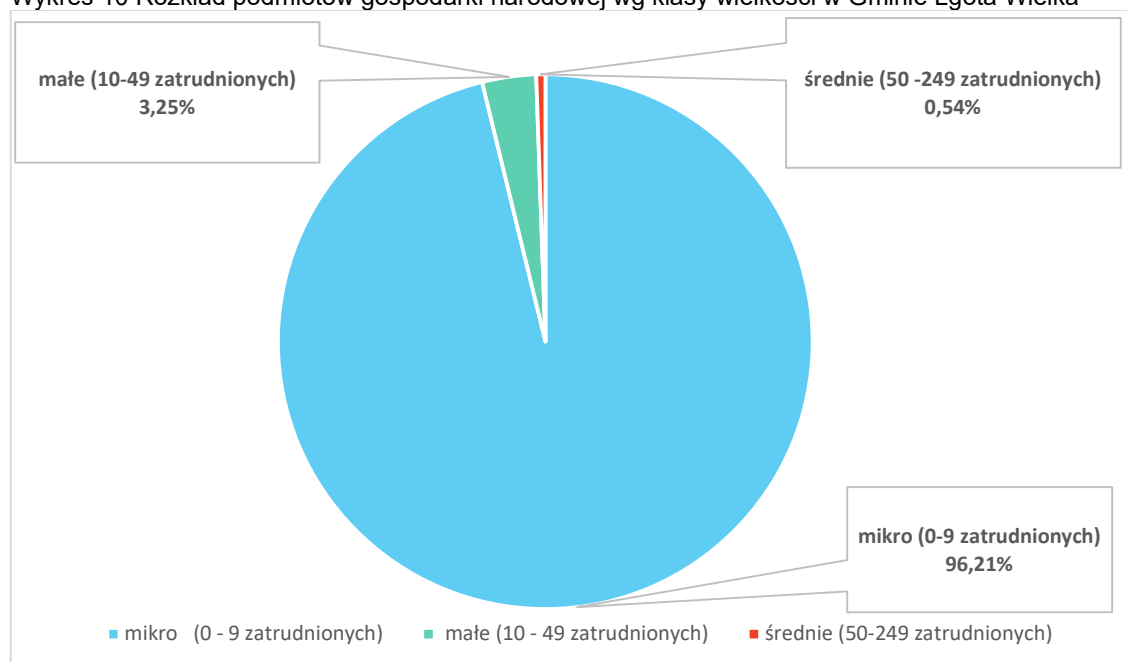
Podmioty wg sektorów własnościowych		2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. podmioty gospodarki narodowej ogółem		321	329	349	359	368	369
2. sektor publiczny - ogółem		10	10	10	10	10	10
	sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	7	7	7	7	7	7
	sektor publiczny - przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0
	sektor publiczny - spółki handlowe	0	0	0	0	0	0
	sektor publiczny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
3. sektor prywatny - ogółem		311	319	339	349	358	359
	sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	264	271	290	298	306	305
	sektor prywatny - spółki handlowe	9	9	10	10	11	12
	sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
	sektor prywatny - spółdzielnie	0	0	0	0	0	0
	sektor prywatny - fundacje	0	1	1	1	0	0
	sektor prywatny - fundacje rodzinne	-	-	-	-	0	0
	sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	14	15	15	15	16	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W strukturze działalności gospodarczej przeważają firmy małe, w większości są to firmy rodzinne, prowadzące działalność na własny rachunek, w różnych gałęziach usług. Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy, najwięcej podmiotów zatrudniało do 9 osób - na koniec 2024 roku było 355 takich podmiotów (96,21%). Drugą pod względem

liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób - 12 podmiotów (3,25%). Na terenie gminy odnotowano 2 firmy (0,54%), zatrudniające od 50 do 249 pracowników. Nie odnotowano firm zatrudniających powyżej 250 pracowników.

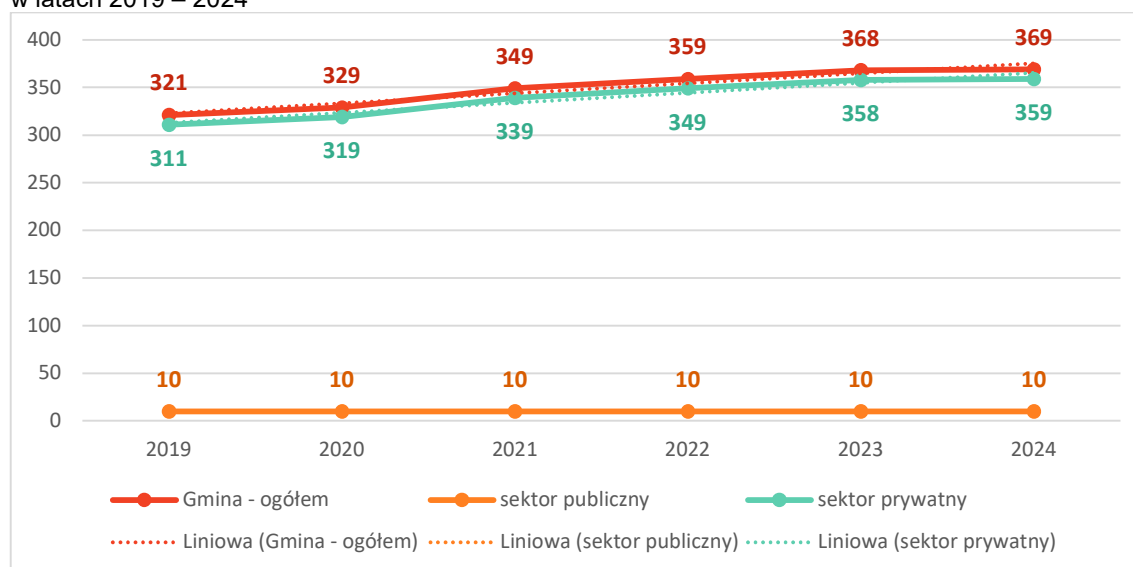
Wykres 10 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej wg klasy wielkości w Gminie Lgota Wielka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze Gminy Lgota Wielka w latach 2019-2024 wzrasta. W porównaniu z 2019 rokiem, w 2024 r. na terenie gminy przybyło 48 podmiotów gospodarczych ogółem (wzrost o 14,95%). Zdecydowany wzrost nastąpił w liczbie podmiotów sektora prywatnego, przy stagnacji ze strony sektora publicznego.

Wykres 11 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Tabela poniżej przedstawia liczbę podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w Gminie Lgota Wielka w latach 2019–2024 z podziałem na sołectwa. W większości sołectw obserwuje się wzrost liczby podmiotów, choć jego dynamika jest zróżnicowana. Największy przyrost odnotowano w Woli Blakowej, gdzie liczba firm wzrosła z 41 do 53, a także w Brudzicach i Krępie.

Najmniejsze zmiany między 2019 a 2024 rokiem wystąpiły w sołectwach: Lgota Wielka, Wiewiórów oraz Woźniki, gdzie liczba podmiotów wzrosła jedynie o 2 w każdym z nich, co wskazuje na względną stabilność poziomu przedsiębiorczości w tych obszarach. Niewielki przyrost zanotowano także w sołectwach Długie i Kolonii Lgota (po 3 podmioty więcej).

Największa koncentracja podmiotów gospodarczych utrzymuje się w Lgocie Wielkiej, co jest typowe dla centralnych miejscowości w gminach. Całościowo dane wskazują na umiarkowany, ale systematyczny rozwój działalności gospodarczej, przy jednoczesnym zróżnicowaniu dynamiki zmian pomiędzy poszczególnymi sołectwami, wskazując na obszary bardziej zagrożone stagnacją w rozwoju.

Tabela 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w latach 2019 – 2024 w Gminie Lgota Wielka w podziale na sołectwa

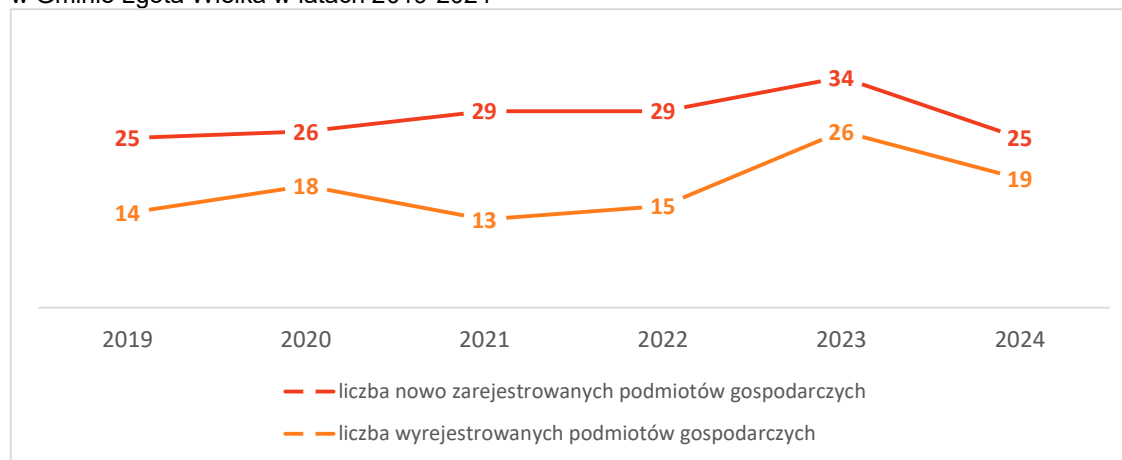
Obszar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Lgota Wielka	321	329	349	359	368	369
Brudzice	31	33	38	36	41	40
Długie	12	13	11	12	14	15
Kolonia Lgota	22	22	23	25	25	25
Krępa	33	37	43	43	38	41
Krzywanice	41	42	42	45	46	48
Lgota Wielka	74	72	76	74	78	76
Wiewiórów	24	25	28	27	26	26
Wola Blakowa	41	43	43	49	53	53
Woźniki	43	42	45	48	47	45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarcze

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie w analizowanych latach waha się, przyjmuje wartości od 25 do 34 nowych podmiotów. Liczba nowych podmiotów w 2024 roku jest równa wartości z 2019 roku. Najniższą liczbę podmiotów wyrejestrowanych odnotowano w 2021 r. (13 podmiotów). Najwięcej firm wyrejestrowano w 2023 roku – 26 podmiotów gospodarczych, a następnie w 2024 r. – 19 podmiotów.

Wykres 12 Liczba nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024 w podziale na sołectwa.

Tabela 18 Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024 w podziale na sołectwa.

Obszar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Lgota Wielka	14	18	13	15	26	19
Brudzice	1	0	0	2	0	2
Długie	1	1	4	0	2	1
Kolonia Lgota	1	2	2	1	3	2
Krępa	1	0	0	4	5	3
Krzywanice	2	1	2	0	2	0
Lgota Wielka	5	9	0	1	4	3
Wiewiórów	0	1	0	2	3	1
Wola Błakowa	2	3	2	1	2	4
Woźniki	1	1	3	4	5	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

W skali całej gminy widoczne są wahania liczby likwidowanych działalności – od 14 w 2019 roku, przez spadek i ponowny wzrost, aż do najwyższej wartości 26 w 2023 roku, po czym liczba ta zmniejszyła się do 19 w 2024 roku. Oznacza to, że rok 2023 był okresem szczególnie intensywnego wyrejestrowywania firm. Należy jednak zauważyć, że w 2024 r. wyrejestrowanych firm było nadal więcej niż w 2019 r. W większości sołectw liczba zamykanych działalności zazwyczaj wynosi od zera do kilku rocznie. Sumarycznie, największą liczbę wyrejestrowań w analizowanym okresie odnotowuje się w Lgocie Wielkiej – łącznie wyrejestrowano tam 22 podmioty gospodarcze. Wartości wykazują zmienność w kolejnych latach, i tak w latach 2019 – 2020 były najwyższe wśród analizowanych obszarów, w latach 2021 – 2022 wynosiły odpowiednio 0 i 1, zaś w latach 2023 – 2024 były prawie najwyższymi w gminie. W niektórych sołectwach, takich jak Krępa czy Woźniki, pojawiają się okresowe wzrosty liczby likwidowanych podmiotów, zwłaszcza w latach 2022 - 2023. Z kolei w sołectwach takich jak np. Brudzice liczba wyrejestrowań jest bardzo niska i stabilna. Ogólnie dane wskazują na zmienną skalę zamykania działalności gospodarczych w gminie, z większą koncentracją tego zjawiska w głównych sołectwach oraz sporadycznymi przypadkami w mniejszych miejscowościach.

Podsumowanie

W latach 2019 - 2024 liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka wzrosła z 321 do 369 (+48 podmiotów, tj. 14,95%). Wzrost ten dotyczył wyłącznie sektora prywatnego (97,3% wszystkich firm), podczas gdy sektor publiczny pozostał bez zmian. Struktura gospodarki oparta jest głównie na handlu (23,6%), budownictwie (19,5%) i przetwórstwie przemysłowym (14,6%), przy czym handel i budownictwo stanowią łącznie 43,1% wszystkich podmiotów. Dominują mikroprzedsiębiorstwa – aż 96,2% zatrudnia do 9 osób. Brak dużych zakładów i ograniczona liczba średnich przedsiębiorstw osłabiają rynek pracy i lokalny potencjał inwestycyjny.

Rolnictwo, choć stanowi ważną część gospodarki, cechuje się rozdrobnieniem – ponad 53,9% gospodarstw ma 1–5 ha, a tylko 20,3% przekracza 10 ha. Taka struktura utrudnia modernizację i podniesienie konkurencyjności wobec wymogów europejskich.

Największe przyrosty liczby firm odnotowano w budownictwie (+17) i handlu (+6), natomiast spadek w przetwórstwie (–4). Rotacja firm jest zauważalna.

Gmina Lgota Wielka rozwija się stabilnie, ale powoli, z przewagą mikroprzedsiębiorstw i sektora usługowo-handlowego. Najłabsze obszary to rolnictwo (rozdrobnienie) i przemysł (spadek przetwórstwa). Największy potencjał rozwojowy tkwi w budownictwie, usługach i agroturystyce, przy równoczesnym wsparciu dla scalania gospodarstw i tworzenia przetwórstwa rolnego.

ZJAWISKO NEGATYWNE W SFERZE GOSPODARCZEJ

Dokonano szczegółowej analizy wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w oparciu o podział gminy na sołectwa. Celem jest wskazanie obszarów, gdzie poziom przedsiębiorczości jest niższy od średniej dla Gminy Lgota Wielka. Kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźnika mniej korzystne względem wartości referencyjnej dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska.

Zjawisko negatywne	zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców
Wskaźnik	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%]

Tabela 19 Udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%]

obszar	liczba ludności w wieku produkcyjnym	liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	2488	19	0,76¹⁰
Brudzice	404	2	0,50
Długie	75	1	1,33
Kolonia Lgota	158	2	1,27
Krępa	260	3	1,15
Krzywanice	314	0	0,00
Lgota Wielka	375	3	0,80
Wiewiórów	233	1	0,43
Wola Blakowa	426	4	0,94
Woźniki	243	3	1,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

WIZJA LOKALNA

W Gminie Lgota Wielka rolnictwo stanowi przeważającą działalność gospodarczą i jest od wielu pokoleń podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców. Struktura przestrzenna i przyrodnicza gminy sprzyja prowadzeniu działalności rolniczej, ponieważ dominują tu grunty rolne, a tradycje związane z uprawą ziemi i hodowlą zwierząt są silnie zakorzenione w lokalnej społeczności. Rolnictwo w gminie ma jednak przede wszystkim charakter rozdrobnionych gospodarstw rodzinnych, które nastawione są głównie na produkcję na własne potrzeby i sprzedaż w niewielkiej skali. Ograniczone możliwości mechanizacji, niewielkie powierzchnie gospodarstw oraz stosunkowo słaba jakość gleb powodują, że dochody osiągane przez rolników są stosunkowo niskie i nie zapewniają stabilności finansowej, co wprost przekłada się na poziom życia mieszkańców.

¹⁰ Wartość referencyjna

Fotografia 1. Tereny rolnicze w Gminie Lgota Wielka. W tle elektrownia Bełchatów.

Niski poziom dochodów z rolnictwa rodzi wiele problemów społeczno-gospodarczych. Przede wszystkim ogranicza szanse na inwestycje w nowoczesne technologie, które mogłyby poprawić efektywność produkcji i pozwolić rolnikom konkurować na większych rynkach. W konsekwencji wielu gospodarzy pozostaje przy tradycyjnych, mało dochodowych metodach produkcji, co jeszcze bardziej pogłębia problem niskiej rentowności. Brak możliwości rozwoju powoduje, że młode pokolenia nie dostrzegają perspektyw związanych z kontynuacją pracy na roli i coraz częściej decydują się na migrację. Ucieczka młodych ludzi z gminy w poszukiwaniu lepszego zatrudnienia i wyższych dochodów jest szczególnie widoczna w kierunku dużych ośrodków miejskich, takich jak Łódź, Częstochowa, a także miasta Aglomeracji Śląskiej. Tam znajdują stabilniejsze miejsca pracy, lepsze warunki rozwoju osobistego i zawodowego oraz dostęp do wyższego poziomu usług.

Sytuacja ta prowadzi do szeregu negatywnych konsekwencji dla samej gminy. Starzenie się społeczności rolniczej i wyludnianie obszarów wiejskich osłabiają więzi społeczne i powodują stopniową degradację tkanki gospodarczej. Rolnictwo, mimo że pozostaje dominującą działalnością, staje się coraz mniej atrakcyjne ekonomicznie i nie daje wystarczającej siły napędowej lokalnej gospodarce. Zjawisko odpływu młodzieży dodatkowo wzmacnia problem braku osób, które mogłyby przejąć gospodarstwa i unowocześniać produkcję, co prowadzi do ryzyka ich stopniowego upadku i porzucania ziemi.

Jednocześnie należy zauważyć, że w rolnictwie gminy wciąż tkwi potencjał, który przy odpowiednim wsparciu mógłby stać się czynnikiem rozwoju. Coraz większego znaczenia nabierają niszowe kierunki produkcji, rolnictwo ekologiczne czy krótkie łańcuchy dostaw, które mogą zapewniać lepsze dochody i umożliwiać nawiązanie współpracy z rynkami miejskimi. Jednak bez działań ukierunkowanych na podnoszenie konkurencyjności gospodarstw, ich modernizację i rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej, gmina wciąż będzie zmagać się z problemem niskich dochodów, odpływu ludności i słabnącego znaczenia rolnictwa jako stabilnego filaru lokalnej gospodarki.

Fotografia 2. Czas Dożynek Gminnych

Poza rolnictwem, które dominuje w strukturze gospodarczej gminy, sektor przedsiębiorczości pozarolniczej rozwija się stosunkowo słabo i nie stanowi jeszcze istotnego czynnika równoważącego problemy wynikające z małej rentowności produkcji rolnej. Na terenie gminy funkcjonują głównie niewielkie firmy rodzinne, zakłady rzemieślnicze oraz drobne punkty handlowo-usługowe, które odpowiadają przede wszystkim na bieżące potrzeby mieszkańców. Ich działalność jest w dużej mierze lokalna i ograniczona do rynku wewnętrznego, co powoduje, że nie generują one znaczącej liczby miejsc pracy, a także nie przyciągają nowych inwestorów ani nie stanowią trwałego motoru rozwoju. Brakuje większych zakładów przemysłowych czy firm z sektora nowoczesnych usług, które mogłyby stworzyć alternatywę zatrudnienia dla mieszkańców i powstrzymać proces odpływu młodych ludzi.

Rozwój przedsiębiorczości w gminie ograniczają także czynniki strukturalne. Położenie gminy, oddalonej od głównych szlaków komunikacyjnych i dużych aglomeracji, sprawia, że inwestorzy często wybierają inne lokalizacje, które oferują lepszą dostępność transportową i większy potencjał rynkowy. W konsekwencji mieszkańcy, którzy nie wiążą swojej przyszłości z rolnictwem, najczęściej decydują się na codzienne dojazdy do pracy w większych ośrodkach miejskich lub całkowitą migrację w celu znalezienia stabilnego zatrudnienia. Zjawisko to prowadzi do drenażu kapitału ludzkiego, który mógłby stanowić podstawę rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

Mimo tych trudności, gmina posiada pewne atuty, które mogą stanowić fundament rozwoju przedsiębiorczości w przyszłości. Należą do nich stosunkowo duże zasoby terenów, które mogłyby być przeznaczone pod działalność gospodarczą, a także tradycje rzemieślnicze i usługowe, które wciąż są obecne w społeczności lokalnej. W ostatnich latach coraz większego znaczenia nabiera również turystyka wiejska i agroturystyka, które mogą łączyć dziedzictwo rolnicze gminy z działalnością usługową, tworząc dodatkowe źródła dochodu dla mieszkańców. Rozwój przedsiębiorczości w obszarach związanych z turystyką, przetwórstwem lokalnych produktów czy usługami proekologicznymi może stać się ważnym elementem dywersyfikacji gospodarki gminy i sposobem na poprawę jakości życia mieszkańców.

Obecnie jednak brak dynamicznie rozwijającego się sektora pozarolniczego powoduje, że gospodarka gminy pozostaje zdominowana przez niskodochodowe rolnictwo, a mieszkańcy nie znajdują wystarczającej liczby atrakcyjnych ofert pracy na miejscu. Konsekwencją jest dalszy odpływ młodej, aktywnej zawodowo ludności oraz narastające problemy związane z demografią i strukturą społeczną.

W dłuższej perspektywie sytuacja ta grozi osłabieniem potencjału rozwojowego gminy, dlatego kluczowe staje się wspieranie przedsiębiorczości, przyciąganie inwestorów oraz tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm, które mogłyby uzupełniać dominujące rolnictwo i przeciwdziałać jego negatywnym skutkom gospodarczym.

Fotografia 3. Punkt usługowy w sołectwie Lgota Wielka

Największym problemem związanym ze spadkiem dochodów z rolnictwa jest sytuacja osób starszych, które od wielu lat, a często od całego życia, są związane z prowadzeniem gospodarstw rolnych. To właśnie ta grupa mieszkańców najbardziej odczuwa skutki niskiej rentowności produkcji rolnej, ponieważ możliwości zmiany zawodu czy przebranżowienia są w ich przypadku niezwykle ograniczone. Wielu starszych rolników nie posiada odpowiednich kwalifikacji zawodowych, które mogłyby umożliwić im podjęcie pracy w innych sektorach gospodarki, a dodatkowym utrudnieniem jest brak doświadczenia poza rolnictwem, ograniczenia zdrowotne oraz mniejsza mobilność. W efekcie osoby starsze są w dużym stopniu uzależnione od dochodów uzyskiwanych z gospodarstwa oraz od świadczeń socjalnych i emerytalnych, które często nie pozwalają na utrzymanie odpowiedniego standardu życia.

Spadek dochodów z rolnictwa prowadzi do narastania problemów ekonomicznych w gospodarstwach osób starszych, które nie mają już siły ani zasobów, by inwestować w nowoczesne technologie rolnicze czy rozwój alternatywnych źródeł dochodu. Ziemia, którą uprawiają, bywa nierzadko rozdrobniona i mało wydajna, a brak młodszych pokoleń chętnych do przejęcia gospodarstwa powoduje, że produkcja często ogranicza się do minimum – jedynie na potrzeby własne. Starsi rolnicy znajdują się więc w swoistym błędnym kole – dochody z upraw czy hodowli są coraz niższe, co nie pozwala na inwestycje i poprawę sytuacji, a brak inwestycji pogłębia jeszcze słabą rentowność gospodarstw.

Warto podkreślić, że trudności ekonomiczne osób starszych mają również wymiar społeczny. Wielu seniorów doświadcza poczucia bezradności i marginalizacji, ponieważ ich praca na roli, przez lata stanowiąca podstawę lokalnej gospodarki, dziś nie przynosi oczekiwanych efektów. Utrata znaczenia ekonomicznego rolnictwa wiąże się dla nich nie tylko z pogorszeniem sytuacji materialnej, ale także z osłabieniem poczucia własnej wartości i roli w społeczności. Zdarza się, że starsi mieszkańcy, pozbawieni wsparcia młodszych pokoleń, borykają się z samotnością i trudnościami w zaspokajaniu podstawowych potrzeb, co dodatkowo potęguje problem wykluczenia społecznego.

Szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest brak perspektyw dla tych gospodarstw, których właściciele są w podeszłym wieku, a ich dzieci i wnuki już dawno wyemigrowały do większych ośrodków miejskich w poszukiwaniu lepszej pracy i stabilnych dochodów. Starsi rolnicy zostają wówczas sami z gospodarstwem, którego nie są w stanie ani rozwinąć, ani przekazać, a często nawet sprzedać na korzystnych warunkach, ponieważ zainteresowanie zakupem ziemi w takich lokalizacjach jest niewielkie. To z kolei powoduje stopniową degradację przestrzeni wiejskiej, w której pojawiają się nieużytki i opuszczone zabudowania, a sama gmina traci na atrakcyjności inwestycyjnej.

W tym kontekście spadek dochodów z rolnictwa uderza w osoby starsze podwójnie – nie tylko materialnie, ale również emocjonalnie i społecznie. Brak możliwości dostosowania się do nowych warunków rynkowych i podjęcia innej pracy sprawia, że są oni szczególnie narażeni na ubóstwo i wykluczenie. To właśnie ta grupa najbardziej potrzebuje wsparcia instytucjonalnego, zarówno w zakresie pomocy socjalnej, jak i działań wspierających aktywizację społeczną oraz dostęp do usług zdrowotnych i opiekuńczych.

Jednym z istotnych problemów gospodarczych na terenie gminy, obok niskiej rentowności rolnictwa i braku alternatywnych źródeł dochodu, jest także stopniowe zanikanie dawnych zawodów i specjalności, które przez lata stanowiły ważny element lokalnej tożsamości i funkcjonowania gospodarki wiejskiej (kował, piekarz, zdun, szewc). Jeszcze kilkadziesiąt lat temu w gminie obecne były liczne zakłady rzemieślnicze i osoby trudniące się profesjami, które dziś odchodzą w zapomnienie. Kowale, stolarze, szewcy, bednarze czy tkacze byli nieodzowną częścią wiejskiego krajobrazu gospodarczego, dostarczając mieszkańcom usług i produktów niezbędnych w codziennym życiu. Współcześnie jednak wiele z tych zawodów zanika, a ich przedstawiciele to w większości osoby starsze, które nie mają następców i nie są w stanie przekazać swojej wiedzy kolejnym pokoleniom.

Proces zanikania tradycyjnych profesji jest wynikiem kilku nakładających się czynników. Z jednej strony rozwój przemysłu i dostęp do tanich, masowo produkowanych towarów sprawiły, że usługi rzemieślników stały się mniej konkurencyjne cenowo i stopniowo traciły na znaczeniu. Z drugiej strony młode pokolenia, widząc brak perspektyw i niskie dochody w zawodach tradycyjnych, nie są zainteresowane ich kontynuacją i decydują się na poszukiwanie zatrudnienia w innych branżach lub wyjazdy do większych miast. W efekcie umiejętności, które kiedyś były przekazywane z ojca na syna czy z matki na córkę, dziś zanikają i nie znajdują kontynuatorów.

Utrata dawnych specjalności ma konsekwencje nie tylko gospodarcze, ale również kulturowe i społeczne. Zanik zawodów związanych z lokalnym rzemiosłem prowadzi do erozji tradycji i zaniku elementów, które budowały przez lata tożsamość mieszkańców gminy. Umiejętności praktyczne, oparte na doświadczeniu i wielopokoleniowej wiedzy, giną bezpowrotnie, a wraz z nimi odchodzi część lokalnego dziedzictwa. Brak kowala oznacza nie tylko konieczność korzystania z usług odległych zakładów, ale także utratę pewnego elementu życia wiejskiego, który przez dekady stanowił nieodłączny fragment codzienności. Podobnie zanikanie warsztatów stolarskich czy tkackich sprawia, że gmina traci różnorodność gospodarczą, a mieszkańcy pozbawieni są dostępu do usług, które dawniej były dostępne na miejscu.

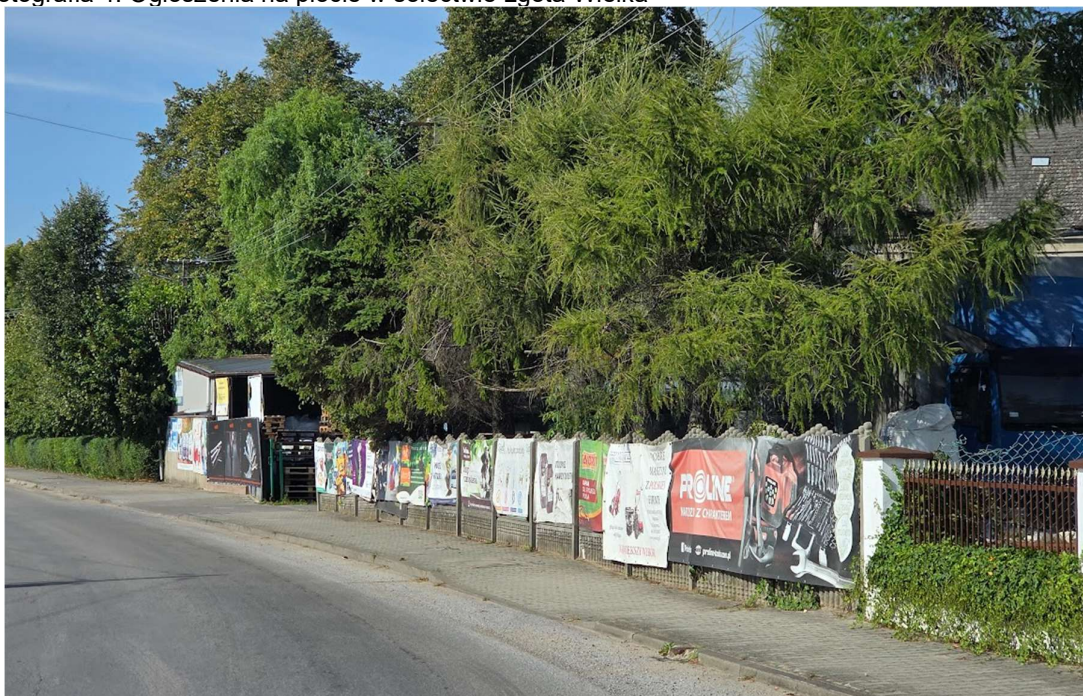
Sytuacja ta ma także wymiar praktyczny. Zanikanie tradycyjnych zawodów prowadzi do zmniejszenia samowystarczalności gminy i uzależnienia mieszkańców od zewnętrznych dostawców usług oraz produktów. Brak lokalnych fachowców powoduje konieczność korzystania z usług spoza gminy, co nie tylko generuje dodatkowe koszty i wydłuża czas realizacji potrzeb, ale również osłabia lokalną gospodarkę. W dłuższej perspektywie oznacza to spadek atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy, która traci swoją unikalność oraz zdolność do budowania przewagi konkurencyjnej w oparciu o lokalne zasoby ludzkie i tradycje.

Problem zanikania dawnych zawodów jest szczególnie istotny w kontekście rewitalizacji, ponieważ ogranicza możliwości rozwoju gospodarczego i kulturalnego gminy. Brak tradycyjnych rzemieślników to nie tylko luka gospodarcza, ale także utrata potencjału, który mógłby być wykorzystywany do tworzenia produktów lokalnych, oferty turystycznej czy wydarzeń promujących dziedzictwo gminy. W wielu regionach tradycyjne zawody stały się atrakcyjnym elementem oferty turystycznej i sposobem na

budowanie tożsamości lokalnej – w Gminie Lgota Wielka proces ten jest jednak coraz trudniejszy, ponieważ wiedza i umiejętności dawnych mistrzów odchodzą wraz z nimi, nie znajdując następców.

Na terenie gminy coraz wyraźniej obserwuje się również proces zanikania małych sklepów i punktów usługowych, które przez dziesięciolecia pełniły kluczową rolę w życiu społeczno-gospodarczym lokalnej społeczności. Jeszcze niedawno w niemal każdej wsi funkcjonował sklep spożywczy prowadzony przez rodzinę czy drobny zakład usługowy, który był nie tylko miejscem zaopatrzenia, ale również przestrzenią spotkań i integracji mieszkańców. Drobni przedsiębiorcy stanowili fundament lokalnej gospodarki, zapewniając podstawowe towary i usługi blisko domu, a jednocześnie tworząc więzi społeczne, budując relacje sąsiedzkie i wspierając lokalne inicjatywy. Obecnie jednak małe sklepy i zakłady coraz częściej znikają, wypierane przez rozwijającą się sieć dużych dyskontów i marketów, które pojawiają się nawet na terenach wiejskich.

Fotografia 4. Ogłoszenia na płocie w sołectwie Lgota Wielka

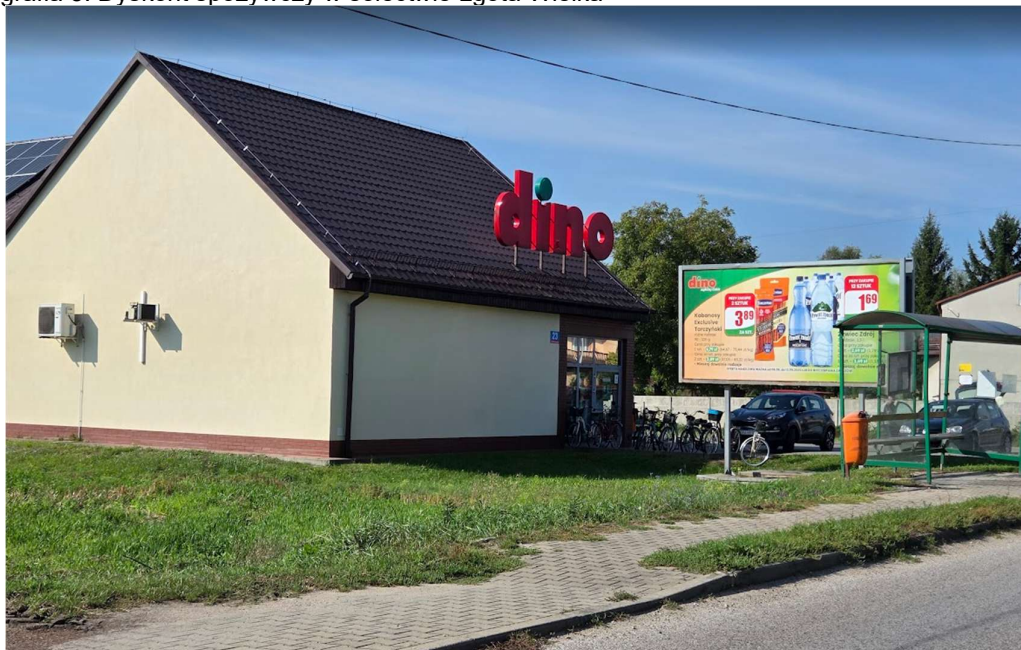
Problem ten ma kilka wymiarów. Po pierwsze, duże dyskonty oferują niższe ceny i szerszy asortyment dzięki efektowi skali, co sprawia, że lokalne, niewielkie sklepy nie są w stanie konkurować cenowo. Klienci, szczególnie ci młodszy i bardziej mobilni, wybierają zakupy w większych sieciach, które dają poczucie oszczędności i wygody. W rezultacie małe punkty handlowe tracą klientów i stopniowo zamykają działalność, a ich właściciele często pozostają bez alternatywy zawodowej. Po drugie, wraz z zanikiem lokalnych sklepów i usług gmina traci na różnorodności gospodarczej. Zmniejsza się liczba miejsc pracy dostępnych na miejscu, co dodatkowo osłabia rynek lokalny i zmusza mieszkańców do poszukiwania zatrudnienia poza gminą.

Sytuacja ta szczególnie negatywnie wpływa na osoby starsze i mniej mobilne, które przyzwyczajone były do robienia zakupów w pobliskim sklepie czy korzystania z lokalnych punktów usługowych. Dla tej grupy mieszkańców likwidacja małych placówek oznacza konieczność pokonywania większych odległości do dyskontów, co nie zawsze jest możliwe z uwagi na ograniczoną komunikację publiczną, stan zdrowia czy brak własnego środka transportu. Tym samym rośnie ryzyko wykluczenia społecznego i pogorszenia jakości życia osób, które najbardziej potrzebują łatwego dostępu do podstawowych towarów i usług.

Zanikanie małych sklepów i punktów usługowych ma także konsekwencje społeczne i kulturowe. Dawniej lokalny sklep pełnił funkcję centrum życia wiejskiego – był miejscem, gdzie mieszkańcy

wymieniali informacje, budowali więzi sąsiedzkie i tworzyli poczucie wspólnoty. Dyskonty, działające w oparciu o model masowej sprzedaży, nie pełnią tej roli integracyjnej. W efekcie zanika przestrzeń codziennych, spontanicznych spotkań, a wieś traci elementy tradycyjnej tożsamości.

Fotografia 5. Dyskont spożywczy w sołectwie Lgota Wielka

Nie bez znaczenia jest również aspekt gospodarczy w szerszym ujęciu. Dochody generowane przez małe sklepy i zakłady usługowe pozostawały w dużej mierze w gminie – właściciele wydawali je lokalnie, wspierając inne podmioty i przyczyniając się do obiegu pieniądza na poziomie lokalnym. W przypadku dyskontów większość zysków trafia poza gminę, do dużych korporacji, co osłabia lokalny rynek i powoduje odpływ kapitału.

Proces ten, jeśli będzie się pogłębiał, może prowadzić do dalszego osłabienia lokalnej gospodarki, zmniejszenia liczby miejsc pracy i pogłębienia problemów społecznych związanych z izolacją osób starszych i mniej mobilnych.

Jednym z poważnych problemów gospodarczych w gminie jest także bardzo ograniczony potencjał turystyczny, który mógłby stanowić alternatywę dla dominującego i mało dochodowego rolnictwa. Trudno jest tu znaleźć elementy, które mogłyby w naturalny sposób kreować funkcje turystyczne i przyciągać odwiedzających z zewnątrz. Brakuje rozpoznawalnych atrakcji turystycznych, które mogłyby stać się wizytówką gminy i motywować do przyjazdu osób spoza jej granic. W przeciwieństwie do sąsiednich obszarów, które rozwijają turystykę w oparciu o walory przyrodnicze, historyczne czy kulturowe, Lgota Wielka nie wykształciła dotychczas spójnej oferty turystycznej, a jej potencjał w tym zakresie pozostaje niewykorzystany.

Problemem jest również brak odpowiedniej infrastruktury turystycznej. Na terenie gminy praktycznie nie ma hoteli, pensjonatów ani gospodarstw agroturystycznych, które mogłyby pełnić funkcję bazy noclegowej dla turystów. Oznacza to, że nawet osoby przejeżdżające przez gminę lub zainteresowane krótkotrwałym pobytem nie mają możliwości zatrzymania się na dłużej. Brakuje także restauracji, kawiarni czy innych obiektów gastronomicznych, które mogłyby obsługiwać ruch turystyczny i jednocześnie wspierać lokalnych rolników poprzez wykorzystanie produktów regionalnych. W efekcie gmina jest praktycznie niewidoczna na mapie turystycznej regionu, a jej oferta ogranicza się do podstawowych walorów krajobrazowych i rolniczych, które same w sobie nie są wystarczające, aby przyciągać odwiedzających.

Niewystarczający rozwój turystyki ma daleko idące konsekwencje gospodarcze. Brak gospodarstw agroturystycznych i obiektów noclegowych oznacza utratę potencjalnych źródeł dochodu dla mieszkańców, którzy mogliby łączyć pracę w rolnictwie z działalnością usługową skierowaną do turystów. Agroturystyka w wielu innych gminach wiejskich stanowi skuteczny sposób na dywersyfikację dochodów i promocję lokalnego dziedzictwa, jednak w Lgocie Wielkiej ten kierunek praktycznie się nie rozwija. Powoduje to, że mieszkańcy tracą możliwość czerpania korzyści z dynamicznie rozwijającego się sektora turystyki wiejskiej, który w skali kraju zyskuje coraz większe znaczenie.

Brak turystyki to także ograniczenie w budowaniu wizerunku gminy na zewnątrz. Współcześnie turystyka pełni bowiem nie tylko funkcję gospodarczą, ale także promocyjną – miejsca odwiedzane przez turystów stają się rozpoznawalne i budują swoją markę. Lgota Wielka, nie posiadając rozbudowanej oferty turystycznej, pozostaje gminą mało znaną i niewyróżniającą się, co dodatkowo utrudnia przyciąganie inwestorów i osadników.

Warto podkreślić, że brak rozwoju turystyki jest problemem tym poważniejszym, że gmina dysponuje walorami środowiskowymi i krajobrazowymi, które przy odpowiednim wsparciu mogłyby stać się podstawą do kreowania nowych funkcji gospodarczych. Otwarte przestrzenie, pola uprawne, obszary zielone czy elementy lokalnej kultury mogą stanowić bazę do tworzenia produktów turystyki wiejskiej i agroturystyki. Jednak bez inwestycji w infrastrukturę, promocję i zaangażowanie mieszkańców w rozwój oferty, potencjał ten pozostaje całkowicie niewykorzystany.

W istniejących na terenie gminy małych firmach i zakładach gospodarczych wyraźnie widoczny jest problem niskiego poziomu innowacyjności, co w dłuższej perspektywie negatywnie wpływa na ich konkurencyjność. Większość przedsiębiorstw ma charakter rodzinny, prowadzona jest od wielu lat w niezmienionej formie i nastawiona głównie na obsługę lokalnego rynku. Działalność takich firm opiera się na tradycyjnych metodach pracy, często bez wykorzystania nowoczesnych technologii, narzędzi informatycznych czy strategii marketingowych. Brakuje otwartości na wprowadzanie nowych rozwiązań, dywersyfikację usług, a także na poszukiwanie nowych kanałów sprzedaży i promocji.

Niska innowacyjność przejawia się między innymi w ograniczonym zakresie inwestycji w nowe technologie, maszyn czy narzędzi, które mogłyby zwiększyć efektywność produkcji lub świadczenia usług. Wiele małych firm korzysta ze sprzętu i metod pracy sprzed lat, co sprawia, że ich produkty i usługi często nie są w stanie konkurować z ofertą nowoczesnych przedsiębiorstw z większych ośrodków. Dodatkowym problemem jest brak działań promocyjnych – lokalne firmy rzadko korzystają z Internetu i mediów społecznościowych jako narzędzi reklamy, co ogranicza ich widoczność i zamyka na szerszy rynek.

Taki stan rzeczy wynika z kilku czynników. Po pierwsze, przedsiębiorcy działający w gminie mają często ograniczony dostęp do kapitału, który mógłby zostać przeznaczony na inwestycje i rozwój. Po drugie, wiele osób prowadzących działalność gospodarczą nie ma wiedzy ani doświadczenia w zakresie nowoczesnego zarządzania i wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Brakuje szkoleń, doradztwa i wsparcia instytucjonalnego, które mogłyby pomóc im w modernizacji działalności. Po trzecie, lokalny rynek jest niewielki i mało chłonny, co sprawia, że właściciele firm często nie widzą potrzeby zmiany swojej oferty czy sposobu działania, ograniczając się do zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców.

Brak innowacyjności ma jednak poważne konsekwencje dla przyszłości gospodarki gminy. W obliczu nasilającej się konkurencji ze strony dużych sieci handlowych, firm usługowych z większych miast oraz dynamicznie rozwijających się nowych sektorów gospodarki, lokalne przedsiębiorstwa mogą nie wytrzymać presji rynkowej. Oznacza to ryzyko ich stopniowego zanikania, a w konsekwencji dalsze osłabianie lokalnego rynku pracy i odpływ mieszkańców w poszukiwaniu lepszych warunków zatrudnienia.

Niski poziom innowacyjności w małych firmach przekłada się również na ograniczone możliwości kreowania nowych miejsc pracy, szczególnie dla młodych ludzi, którzy oczekują nowoczesnych,

elastycznych form zatrudnienia i rozwoju zawodowego. Brak takich możliwości skłania ich do migracji do większych ośrodków miejskich, co dodatkowo osłabia kapitał ludzki gminy.

Warto podkreślić, że innowacyjność nie musi oznaczać jedynie zaawansowanych technologii. W przypadku Gminy Lgota Wielka duży potencjał mogłyby mieć działania związane z wprowadzaniem nowych produktów lokalnych, rozwój agroturystyki, wykorzystanie nowoczesnych kanałów sprzedaży, takich jak e-commerce, czy budowanie marki opartej na lokalnym dziedzictwie i tradycjach. Brak takich inicjatyw sprawia jednak, że lokalne firmy pozostają w stagnacji i nie wykorzystują szans, jakie daje współczesna gospodarka.

Sfera gospodarcza na obszarze gminy charakteryzuje się stagnacją i brakiem wyraźnych impulsów rozwojowych. Lokalna gospodarka jest słabo zdywersyfikowana, opierając się w dużej mierze na tradycyjnym rolnictwie, a w samym sołectwie na mikroskali działalności usługowej i handlowej, zaspokajającej jedynie podstawowe potrzeby mieszkańców. Analiza danych z Krajowego Rejestru Sądowego nie wskazuje na obecność na tym terenie większych podmiotów gospodarczych, które mogłyby generować stabilne i atrakcyjne miejsca pracy. Taka struktura gospodarki czyni ją mało odporną na wstrząsy zewnętrzne i nie tworzy perspektyw zawodowych dla młodych, wykształconych osób, co w prostej linii prowadzi do drenażu mózgów i siły roboczej.

Stan kryzysowy w sferze gospodarczej jest wynikiem nałożenia się na siebie kilku barier, które skutecznie hamują rozwój przedsiębiorczości i zniechęcają potencjalnych inwestorów. Te bariery mają charakter zarówno demograficzny, jak i przestrzenny, tworząc zamknięty, samonapędzający się mechanizm stagnacji.

Zjawiska te tworzą błędne koło degradacji gospodarczej i przestrzennej. Niska jakość przestrzeni publicznej i zdegradowana infrastruktura odstrasza prywatnych inwestorów przed lokowaniem kapitału i otwieraniem nowych działalności, zwłaszcza tych o wyższym standardzie (np. kawiarni, restauracji, specjalistycznych usług). Brak atrakcyjnych miejsc pracy, będący konsekwencją tej stagnacji, napędza procesy migracyjne, zwłaszcza wśród ludzi młodych i przedsiębiorczych, co zostało zdiagnozowane jako ogólny trend w gminie. Odpływ ludności w wieku produkcyjnym prowadzi do kurczenia się lokalnego rynku zbytu i zmniejszenia bazy podatkowej gminy. Mniejsze wpływy do budżetu oznaczają z kolei mniejsze środki na utrzymanie i modernizację przestrzeni publicznych oraz infrastruktury, co przyspiesza ich dalszą dekapitalizację i obniża atrakcyjność inwestycyjną. W ten sposób cykl się zamyka, a obszar pogrąża się w coraz głębszej zapaści.

4. Sfera środowiskowa

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, kolejnym kryterium oceny jest stan środowiska naturalnego.

Rzeźba terenu¹¹

Gmina Lgota Wielka położona jest w północno – zachodniej części powiatu radomszczańskiego, na południowym skraju Wysoczyzny Bełchatowskiej – jednostki fizycznogeograficznej (wg regionalizacji fizyczno-geograficznej J. Kondrackiego) należącej do regionu Niziny Środkowopolskiej. Charakterystyczną cechą Wysoczyzny Bełchatowskiej są liczne wzgórza morenowe zlokalizowane w kilku ciągach, które odpowiadają kolejnym fazom recesji lądolodu. Krajobraz gminy jest mało urozmaicony, wysokości bezwzględne wahają się od 207,8 m n.p.m. w dolinie rzeki Kręcicy w miejscowości Woźniki do 245,0 m n.p.m. w obrębie ozu w miejscowości Rokita k/Woli Blakowej.

Na terenie gminy można wydzielić następujące formy rzeźby terenu będące wynikiem działania różnych procesów, w tym:

¹¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka

- formy pochodzenia lodowcowego,
- formy pochodzenia wodnolodowcowego,
- formy pochodzenia rzecznego (akumulacyjne i erozyjne),
- formy pochodzenia denudacyjnego,
- formy utworzone przez roślinność,
- formy antropogeniczne.

Surowce mineralne

Na obszarze Gminy Lgota Wielka rozpoznane i udokumentowane zostały w większości złoża piasków i żwirów oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej. Ich wydobycie ma charakter lokalny i służy zaspokajaniu potrzeb mieszkańców gminy. Wzdłuż południowej granicy gminy znajdują się również złoża piasków i żwirów (Adamów dz. 57/2, 58/1; Adamów dz. 64, 65; Wola Jedlińska II), które należą do gminy Ładzice. Również przy północnej granicy z gminą Sulmierzyce występuje złożo piasków i żwirów (Bieliki III). Na obszarze Gminy Lgota Wielka nie ma udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla i podziemnych bezzbiornikowych magazynów substancji¹².

Tabela 20 Udokumentowane złoża na terenie Gminy Lgota Wielka

Nr złoża	Nazwa złoża	Typ pozyskiwanych surowców	Powierzchnia złoża [ha]	Zasoby geologiczne bilansowe [tys. t/ mln m ³]	Stan zagospodarowania
21522 KN	Krzywanice	Piaski i żwiry	1.967	375,97	R
11502 KN	KN Wiewiórów I	Piaski i żwiry	1.864	75,12	R
3154 IB	Wiewiórów	Surowce ilaste ceramiki budowlanej	1.700	34,06	Z

R – złożo rozpoznane szczegółowo

Z – złożo, z którego wydobycie zostało zaniechane

Źródło: Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

Osuwiska

Na obszarze gminy nie występują obszary osuwiskowe (zgodnie z Systemem Ochrony Przeciwośuwiskowej Państwowego Instytutu Geologicznego oraz Mapy osuwisk Państwowego Instytutu Geologicznego).¹³

Tereny górnicze i obszary górnicze wraz z filarami ochronnymi¹⁴

Na obszarze Gminy Lgota Wielka ustanowione zostały również dwa tereny górnicze dla złóż: Bełchatów – pole Bełchatów i Bełchatów – pole Szczerców. Ustanowiony został również teren i obszar górniczy dla jednego złoża Wola Blakowa I (KN 8216), które zostało wybilansowane, a jego koncesja zakończyła się w dniu 31.12.2024 r. Teren górniczy to obszar, na którym przewiduje się wystąpienie szkodliwych skutków działalności górniczej prowadzonej przez zakład górniczy. W obrębie takich terenów, kopalina jest wydobywana z użyciem materiałów wybuchowych, co wiąże się z ryzykiem negatywnych skutków, takich jak: wyrzucenie odłamków skalnych, powstawanie fali uderzeniowej powietrznej oraz generowanie drgań przypominających wstrząsy sejsmiczne. Przy lokalizowaniu inwestycji na terenach górniczych, w trakcie projektowania, budowy i eksploatacji inwestycji, należy uwzględnić potencjalne skutki szkodliwego oddziaływania działalności górniczej, zwłaszcza w kontekście możliwości prowadzenia robót strzałowych przez zakład górniczy. Prognozowane parametry wpływów górniczych na planowane przedsięwzięcie powinny zostać uzyskane od właściciela

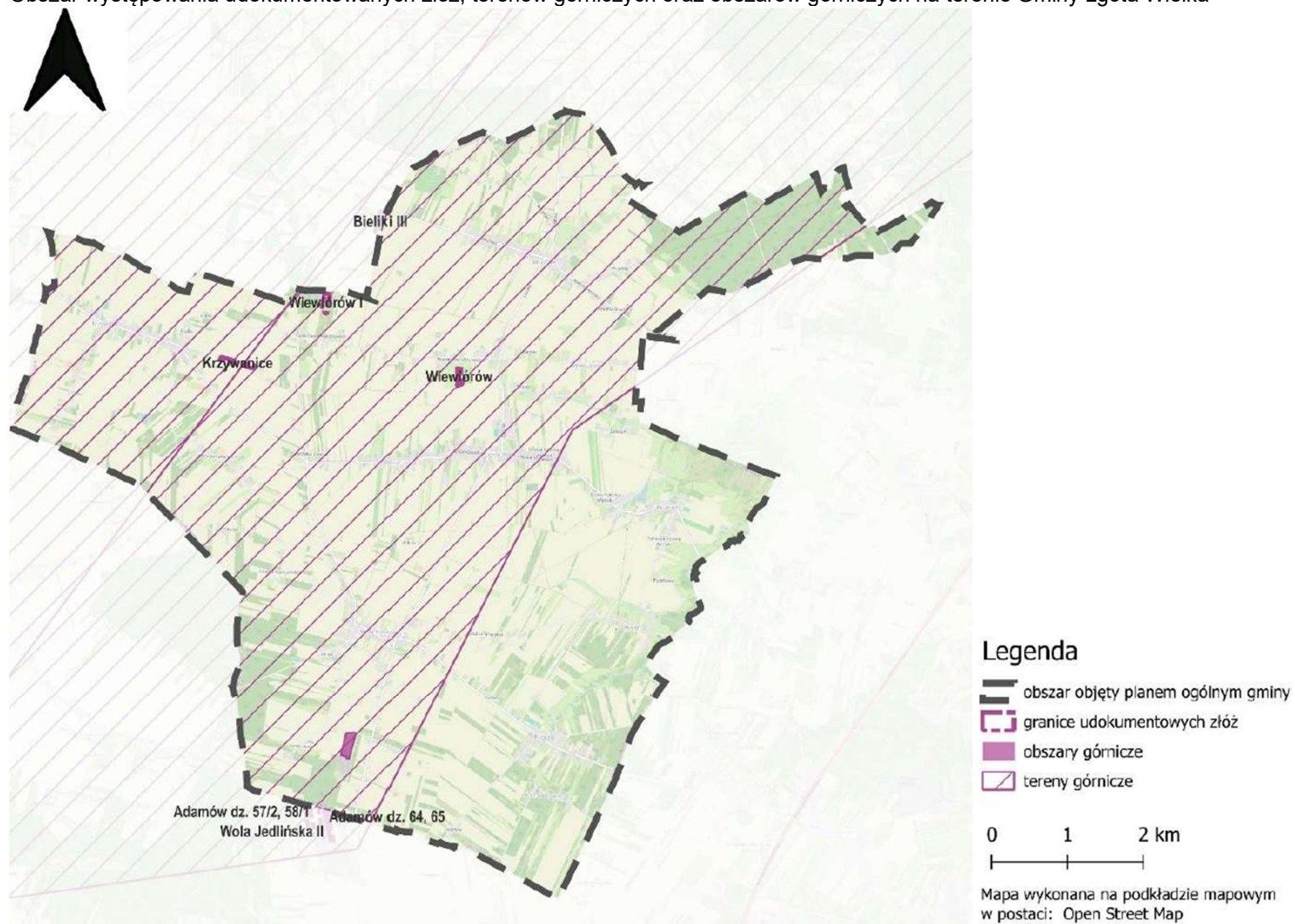
¹² Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

¹³ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

¹⁴ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

zakładu górniczego. Tereny i obszary górnicze znajdują się pod nadzorem Okręgowego Urzędu Górniczego w Kielcach. Na terenie Gminy Lgota Wielka nie zostały wyznaczone filary ochronne w złożach. W projekcie planu ogólnego gminy uwzględniono występowanie terenów górniczych oraz obszarów górniczych zgodnie z art. 13b pkt 3 lit. g ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Na obszarze i terenie górniczym złoża Wola Blakowa I wyznaczona została strefa górnictwa (SG). Dla terenów górniczych, które zajmują dużą część gminy wyznaczone zostały strefy planistyczne zgodne z obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, istniejącym sposobem zagospodarowania lub wynikające z obszaru uzupełnienia zabudowy. Obszary te, ze względu na prowadzone lub możliwe do wprowadzenia eksploatacje złóż kopalin oraz istniejące zagrożenia geotechniczne, zostały wyłączone z lokalizacji nowych funkcji mieszkaniowych, usługowych i intensywnie inwestycyjnych.

Rysunek 1 Obszar występowania udokumentowanych złóż, terenów górniczych oraz obszarów górniczych na terenie Gminy Lgota Wielka

Źródło: Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej

Wody

Naturalne zasoby wodne Gminy Lgota Wielka obejmują zarówno wody powierzchniowe, jak i wody podziemne, które pełnią istotną rolę w kształtowaniu warunków środowiskowych, przyrodniczych i gospodarczych gminy.

Cały obszar gminy leży w zlewni Odry, dział wodny trzeciego rzędu wyznaczony przeważnie przez wierzchołki wzgórz morenowych, oddziela zlewnię Warty (południowo-zachodnia część gminy) od zlewni rzeki Widawki (północnowschodnia część gminy). Główną rzeką na obszarze gminy jest Kręcica, lewobrzeżny dopływ Widawki, biorąca początek w miejscowości Krępa. Ponadto występują tu liczne ciekі stałe lub okresowe, w tym rowy melioracyjne odwadniające obszary o płytkim występowaniu wód podziemnych. Zbiorniki wód stojących w większości mają pochodzenie naturalne i są związane z podmokłymi terenami wschodniej części gminy (Krzywanice i Pieńki Krzywańskie) oraz dolinami rzecznyimi. Podmokłości występują głównie w dolinie Kręcicy na odcinku poniżej miejscowości Długie. Dla źródłowych odcinków naturalnych cieków powierzchniowych (wszystkie dopływy lewo-brzeżne Kręcicy) charakterystyczne są wycieki i wysięki.

Na obszarze gminy znajdują się dwa zbiorniki retencyjne o powierzchni do 5 ha uwzględnione w Wojewódzkim Programie Małej Retencji. Są to zbiorniki Nr 44 „Wola Blakowa” oraz Nr 45 „Woźniki”.

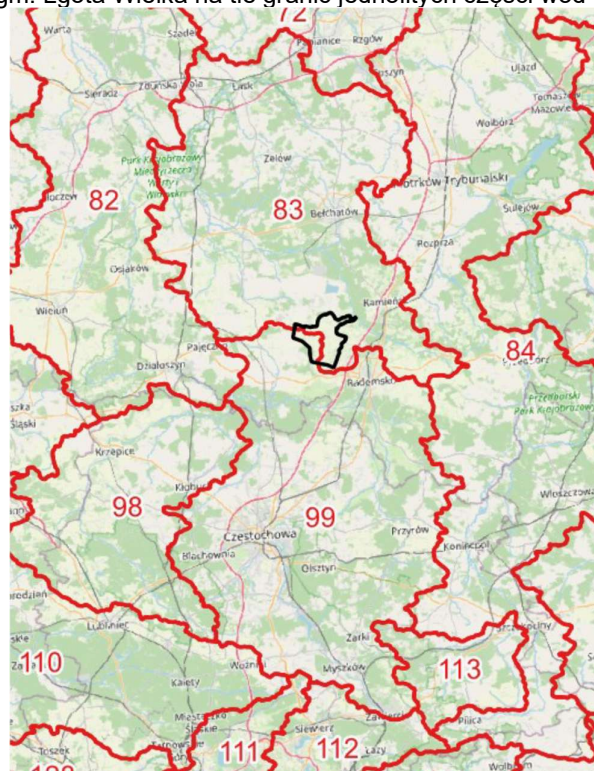
Rysunek 2 Jednolite części wód na obszarze Gminy Lgota Wielka

Źródło: Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej

Gmina Lgota Wielka znajduje się w zasięgu Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd) nr 83 i 99.

Rysunek 3 Lokalizacja gm. Lgota Wielka na tle granic jednolitych części wód podziemnych

Źródło: Urząd Gminy w Lgocie Wielkiej

Zagrożenia powodzią

Na terenie gminy nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodziowego.

Potencjalne zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych

Zasoby wodne na terenie gminy poddane są ekstremalnej presji, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Skutki tej presji widoczne są w postępującej degradacji wód powierzchniowych oraz rosnącym zagrożeniu dla strategicznych zasobów wód podziemnych, stanowiących jedyne źródło zaopatrzenia ludności w wodę pitną.

Wody Powierzchniowe: Postępująca Degradacja Sieci Hydrologicznej

Główną osią hydrograficzną gminy w warunkach naturalnych byłaby rzeka Kręćca, dopływ Widawki, która przepływa skrajem jej terytorium. Należy jednak zaznaczyć, że jakość wód w większości rzek powiatu radomszczańskiego jest niska, co czyni je wysoce podatnymi na zanieczyszczenia, zwłaszcza przy niewielkich przepływach. Jednakże głównym czynnikiem degradacji sieci rzecznej nie jest presja zanieczyszczeniowa, lecz fizyczna zmiana warunków hydrologicznych.

Działalność odwadniająca KWB Bełchatów doprowadziła do uformowania się jednego z największych w Europie lejów depresji, który swoim zasięgiem obejmuje aż 79% powierzchni Gminy Lgota Wielka. Ten proces w sposób fundamentalny przekształcił regionalne warunki hydrodynamiczne, odwracając naturalne kierunki spływu wód podziemnych w stronę centrum odwadniania kopalni. Bezpośrednim i katastrofalnym, skutkiem tego zjawiska jest drastyczne obniżenie zasilania podziemnego cieków wodnych. Dokumentacja naukowa jednoznacznie wskazuje, że proces ten prowadzi do okresowego lub całkowitego zaniku wody w lokalnych rzekach. Wśród cieków, które zostały w ten sposób zdegradowane, wprost wymieniono rzekę Kręćcę (w profilu hydrologicznym Żaby) oraz Ciek z Brudzie, przepływający przez teren gminy. Oznacza to, że kluczowe elementy lokalnej sieci hydrologicznej zostały pozbawione wody w wyniku działalności przemysłowej, co prowadzi do całkowitej degradacji

ekosystemów rzecznych, zaniku siedlisk dla fauny i flory oraz przerwania ciągłości korytarzy ekologicznych.

Wody Podziemne: Presja Ilościowa i Jakościowa

Wody podziemne w regionie podlegają dwójakiej presji: bezprecedensowemu drenażowi ilościowemu oraz rosnącym zagrożeniom jakościowym, wynikającym zarówno z działalności człowieka, jak i ze zmian wywołanych przez drenaż.

Kluczowym dowodem na istnienie poważnych zagrożeń jakościowych jest incydent z 11 sierpnia 2025 roku, kiedy to Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Radomsku oficjalnie poinformował o stwierdzeniu obecności bakterii z grupy coli w wodzie pochodzącej z urządzeń wodociągowych w miejscowościach Krępa i Wiewiórów¹⁵. Sytuacja kryzysowa wymagała natychmiastowej interwencji ze strony władz gminy, w tym uruchomienia awaryjnej dystrybucji wody butelkowanej do picia oraz wody do celów bytowych z beczkwozów rozstawionych przy remizach OSP. Skala reakcji świadczy o powadze zagrożenia dla zdrowia publicznego. Incydent ten jednoznacznie wskazuje na istnienie dróg migracji zanieczyszczeń do ujęć wody pitnej. W gminach o charakterze rolniczym i rozproszonej zabudowie, głównymi potencjalnymi źródłami tego typu zanieczyszczeń są nieszczelne zbiorniki bezodpływowe na nieczystości ciekłe (szamba) oraz spływy obszarowe z pól nawożonych organicznie.⁸

Analiza obu tych zjawisk – presji ilościowej i jakościowej – prowadzi do wniosku o istnieniu niebezpiecznej synergii. Obniżenie poziomu wód podziemnych spowodowane przez lej depresyjny (zagrożenie ilościowe) drastycznie zmniejsza objętość wody w warstwach wodonośnych. To z kolei prowadzi do redukcji naturalnej zdolności tych warstw do samooczyszczania i rozcieńczania zanieczyszczeń. W tych warunkach nawet niewielkie, punktowe wycieki z nieszczelnych szamb (zagrożenie jakościowe), które w normalnych warunkach hydrogeologicznych mogłyby zostać zneutralizowane, stają się krytycznym zagrożeniem. Są one zdolne do skażenia całych ujęć wody pitnej, co zmaterializowało się w przypadku incydentu w Krępie i Wiewiórowie. Działalność kopalni nie tylko, więc pozbawia gminę części zasobów wodnych, ale również czyni pozostałe zasoby ekstremalnie podatnymi na zanieczyszczenie, tworząc destrukcyjne sprzężenie zwrotne.

Co więcej, fakt, że gmina jest w 100% zwodociągowana, co było działaniem kompensacyjnym za negatywny wpływ kopalni, tworzy pewien paradoks. Infrastruktura wodociągowa, która miała być rozwiązaniem problemu, sama w sobie nie gwarantuje bezpieczeństwa, jeśli źródła wody, z których czerpie, są zagrożone. Scentralizowany system, pobierający wodę z narażonej na skażenie warstwy wodonośnej, w przypadku awarii lub zanieczyszczenia ujęcia może stać się wektorem szybkiej dystrybucji skażonej wody do setek gospodarstw domowych. Stwarza to iluzję bezpieczeństwa, jeśli nie towarzyszy jej rygorystyczna ochrona stref zasilania ujęć, co w warunkach permanentnego stresu hydrogeologicznego wywołanego przez lej depresyjny jest zadaniem niezwykle trudnym.

Tabela 21 Kluczowe Zagrożenia dla Zasobów Wodnych w Gminie Lgota Wielka

Zagrożenie	Główne Przyczyny	Obserwowane Skutki i Dowody
Drenaż i obniżenie poziomu wód podziemnych	Działalność odwadniająca KWB Bełchatów (lej depresyjny)	79% powierzchni gminy w zasięgu leja depresyjnego; obniżenie zwierciadła wody w regionie.
Zanik wód powierzchniowych	Obniżenie zasilania podziemnego cieków w wyniku działania leja depresyjnego	Okresowy lub całkowity zanik wody w rzece Kręcicy (profil Żaby) oraz w Ciek z Brudzie.
Skażenie bakteriologiczne ujęć wody pitnej	Prawdopodobnie nieszczelna infrastruktura sanitarna (szamba); zmniejszona odporność warstw wodonośnych	Stwierdzenie obecności bakterii coli w wodociągach Krępa i Wiewiórów; konieczność dystrybucji wody butelkowanej.

Źródło: Opracowanie własne

¹⁵ komunikat w sprawie dystrybucji wody - <https://lgotawielka.pl/asp/komunikat-w-sprawie-dystrybucji-wody,4,artykul,1,627>

Formy ochrony przyrody

W Gminie Lgota Wielka nie występują formy ochrony przyrody. Najbliżej Gminy znajduje się Rezerwat Łuszczanowice. Znaczenie rezerwatu Łuszczanowice wykracza poza granice administracyjne gminy Kleszczów, gdyż pełni on rolę istotnego punktu odniesienia także dla sąsiednich jednostek samorządowych, w tym dla Gminy Lgota Wielka. Walory tego obszaru – starodrzew jodłowy, bogactwo gatunkowe i funkcja edukacyjna – mogą stanowić inspirację do podejmowania działań ochronnych i edukacyjnych w Lgocie Wielkiej. Ścieżki dydaktyczne i rozwiązania edukacyjne zastosowane w rezerwacie mogą posłużyć jako wzór do tworzenia podobnych inicjatyw na terenie gminy, sprzyjających wzrostowi świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponadto rezerwat jest dowodem na to, że nawet stosunkowo niewielkie obszary leśne mogą mieć ogromne znaczenie dla ochrony gatunków i siedlisk oraz dla kształtowania sieci przyrodniczej regionu. W tym kontekście Łuszczanowice mogą być traktowane jako element komplementarny systemu ochrony przyrody w regionie, którego doświadczenia warto wykorzystać przy planowaniu strategii rozwoju Gminy Lgota Wielka.

Tereny cenne przyrodniczo

Na terenie Gminy Lgota Wielka nie występują obecnie formalnie wyznaczone obszary chronione, takie jak rezerваты przyrody, parki krajobrazowe czy obszary Natura 2000. Nie oznacza to jednak, że gmina pozbawiona jest walorów środowiskowych – przeciwnie, można wskazać szereg przestrzeni, które ze względu na swoje cechy przyrodnicze i krajobrazowe mają istotną wartość i mogą być traktowane jako tereny cenne.

Do najważniejszych z nich należą doliny rzeczne wraz z przyległymi łąkami, zwłaszcza dolina rzeki Widawki i mniejszych cieków wodnych. Obszary te wyróżniają się bogactwem bioróżnorodności, pełnią funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych, sprzyjają retencji wodnej oraz chronią przed skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych. Cenne są również zadrzewienia śródpolne i przydrożne, a także pasy zieleni towarzyszące ciekom wodnym, które choć często mają charakter fragmentaryczny, odgrywają ważną rolę w utrzymaniu ciągłości przyrodniczej i stanowią miejsca bytowania wielu gatunków zwierząt. Istotnym elementem przyrodniczym gminy są także naturalne ciek wodne oraz drobne zbiorniki, takie jak stawy i oczka wodne, które stanowią siedlisko dla licznych gatunków roślin wodnych i przybrzeżnych oraz dla fauny związanej ze środowiskiem wodnym.

Wartość tych terenów wynika zarówno z ich znaczenia ekologicznego, jak i krajobrazowego. Pełnią one funkcję ostoju dla lokalnej flory i fauny, wspierają migrację gatunków oraz zwiększają odporność środowiska na presję antropogeniczną. Dlatego w strategii rozwoju gminy istotne będzie podjęcie działań na rzecz ich lepszego rozpoznania i ochrony. Konieczna jest inwentaryzacja przyrodnicza pozwalająca dokładnie określić występowanie cennych siedlisk i gatunków, a także rozważenie ustanowienia lokalnych form ochrony, takich jak użytki ekologiczne czy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Równocześnie w planowaniu przestrzennym powinno się uwzględniać potrzebę zachowania ciągłości korytarzy ekologicznych, ograniczania zabudowy w dolinach rzecznych oraz ochrony zadrzewień i małych zbiorników wodnych.

Utrzymanie i ochrona terenów cennych przyrodniczo w Gminie Lgota Wielka ma nie tylko wymiar ekologiczny, ale również społeczny i gospodarczy. Wzmacnia atrakcyjność krajobrazu, podnosi jakość życia mieszkańców i może stać się podstawą rozwoju działań edukacyjnych, rekreacyjnych i turystycznych. Dlatego ich rola powinna być szczególnie mocno podkreślona w dokumentach strategicznych gminy.

Lasy

W strukturze gruntów znajdują się również lasy i tereny zalesione, jednak ich udział nie jest znaczący. Ogranicza to potencjał wykorzystania zasobów leśnych jako alternatywnego źródła dochodu, np. poprzez gospodarkę leśną, przetwórstwo drewna czy rozwój turystyki leśnej. Mimo to obecne zalesienia pełnią istotną rolę środowiskową, chroniąc glebę przed erozją i wspierając pochłanianie dwutlenku węgla.

Największy obszar lasów zlokalizowany jest w północnowschodniej części gminy w obrębie Brudzice. Ze względu na niewielką ilość terenów leśnych w Gminie Lgota Wielka, lasy stanowią istotny element struktury krajobrazowej oraz pełnią ważne funkcje ekologiczne i rekreacyjne. Poziom lesistości w Gminie Lgota Wielka kształtuje się na poziomie około 8,2% – jest to wartość niższa niż województwie łódzkim (21,4%) oraz powiecie radomszczańskim (31,8%).

Zagrożenia środowiska

Głównym źródłem zanieczyszczenia na terenie gminy jest elektrownia zlokalizowana na obszarze gminy Kleszczów, będąca największym w kraju producentem energii elektrycznej wytwarzanej w procesach spalania węgla brunatnego. Głównymi składnikami spalin są: pyły, tlenki siarki, tlenki azotu oraz tlenki węgla.

Zdając sobie sprawę z zagrożeń jakie może stanowić dla środowiska, od początku istnienia, podejmowane były działania mające na celu zmniejszenia jej negatywnego oddziaływania. Dzięki temu w stosunku do lat poprzednich udało się znacznie zredukować poziom emitowanych zanieczyszczeń. Na stan sanitarny powietrza mają również wpływ zanieczyszczenia pochodzące z tzw. „niskiej emisji”, czyli emisji pyłów i szkodliwych gazów z domowych pieców grzewczych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób.

Jednym z bardziej determinujących czynników jakości środowiska jest hałas rozumiany jako dźwięki niepożądane, uciążliwe, szkodliwe. Może on wywierać niekorzystny wpływ na zdrowie człowieka, świat zwierzęcy i roślinny, a jego szkodliwość zależy od natężenia, częstotliwości, charakteru zmian w czasie, długotrwałości działania. Hałas występuje powszechnie, zwłaszcza wzdłuż tras komunikacyjnych, obiektów przemysłowych i usługowych o charakterze wytwórczym. Na terenie gminy nie ma stałego punktu pomiarowego, jednak można przyjąć, że głównym jego źródłami są:

- hałas komunikacyjny,
- zakłady usługowe i rzemieślnicze,
- eksploatacja powierzchniowa.

WIZJA LOKALNA

Teren gminy charakteryzuje się przewagą pól uprawnych, urozmaiconych miejscami przez zadrzewienia śródpolne, niewielkie zagajniki i fragmenty terenów zielonych, które nadają krajobrazowi wyjątkowy, wiejski charakter. Przepiękny, otwarty krajobraz stanowi jeden z największych atutów gminy – sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych, nadaje miejscu estetyczny i harmonijny wygląd, a jednocześnie podkreśla rolniczy charakter regionu. Naturalna przestrzeń, czyste powietrze oraz brak przemysłu ciężkiego sprawiają, że gmina posiada duży potencjał w zakresie jakości środowiska i atrakcyjności osiedleńczej. Krajobraz Lgoty Wielkiej może być traktowany jako wartość sama w sobie, ale także jako element, który przy odpowiednim wsparciu mógłby stać się podstawą do rozwoju turystyki wiejskiej czy agroturystyki.

Jednocześnie jednak specyfika środowiska naturalnego gminy generuje również szereg problemów i wyzwań. Dominacja pól uprawnych wiąże się z wysoką presją rolnictwa na środowisko. Intensywne zabiegi agrotechniczne, w tym stosowanie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, mogą wpływać na jakość gleby i wód gruntowych, a także powodować zmniejszenie różnorodności biologicznej. Monokulturowe uprawy przyczyniają się do ograniczenia występowania wielu gatunków roślin i zwierząt, a wycinanie zadrzewień śródpolnych, które dawniej pełniły funkcje ochronne i ekologiczne, prowadzi do utraty naturalnych korytarzy ekologicznych i pogarszania warunków siedliskowych dla dzikiej fauny.

Otwarte przestrzenie, które są atutem krajobrazowym, niosą ze sobą również pewne zagrożenia funkcjonalne. Brak naturalnych barier w postaci większych kompleksów leśnych sprawia, że obszary gminy są narażone na negatywne skutki zjawisk klimatycznych, takich jak silne wiatry, susze czy gwałtowne ulewę. W ostatnich latach coraz częściej obserwuje się problemy z erozją gleb oraz

z obniżaniem się poziomu wód gruntowych, co dodatkowo pogarsza warunki dla rolnictwa i może prowadzić do degradacji środowiska.

Piękny, otwarty krajobraz gminy, choć stanowi jej niepodważalny atut, jest jednocześnie trudny do wykorzystania w kontekście rozwoju gospodarczego. Brak atrakcyjnych form zagospodarowania turystycznego sprawia, że potencjał środowiskowy nie jest wykorzystywany. Brakuje infrastruktury, która umożliwiłaby czerpanie korzyści z walorów przyrodniczych – ścieżek rowerowych, tras spacerowych, miejsc rekreacji czy punktów widokowych. Tym samym zasoby przyrodnicze pozostają niewykorzystane, a gmina traci szansę na budowanie wizerunku miejsca atrakcyjnego turystycznie i rekreacyjnie.

Należy także podkreślić, że naturalny krajobraz, choć estetyczny, wymaga szczególnej ochrony i odpowiedniego gospodarowania. Brak planowych działań proekologicznych, zalesień czy inwestycji w małą retencję wodną sprawia, że środowisko naturalne jest podatne na degradację. Problemem staje się również postępujące zanieczyszczenie środowiska wynikające z rolnictwa oraz niewystarczająco rozwinięta gospodarka wodno-ściekowa i odpadowa, które mogą wpływać na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz ograniczać atrakcyjność gminy dla nowych inwestorów i osadników.

Jednym z największych problemów środowiskowych Gminy Lgota Wielka jest niska emisja, której głównym źródłem są budynki mieszkalne, w większości prywatne domy jednorodzinne. Znaczna część zabudowy w gminie to starsze budynki, które nie były poddawane kompleksowej termomodernizacji. Brak ocieplenia ścian, dachów czy stropów, a także nieuszczelna stolarka okienna i drzwiowa powodują duże straty ciepła, które mieszkańcy starają się rekompensować, spalając większe ilości paliw. Niestety, bardzo często są to paliwa niskiej jakości – węgiel, ekogroszek, a w niektórych przypadkach także drewno i kamień opałowy, spalane w przestarzałych i nieefektywnych piecach. Takie źródła ciepła generują duże ilości zanieczyszczeń, które trafiają bezpośrednio do atmosfery, znacząco obniżając jakość powietrza na terenie gminy.

Fotografia 6. Dom ogrzewany paliwami stałymi

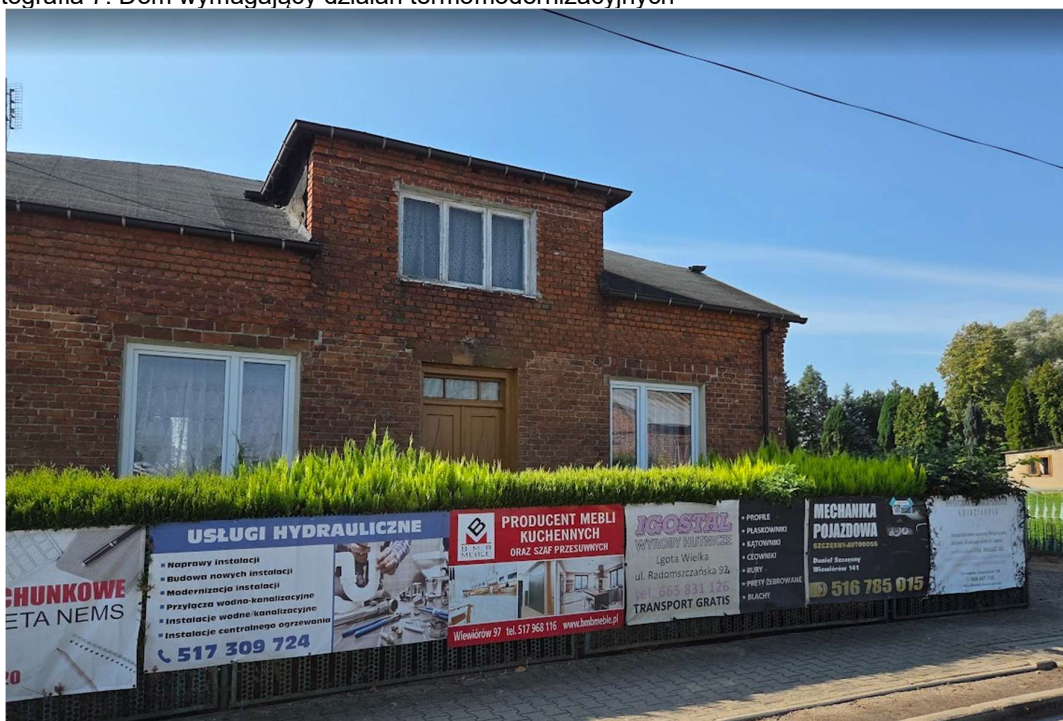

Niska emisja oddziałuje negatywnie na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego. Przede wszystkim stanowi poważne zagrożenie zdrowotne. Mieszkańcy, zwłaszcza osoby starsze i dzieci, narażeni są na choroby układu oddechowego i krążenia, a długotrwała ekspozycja na zanieczyszczone powietrze może prowadzić do przewlekłych dolegliwości zdrowotnych. Problem niskiej emisji ma więc bezpośrednie przełożenie na jakość życia i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

Kolejną konsekwencją jest wpływ na wizerunek gminy. Lgota Wielka, pomimo walorów krajobrazowych i przyrodniczych, traci na atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej, jeśli podstawowy element środowiska, jakim jest powietrze, nie spełnia odpowiednich standardów jakości. Potencjalni mieszkańcy, inwestorzy czy turyści mogą być zniechęceni do gminy przez problem smogu, który stał się jednym z głównych zagrożeń środowiskowych w wielu gminach wiejskich w Polsce.

Niska emisja wiąże się także z wysokimi kosztami ekonomicznymi. Stare, nieocieplone budynki wymagają spalania dużej ilości paliwa, co generuje wysokie rachunki dla mieszkańców. Paradoksalnie więc rodziny ponoszą duże wydatki na ogrzewanie, a jednocześnie żyją w warunkach zanieczyszczonego powietrza. To szczególnie dotkliwie dla osób starszych i mniej zamożnych, które nie dysponują środkami na wymianę źródeł ciepła ani przeprowadzenie termomodernizacji budynków.

Fotografia 7. Dom wymagający działań termomodernizacyjnych

Brak kompleksowych działań w zakresie ograniczania niskiej emisji prowadzi do narastania problemu i jego długofalowych skutków. W przyszłości gmina może być zmuszona do ponoszenia jeszcze większych kosztów związanych z ochroną zdrowia mieszkańców oraz dostosowaniem się do unijnych i krajowych norm jakości powietrza. Problem ten wymaga zatem zdecydowanych działań – od wspierania mieszkańców w wymianie pieców i modernizacji budynków, przez programy edukacyjne dotyczące wpływu jakości powietrza na zdrowie, aż po inwestycje w odnawialne źródła energii i systemy grzewcze przyjazne środowisku.

Szczególnie dotkliwie problem ten odczuwają mieszkańcy sołectwa Lgota Wielka, gdzie duża gęstość zabudowy powoduje kumulację zanieczyszczeń. Jest to problem, który ma konsekwencje zdrowotne, społeczne, ekonomiczne i wizerunkowe, a jego rozwiązanie powinno być jednym z priorytetów w działaniach rewitalizacyjnych i rozwojowych gminy.

Na terenie gminy coraz wyraźniej zaznacza się problem tzw. ubóstwa energetycznego, który dotyka przede wszystkim najbiedniejsze gospodarstwa domowe. Zjawisko to polega na tym, że część mieszkańców nie jest w stanie pokryć kosztów zapewnienia odpowiedniego ogrzewania, oświetlenia czy dostępu do energii elektrycznej na poziomie umożliwiającym normalne funkcjonowanie. Problem ten ma szczególnie poważny wymiar w gminach wiejskich, takich właśnie jak Lgota Wielka, gdzie duża

część budynków mieszkalnych to stare, nieocieplone domy jednorodzinne, wymagające znacznych nakładów energii do ogrzania.

W wielu przypadkach najbiedniejsze rodziny zamieszkują w domach o bardzo niskim standardzie energetycznym – z nieszczelnymi oknami i drzwiami, nieocieplonymi dachami czy ścianami. Brak izolacji powoduje ogromne straty ciepła, które można zrekompensować jedynie poprzez spalanie dużych ilości paliw. Jednak koszty zakupu opału – węgla, ekogroszku czy drewna – w ostatnich latach znacząco wzrosły, stając się dla wielu rodzin barierą nie do pokonania. Skutkiem tego część mieszkańców ogrzewa swoje domy w minimalnym zakresie, co oznacza funkcjonowanie w niedogrzanych pomieszczeniach, szczególnie zimą. Pogarsza to warunki bytowe i wpływa negatywnie na zdrowie, zwłaszcza dzieci i osób starszych, które są najbardziej narażone na skutki przebywania w zimnych, wilgotnych pomieszczeniach.

Ubóstwo energetyczne w gminie objawia się także w ograniczaniu zużycia energii elektrycznej. Najbiedniejsze gospodarstwa starają się maksymalnie oszczędzać, co często oznacza rezygnację z używania niektórych sprzętów, ograniczanie oświetlenia czy unikanie dodatkowych urządzeń podnoszących komfort życia. Takie sytuacje prowadzą do nierówności społecznych, ponieważ część mieszkańców nie może korzystać z takich samych standardów jak reszta społeczności.

Ubóstwo energetyczne ma dalekosiężne skutki. Oprócz konsekwencji zdrowotnych i społecznych przyczynia się także do degradacji środowiska. Osoby nieposiadające środków na zakup dobrej jakości paliw sięgają po najtańsze rozwiązania, często spalając w piecach materiały niskiej jakości lub wręcz odpady. Prowadzi to do znacznego pogorszenia jakości powietrza, zwiększając emisję pyłów i szkodliwych substancji. Tym samym problem indywidualnych gospodarstw domowych przeradza się w problem całej społeczności.

Zjawisko ubóstwa energetycznego wymaga zdecydowanych działań systemowych. Niezbędne jest wsparcie mieszkańców w zakresie termomodernizacji budynków i wymiany źródeł ciepła, a także programy osłonowe, które pozwolą najbiedniejszym gospodarstwom na zakup opału i zapewnienie minimalnego komfortu cieplnego. Kluczowe znaczenie mają również działania edukacyjne, które pozwolą mieszkańcom lepiej zrozumieć wpływ efektywności energetycznej na jakość życia, zdrowie i środowisko.

Ubóstwo energetyczne w gminie jest problemem realnym i dotkliwym, szczególnie dla osób starszych, samotnych i rodzin o najniższych dochodach. Ograniczone możliwości finansowe uniemożliwiają im poprawę warunków mieszkaniowych, co przekłada się na pogorszenie jakości życia, wzrost nierówności społecznych, a także negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne. Problem ten należy traktować jako jeden z kluczowych obszarów wymagających interwencji w ramach programów rewitalizacyjnych i działań rozwojowych gminy.

Ruch pojazdów i emisja spalin z silników na terenie gminy nie stanowią dużego problemu środowiskowego w porównaniu do innych źródeł zanieczyszczeń, takich jak niska emisja z budynków mieszkalnych czy działalność rolnicza. Gmina ma charakter wiejski, a natężenie ruchu samochodowego jest stosunkowo niewielkie – głównie ogranicza się do ruchu lokalnego mieszkańców oraz pojazdów rolniczych i dostawczych obsługujących podstawowe potrzeby gospodarcze. Brak intensywnego transportu tranzytowego sprawia, że udział emisji komunikacyjnej w ogólnym bilansie zanieczyszczeń powietrza pozostaje marginalny.

Fotografia 8. Ulica w sołectwie Lgota Wielka

W porównaniu z dużymi miastami czy obszarami zurbanizowanymi, gdzie ruch uliczny generuje wysokie stężenia tlenków azotu, pyłów zawieszonych czy dwutlenku węgla, w Lgocie Wielkiej problem ten nie jest znaczący. Niewielka gęstość zaludnienia i brak dużych zakładów przemysłowych powodują, że ruch pojazdów nie ma tu charakteru masowego i nie stanowi zagrożenia dla jakości powietrza na skalę porównywalną z innymi źródłami emisji. Dodatkowym czynnikiem łagodzącym jest obecność rozległych terenów otwartych i pól uprawnych, które sprzyjają naturalnej wentylacji i rozpraszaniu spalin, ograniczając ich negatywny wpływ na zdrowie mieszkańców.

Oczywiście lokalnie emisja spalin może być odczuwalna, zwłaszcza w samym sołectwie Lgota Wielka, gdzie koncentruje się życie społeczno-gospodarcze i gdzie ruch samochodowy jest największy. Jednak nawet tutaj nie osiąga on poziomu, który stanowiłby istotne zagrożenie środowiskowe. W praktyce największym problemem jest stan techniczny części pojazdów – szczególnie starszych samochodów z silnikami diesla – które emitują więcej zanieczyszczeń niż nowoczesne auta. Niemniej jednak ich udział w całkowitym zanieczyszczeniu powietrza jest niewielki w porównaniu do emisji pochodzącej z domowych pieców i kotłów.

Warto podkreślić, że gmina, mimo niewielkiej skali problemu, powinna w przyszłości rozwijać rozwiązania sprzyjające zrównoważonemu transportowi. Dotyczy to m.in. poprawy infrastruktury drogowej, tworzenia bezpiecznych tras rowerowych oraz wspierania transportu publicznego, który mógłby być alternatywą dla indywidualnych przejazdów samochodowych. Takie działania nie tylko ograniczyłyby emisję spalin, ale również podniosłyby jakość życia mieszkańców i zwiększyłyby atrakcyjność gminy jako miejsca zamieszkania.

Na terenie Gminy Lgota Wielka poważnym problemem środowiskowym jest zaśmiecanie lasów oraz pojawianie się dzikich, nielegalnych wysypisk odpadów. Zjawisko to ma charakter rozproszony i dotyczy wielu miejsc – zarówno w obrębie zadrzewień śródpolnych i niewielkich zagajników, jak i na obrzeżach pól, przy drogach lokalnych czy w trudno dostępnych częściach terenów zielonych. Najczęściej są to małe, nielegalne wysypiska tworzone przez mieszkańców lub osoby przyjezdne, które zamiast korzystać z systemu gospodarki odpadami wybierają łatwiejsze, lecz szkodliwe dla środowiska rozwiązanie, polegające na porzucaniu śmieci w lasach i na terenach nieużytków.

W takich miejscach gromadzą się odpady różnego rodzaju – od odpadów komunalnych, takich jak plastikowe butelki, opakowania, szkło czy stare ubrania, po bardziej niebezpieczne, takie jak resztki materiałów budowlanych, zużyty sprzęt. Zdarza się również, że w lasach porzucane są odpady

niebezpieczne, jak stare akumulatory, opony czy części samochodowe. Ich obecność stanowi poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego, ponieważ substancje chemiczne mogą przenikać do gleby i wód gruntowych, a same odpady zanieczyszczają krajobraz, obniżając jego walory estetyczne i przyrodnicze.

Zaśmiecanie lasów ma również konsekwencje społeczne i gospodarcze. Obecność dzikich wysypisk zniechęca mieszkańców do korzystania z terenów zielonych w celach rekreacyjnych, a jednocześnie obniża atrakcyjność gminy jako miejsca potencjalnego rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki. Krajobraz, który mógłby być atutem, staje się przez to mniej wartościowy i traci swój potencjał wizerunkowy. Problem dotyczy także właścicieli gruntów leśnych i rolnych, którzy muszą zmagać się z nielegalnym składowaniem odpadów na swoich terenach, często ponosząc dodatkowe koszty związane z ich usuwaniem.

Należy podkreślić, że dzikie wysypiska powstają pomimo funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi, co świadczy o wciąż niewystarczającej świadomości ekologicznej części mieszkańców, a także o problemach organizacyjnych i ekonomicznych związanych z gospodarką odpadami. Dla niektórych osób uiszczanie opłat za wywóz śmieci jest barierą finansową, inni traktują dzikie wysypiska jako szybszy sposób pozbycia się niepotrzebnych rzeczy. Brakuje skutecznego systemu kontroli i odpowiedniego egzekwowania przepisów, co sprawia, że problem jest trudny do wyeliminowania.

Zjawisko zaśmiecania lasów wiąże się również z zagrożeniami pożarowymi – odpady łatwopalne, porzucane w lasach, zwiększają ryzyko powstawania pożarów, szczególnie w okresach suszy. Dodatkowo, obecność śmieci negatywnie wpływa na lokalną faunę – zwierzęta mogą je traktować jako źródło pożywienia, co grozi zatruciami i poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi.

Problem dzikich wysypisk jest więc nie tylko kwestią estetyki krajobrazu, ale również realnym zagrożeniem dla środowiska naturalnego, zdrowia mieszkańców i bezpieczeństwa publicznego. Jego rozwiązanie wymaga kompleksowych działań: systematycznego monitorowania terenów leśnych i zadrzewień, szybkiego usuwania powstających wysypisk, edukacji ekologicznej mieszkańców, a także skuteczniejszego egzekwowania prawa wobec osób, które dopuszczają się takich praktyk.

5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

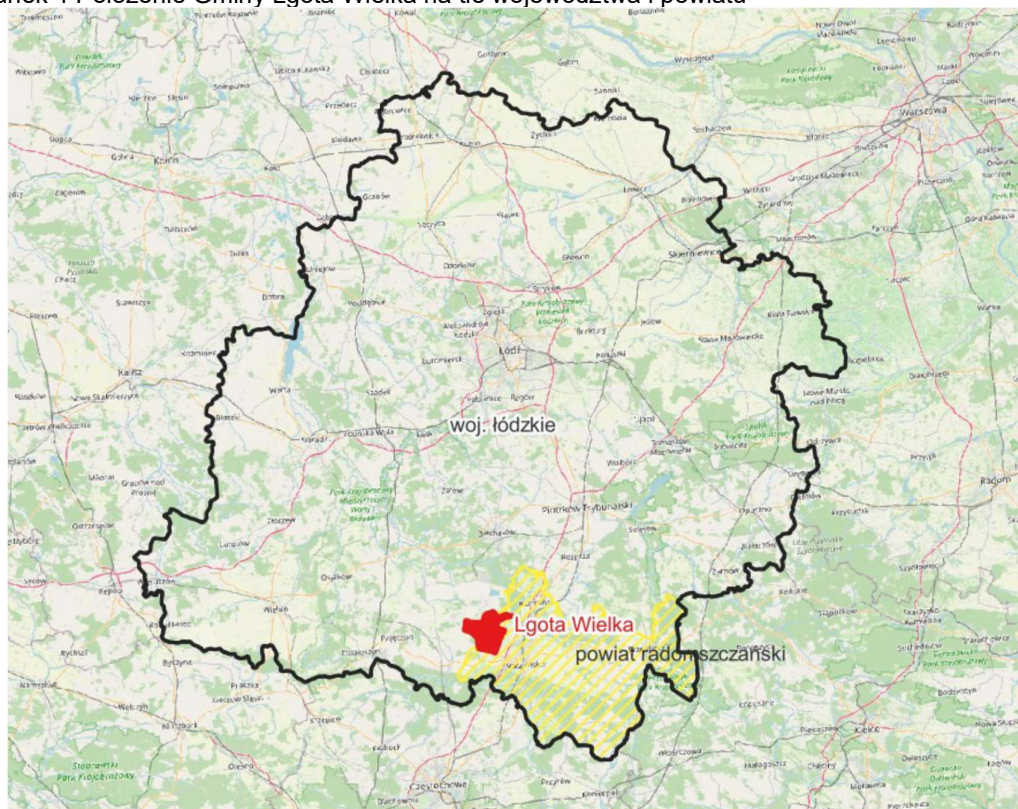
Analizie mogą podlegać aspekty przestrzenno-funkcjonalne – w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych.

Gmina Lgota Wielka położona jest w południowej części województwa łódzkiego, w powiecie radomszczańskim. Gmina graniczy¹⁶:

- od północy – z gminą Sulmierzyce (powiat pajęczański), gminą Kleszczów (powiat bełchatowski), gminą Dobryszyce (powiat radomszczański) od wschodu – z gminą Kamieńsk i gminą Dobryszyce (powiat radomszczański),
- od południa – z gminą Ładzice (powiat radomszczański),
- od zachodu – z gminą Strzelce Wielkie (powiat pajęczański).

¹⁶ Prognoza Oddziaływania na Środowisko Projektu Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

Rysunek 4 Położenie Gminy Lgota Wielka na tle województwa i powiatu

Źródło: Prognoza Oddziaływania na Środowisko Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

Poniżej przedstawiono powierzchnię Gminy Lgota Wielka w tym w podziale na sołectwa.

Tabela 22 Powierzchnia Gminy Lgota Wielka w podziale na sołectwa w 2024 r.

Obszar	Powierzchnia [km ²]
Gmina Lgota Wielka	63,01
Brudzice	12,53
Długie	1,67
Kolonia Lgota	4,27
Krępa	6,93
Krzywanice	9,89
Lgota Wielka	3,76
Wiewiórów	6,06
Wola Blakowa	12,44
Woźniki	5,46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

Struktura funkcjonalna¹⁷

Gmina Lgota Wielka jest gminą rolniczą. Gmina charakteryzuje się mało urozmaiconym krajobrazem, w którym dominującą formą są rozległe użytki rolne otaczające zespoły osadnicze. Sieć osadnicza na terenie gminy jest rozmieszczona w sposób równomierny. Zabudowa koncentruje się głównie w największych miejscowościach, takich jak Lgota Wielka, Krzywanice, Brudzice, Wola Blakowa, Krępa i Woźniki. Większość sołectw ma charakter rolniczy, z dodatkowymi funkcjami mieszkaniowo-usługowymi oraz rzemiosłem. W obrębie gminy przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa, chociaż w ostatnich latach rośnie udział terenów przeznaczonych pod produkcję oraz małe usługi, co świadczy o rozwoju tego obszaru. Tereny zabudowane zajmują niewielką część powierzchni gminy, podczas gdy dominującą rolę w strukturze użytkowania ziemi odgrywają

¹⁷ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

użytki rolne, co potwierdza rolniczy charakter gminy. Gmina jest dobrze skomunikowana z głównymi ośrodkami regionu dzięki rozwiniętej sieci dróg powiatowych. Miejscowość gminna znajduje się około 12 km od siedziby powiatu (Radomsko), a od większych miast oddalona jest o około 25 km od Bełchatowa, 45 km od Piotrkowa Trybunalskiego oraz 55 km od Częstochowy. Z kolei Lgota Wielka leży w odległości około 85 km od Łodzi, stolicy województwa.

Struktura zagospodarowania i użytkowania

Gmina Lgota Wielka charakteryzuje się jednorodną strukturą zagospodarowania, w której dominuje rolnicza przestrzeń produkcyjna. Na jej terenie przeważa zabudowa zagrodowa uzupełniania przez tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz tereny mieszkaniowo-usługowe (związane przede wszystkim z drobnym rzemiosłem). Tereny zabudowy wielorodzinnej zlokalizowane są na terenie miejscowości Krzywanice, zaś pojedyncze budynki wielorodzinne zlokalizowane są w Woli Blakowej, Lgocie Wielkiej, Woźnik. W większości miejscowości zabudowa zlokalizowana jest w postaci pasm wzdłuż tras komunikacyjnych. Wyjątek stanowią Brudzice i Wola Blakowa, których rozplanowanie jest bardziej złożone. Miejscowość gminna jest przykładem wsi o regularnym układzie komunikacyjnym z centrum zlokalizowanym na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych. Cała gmina jest zwodociągowana. Na jej terenie funkcjonuje jedna mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków, do której podłączone są miejscowości: Lgota Wielka, Kolonia Lgota, Brudzice, Wiewiórów, Woźniki, Wola Blakowa i Krzywanice.

Powiązania infrastrukturalne i funkcjonalne

Relacje z otoczeniem, w skali rejonu, są uwidaczniane najczytelniej na przykładzie powiązań administracyjnych, gospodarczych i usługowych. Zasięg oddziaływania gminy jest różny w poszczególnych sferach życia i posiada różną intensywność. Komplet instytucji sprawujących funkcję administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy jest umiejscowiony w Radomsku. Podobnie odnosi się to do obiektów o funkcjach użyteczności publicznej w szczególności służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego, kultury, sportu, turystyki i wypoczynku, bankowości, handlu i bezpieczeństwa publicznego. Związki gospodarcze gminy odnoszą się przede wszystkim do rynków zbytu produktów rolnych oraz rynków pracy.

Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadziła obowiązek dla gmin opracowania nowego dokumentu planistycznego – planu ogólnego, który zastąpi dotychczasowe Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium straci ważność z dniem 30 czerwca 2026 r. Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka został zatem opracowany na podstawie obowiązujących przepisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie uchwały nr VII/39/2024 Rady Gminy w Lgocie Wielkiej z dnia 7 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania planu ogólnego gminy dla gminy Lgota Wielka. W ramach opracowania uwzględniono wytyczne wynikające z Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 8 grudnia 2023 r. w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydawania z niego wypisów i wyrysów, a także z Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 2 maja 2024 r. w sprawie sposobu wyznaczania granic obszaru uzupełnienia zabudowy w planie ogólnym gminy¹⁸.

Na terenie Gminy Lgota Wielka obowiązuje łącznie sześć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zostały uchwalone w celu określenia zasad zagospodarowania przestrzeni w poszczególnych obszarach gminy.

¹⁸ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

Tabela 23 Wykaz obowiązujących planów miejscowych na terenie Gminy Lgota Wielka

Lp.	Nazwa planu	Nr i data uchwały	Publikacja
1	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka ze zmianami	IX/65/2007 z dnia 29.06.2007 r. (zmiany: II/3/2014 z dnia 05.12.2014, IX/48/2019 z dnia 21.05.2019, XXXV/166/2021 z dnia 26.03.2021, XLVII/230/2022 z dnia 29.03.2022)	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 31.07.2007 r., Nr 242 poz. 2242 (zmiany: Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 08.01.2015 r., poz. 27, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 11.06.2019 r., poz. 3319, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 22.06.2021 r., poz. 2867, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 28.04.2022 r., poz. 2326)
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka ze zmianami	IV/22/2011 z dnia 28.01.2011 r. (zmiany: II/3/2014 z dnia 05.12.2014, IX/48/2019 z dnia 21.05.2019)	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 30.03.2011 r., Nr 82 poz. 708 (zmiany: Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 08.01.2015 r., poz. 27, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 11.06.2019 r., poz. 3319)
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka ze zmianami	XVIII/111/2012 z dnia 30.03.2012 r. (zmiany: II/3/2014 z dnia 05.12.2014, IX/48/2019 z dnia 21.05.2019)	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 22.05.2012 r., poz. 1598 (zmiany: Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 08.01.2015 r., poz. 27, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 11.06.2019 r., poz. 3319)
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka ze zmianami	VIII/42/2015 z dnia 28.04.2015 r. (zmiany: IX/48/2019 z dnia 21.05.2019)	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 11.06.2015 r., poz. 2408 (zmiany: Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 11.06.2019 r., poz. 3319)
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka	XVI/79/2019 z dnia 11.04.2019 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 16.12.2019 r., poz. 7092
6	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wybranych terenów położonych w gminie Lgota Wielka	VIII/41/2024 z dnia 28.10.2024 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 22.11.2024 r., poz. 9660

Źródło: Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka za: opracowanie własne na podstawie danych w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego

Zabytki

Dziedzictwo kulturowe Gminy Lgota Wielka stanowi istotny element tożsamości lokalnej oraz świadectwo bogatej historii tego obszaru. Najbardziej wartościowe obiekty to zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych, zabytki ruchome, a także liczne obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne. Wartość tych obiektów wyraża się nie tylko w ich walorach artystycznych i historycznych, ale także w roli, jaką pełnią dla integracji społeczności lokalnej i kształtowania krajobrazu kulturowego.

Na terenie gminy znajdują się dwa kluczowe obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa łódzkiego :

1. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie – wybudowany w 1760 r., decyzja nr 732 z dnia 27.12.1967 r.
2. Kościół parafialny pw. św. Klemensa w Lgocie Wielkiej – wybudowany w 1767 r., decyzja nr 737 z dnia 27.12.1967 r.

Obiekty te reprezentują architekturę drewnianą XVIII wieku, o cechach jednonawowych kościołów wiejskich, z zachowanym w dużej mierze historycznym otoczeniem. Są nie tylko zabytkami o wysokiej wartości artystycznej, lecz także miejscami istotnymi dla życia religijnego i społecznego mieszkańców.

Fotografia 9. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie

Źródło: Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lgota Wielka na lata 2023-2026

Fotografia 10. Kościół św. Klemensa w Lgocie Wielkiej

Źródło: Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lgota Wielka na lata 2023-2026

Zabytki ruchome

W gminie znajdują się również 22 zabytki ruchome wpisane do rejestru, w tym elementy wyposażenia i wystroju wnętrz kościołów oraz kapliczek w Lgocie Wielkiej. Przedmioty te mają szczególną wartość historyczną i artystyczną, dokumentując lokalną religijność oraz tradycje rzemiosła artystycznego.

Gminna Ewidencja Zabytków

Zgodnie z Zarządzeniem Wójta Nr 0050.1.5.2015 z dnia 16 stycznia 2015 r., ze zmianami wprowadzonymi w latach 2020, 2022 i 2023, prowadzona jest Gminna Ewidencja Zabytków. Aktualnie obejmuje ona 35 obiektów, w tym kapliczki, krzyże przydrożne, budynki mieszkalne i gospodarcze, ogrodzenia, a także kościoły wraz z elementami ich otoczenia. Ewidencja ta jest istotnym narzędziem ochrony lokalnego krajobrazu kulturowego, a jej celem jest dokumentacja oraz zapewnienie możliwości odpowiedniego zarządzania tym zasobem.

Tabela 24 Wykaz obiektów i obszarów uwzględnionych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Lokalizacja / adres	Obiekt	Uwagi
1	Brudzice	ul. Łódzka przy nr 15a, dz. 257	Krzyż	—
2	Brudzice	ul. Plac 3 Maja naprzeciw nr 11, dz. 620/3	Krzyż	współczesna kopia starego krzyża
3	Brudzice	ul. Radomszczańska przy nr 7, dz. 687/1	Krzyż	—
4	Brudzice	ul. Radomszczańska 40	Budynek mieszkalny	budynek nie istnieje
5	Brudzice	ul. Wieluńska przy nr 1, dz. 967	Kapliczka	—
6	Brudzice	ul. Wieluńska 26	Budynek mieszkalny	—
7	Brudzice	ul. Wieluńska 32	Budynek mieszkalny	budynek nie istnieje
8	Brudzice	ul. Wieluńska 66	Budynek mieszkalny	—
9	Długie	przy nr 58, dz. 119	Kapliczka	—
10	Kolonia Krępa	nr 2, dz. 31	Kościół pw. św. Urszuli	wpisany do rejestru zabytków 27.12.1967 r., nr 732/A
11	Kolonia Krępa	nr 2, dz. 31	Ogrodzenie kościoła pw. św. Urszuli	—
12	Kolonia Krępa	dz. 31	Figura św. Stanisława przy kościele pw. św. Urszuli	—

Lp.	Miejscowość	Lokalizacja / adres	Obiekt	Uwagi
13	Kolonia Krępa	dz. 33	Dzwonnica I przy kościele pw. św. Urszuli	—
14	Kolonia Krępa	dz. 33	Dzwonnica II – kaplica przy kościele pw. św. Urszuli	—
15	Kolonia Krępa	dz. 97	Cmentarz rzymsko-katolicki	—
16	Kolonia Krępa	dz. 97	Ogrodzenie cmentarza rzymsko-katolickiego	—
17	Krzywanice	naprzeciw nr 18, dz. 7	Krzyż	—
18	Krzywanice	nr 2	Budynek (d. dwór, nieużytkowany)	—
19	Krzywanice	przy nr 70, dz. 296	Krzyż	—
20	Krzywanice	nr 142	Świetlica wiejska, dawna szkoła	po remoncie utrata cech stylowych
21	Lgota Wielka	—	Układ przestrzenny – ulicówka	układ ruralistyczny
22	Lgota Wielka	ul. Cmentarna, dz. 319	Cmentarz rzymsko-katolicki	—
23	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska przy nr 68, dz. 161/12	Kapliczka	—
24	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska przy nr 116, dz. 115	Kapliczka	—
25	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska 118	Dawna szkoła, budynek nieużytkowany	budynek nie istnieje
26	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska, dz. 253	Dzwonnica przy kościele pw. św. Klemensa	—
27	Lgota Wielka	ul. Radomszczańska, dz. 253	Kościół pw. św. Klemensa	wpisany do rejestru zabytków 27.12.1967 r., nr 737/A
28	Wola Blakowa	—	Układ przestrzenny – widlica	wymaga ponownej kwerendy
29	Wola Blakowa	dz. 319	Krzyż	—
30	Wola Blakowa	dz. 384	Krzyż	—
31	Wola Blakowa	przy nr 243, dz. 426	Kapliczka	—
32	Woźniki	naprzeciw nr 125, dz. 647/2	Krzyż	—
33	Woźniki	nr 79	Budynek mieszkalno-gospodarczy	—
34	Woźniki	nr 80	Budynki gospodarcze	—
35	Woźniki	przy nr 141, dz. 279/1	Kapliczka	—

Źródło: Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lgota Wielka na lata 2023-2026

ZJAWISKA NEGATYWNE W SFERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ

Zjawisko negatywne	koncentracja problemów związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ
Wskaźnik	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%]

Zachowane obiekty dziedzictwa historycznego stanowią o lokalizacji obszarów charakteryzujących się koncentracją problemów przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Związane są one przede wszystkim z wiekiem zabudowy, jej zabytkowym charakterem oraz postępującą degradacją ze względu na znaczną kosztochłonność działań, które muszą być realizowane zgodnie z wytycznymi Konserwatora Zabytków. Zabudowa i obiekty objęte ochroną konserwatorską ograniczają możliwości adaptacji przestrzeni do współczesnych potrzeb społecznych i gospodarczych. Obiekty zabytkowe często wymagają kosztownych remontów i specjalistycznych prac konserwatorskich, na które właściciele oraz samorząd nie posiadają wystarczających środków finansowych. W efekcie wiele obiektów pozostaje w złym stanie technicznym i jest niedostosowanych do obecnych standardów użytkowych lub wyłączonych z użytkowania.

Dodatkowo, restrykcyjne procedury konserwatorskie utrudniają zmianę funkcji budynków (np. na cele usługowe, społeczne czy mieszkaniowe), co prowadzi do niskiej efektywności wykorzystania przestrzeni. Brak możliwości modernizacji infrastruktury technicznej, poprawy dostępności (np. dla osób z niepełnosprawnościami) czy dostosowania obiektów do wymogów energetycznych pogłębia proces degradacji funkcjonalnej obszaru. W konsekwencji koncentracja zabytków, mimo ich wysokiej wartości kulturowej, może prowadzić do stagnacji rozwojowej, ograniczenia inwestycji, spadku atrakcyjności użytkowej przestrzeni oraz nasilenia problemów społecznych i gospodarczych. Zjawisko to wymaga kompleksowych działań rewitalizacyjnych łączących ochronę dziedzictwa kulturowego z potrzebą przywrócenia obszarowi funkcjonalności i aktywności społeczno-ekonomicznej. Zaniedbanie takich elementów sprawia, że gmina traci atuty, które mogłyby stanowić magnes dla turystów oraz potencjalnych inwestorów.

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie liczbowe obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków. Obliczono udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie obiektów zabytkowych w Gminie Lgota Wielka. Kolorem zielonym oznaczono liczbę obiektów powyżej wartości referencyjnej dla gminy, co wskazuje na obszary koncentracji zjawiska – sołectwa oznaczone kolorem zielonym. Wysokie wartości wskaźnika przekładają się na większe potencjalne nakłady w zakresie utrzymania obiektów.

Tabela 25 Udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%]

obszar	liczba obiektów zabytkowych	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	35	11,11¹⁹
Brudzice	8	22,86
Długie	1	2,86
Kolonia Lgota	0	0,00
Krępa	7	20,00
Krzywanice	4	11,43
Lgota Wielka	7	20,00
Wiewiórów	0	0,00
Wola Blakowa	4	11,43
Woźniki	4	11,43

Źródło: Opracowanie własne

Zjawisko negatywne	niewystarczający dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji
Wskaźnik	udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]

Niewystarczający dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji stanowi istotne ograniczenie dla prawidłowego rozwoju fizycznego, społecznego i zdrowotnego mieszkańców. Znacząco ogranicza możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego, w szczególności przez dzieci i młodzież, co może prowadzić do obniżenia poziomu sprawności fizycznej, pogorszenia stanu zdrowia oraz zwiększonego ryzyka występowania chorób cywilizacyjnych.

Ograniczony dostęp do przestrzeni rekreacyjnych negatywnie wpływa również na proces kształtowania kompetencji społecznych, takich jak współpraca, odpowiedzialność, integracja międzypokoleniowa oraz budowanie więzi lokalnych. Brak miejsc sprzyjających aktywności zbiorowej powoduje osłabienie relacji sąsiedzkich oraz zmniejszenie poziomu integracji społecznej wśród mieszkańców.

Niedobór infrastruktury sportowo-rekreacyjnej sprzyja ponadto nasilaniu się niepożądanych zjawisk społecznych. W szczególności dotyczy to dzieci i młodzieży, które w sytuacji braku bezpiecznych i atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego są bardziej narażone na zachowania ryzykowne, w tym

¹⁹ Wartość referencyjna

wandalizm, agresję, uzależnienia, nadużywanie alkoholu oraz inne przejawy demoralizacji. Brak konstruktywnych alternatyw dla aktywności pozaszkolnej zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego oraz problemów wychowawczych.

Zwiększenie dostępności boisk, placów zabaw i siłowni plenerowych należy zatem traktować jako istotny element polityki społecznej, zdrowotnej i prorozwojowej jednostki samorządu terytorialnego.

Na potrzeby analizy, do ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej zaliczono: boiska, place zabaw oraz siłownie plenerowe. Obliczono wartość referencyjną dla gminy oraz wskaźniki dla poszczególnych sołectw, kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźników mniej korzystnych względem wartości referencyjnych dla gminy oraz odpowiadające im nazwy sołectw, wskazując obszar koncentracji zjawiska negatywnego.

Tabela 26 Udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]

obszar	liczba mieszkańców	liczba ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej	wskaźnik [%]
Gmina Lgota Wielka	4 139	21	0,51²⁰
Brudzice	679	3	0,44
Długie	137	0	brak obiektów
Kolonia Lgota	278	0	brak obiektów
Krępa	412	3	0,73
Krzywanice	540	3	0,56
Lgota Wielka	618	3	0,49
Wiewiórów	393	3	0,76
Wola Błakowa	693	3	0,43
Woźniki	389	3	0,77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

WIZJA LOKALNA

Jednym z kluczowych problemów przestrzenno-funkcjonalnych gminy jest charakterystyczny dla obszarów wiejskich układ zabudowy, oparty na dominacji formy rozproszonej. W wielu sołectwach gminy domy i zagrody są oddalone od siebie, tworząc skupiska zabudowy o niewielkiej gęstości, często ulokowane wzdłuż dróg lokalnych lub w pojedynczych enklawach wśród pól uprawnych. Taki sposób zagospodarowania przestrzeni, choć przez lata naturalnie wpisywał się w rolniczy krajobraz, obecnie generuje liczne trudności związane z organizacją życia społecznego, gospodarczego oraz z obsługą infrastrukturalną mieszkańców.

Rozproszona zabudowa powoduje przede wszystkim problemy w dostępie do usług publicznych. Mieszkańcy oddalonych przysiółków i osad mają utrudniony dostęp do szkół, przedszkoli, placówek ochrony zdrowia, instytucji kultury czy administracji. Wymaga to od nich większej mobilności, co jest szczególnie trudne w przypadku osób starszych, dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami, które nie dysponują własnym środkiem transportu. Brak dobrze rozwiniętej komunikacji publicznej dodatkowo pogłębia te trudności, sprawiając, że część mieszkańców jest w praktyce wykluczona z korzystania z podstawowych usług, które znajdują się w centrum gminy lub w większych sołectwach.

Układ rozproszonej zabudowy przekłada się również na wysokie koszty utrzymania i rozwoju infrastruktury technicznej. Doprowadzenie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, energetycznej czy gazowej do pojedynczych gospodarstw położonych w dużej odległości od siebie wymaga większych nakładów finansowych i jest trudniejsze do zrealizowania niż w przypadku zwartej zabudowy. Oznacza to, że inwestycje infrastrukturalne są w gminie mniej efektywne ekonomicznie, a niekiedy wręcz niemożliwe do przeprowadzenia na wszystkich obszarach. W rezultacie część mieszkańców pozostaje

²⁰ Wartość referencyjna

bez dostępu do nowoczesnych rozwiązań technicznych, co wpływa na jakość życia i pogłębia różnice między centrum gminy a jej peryferiami.

Rozproszona zabudowa rodzi także problemy społeczne, ponieważ utrudnia integrację mieszkańców. W gminach o zwartej strukturze przestrzennej mieszkańcy mają możliwość częstszych kontaktów, budowania więzi sąsiedzkich i wspólnego uczestnictwa w życiu publicznym. W Lgocie Wielkiej i okolicznych sołectwach duże odległości między gospodarstwami sprzyjają izolacji, a życie społeczne koncentruje się głównie w centrum gminy, co ogranicza zaangażowanie osób mieszkających na obrzeżach. Prowadzi to do sytuacji, w której wspólnota lokalna nie funkcjonuje jako spójna całość, a integracja mieszkańców jest słabsza niż w bardziej zwartych układach przestrzennych.

Dodatkowym problemem jest trudność w planowaniu przestrzennym i gospodarowaniu terenami. Rozproszenie zabudowy sprawia, że tereny rolnicze i przyrodnicze ulegają fragmentacji, a przestrzeń gminy staje się mniej czytelna i uporządkowana. To ogranicza możliwości rozwoju nowych funkcji gospodarczych, turystycznych czy rekreacyjnych, które wymagają dobrze zaplanowanych i spójnych obszarów.

Jednym z istotnych problemów przestrzenno-funkcjonalnych gminy jest brak odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni integracyjnych i rekreacyjnych, które mogłyby służyć mieszkańcom jako miejsca wypoczynku, aktywności fizycznej oraz budowania więzi społecznych. W gminie dominują tereny rolnicze i otwarte krajobrazy, jednak nie przekłada się to na dostęp do zieleni urządzonej czy infrastruktury rekreacyjnej, która odpowiadałaby na potrzeby różnych grup społecznych. Brakuje parków, skwerów, nowoczesnych placów zabaw, siłowni plenerowych, które stanowiłyby naturalne miejsca spotkań i wspólnego spędzania czasu.

Problem ten dotyczy w szczególności dzieci i młodzieży, które nie mają odpowiednio przygotowanych przestrzeni do aktywności ruchowej i integracji poza szkołą. Brak placów zabaw i boisk powoduje, że młodsze pokolenie spędza mniej czasu na świeżym powietrzu, co ma negatywny wpływ na ich rozwój fizyczny i społeczny. Zamiast tego młodzi mieszkańcy zmuszeni są poszukiwać atrakcji w większych miastach, co dodatkowo wzmacnia proces migracji i osłabia więzi z lokalnym środowiskiem.

Podobne problemy dotyczą seniorów, którzy w gminie nie mają dostosowanych przestrzeni rekreacyjnych i integracyjnych. Brakuje terenów zieleni z alejkami spacerowymi, miejsc do wypoczynku czy infrastruktury umożliwiającej aktywność fizyczną osób starszych. Oznacza to, że seniorzy często pozostają w izolacji we własnych domach, a ich udział w życiu społecznym ogranicza się do spotkań w instytucjach publicznych lub okazjonalnych wydarzeń. Brak miejsc codziennej integracji osłabia spójność społeczną i pogarsza jakość życia tej grupy mieszkańców.

Należy podkreślić, że brak przestrzeni integracyjnych i rekreacyjnych negatywnie wpływa na ogólną atrakcyjność życia w gminie. Współcześnie mieszkańcy, zwłaszcza młodsze pokolenia, coraz częściej oczekują dostępu do nowoczesnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, która podnosi standard życia i sprzyja aktywnemu spędzaniu czasu wolnego. Brak takich przestrzeni sprawia, że gmina postrzegana jest jako mniej atrakcyjne miejsce zamieszkania, co pogłębia procesy migracyjne i osłabia rozwój społeczny.

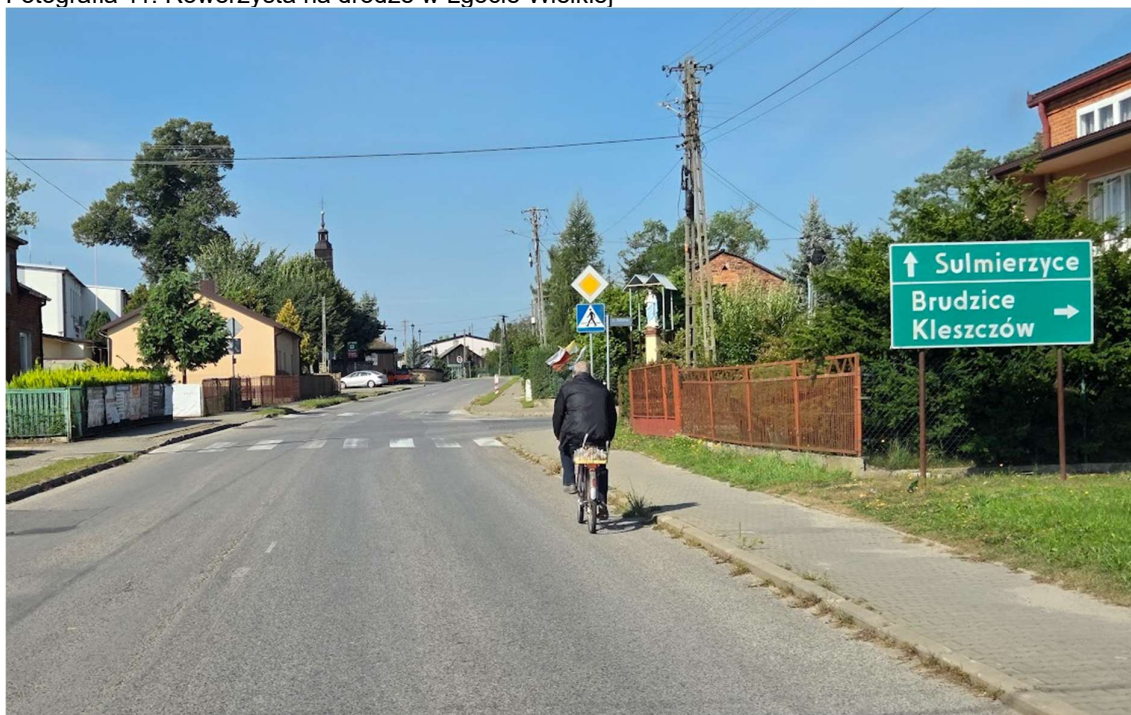
Sytuacja ta ma także konsekwencje w wymiarze przestrzennym – tereny o dużym potencjale krajobrazowym nie są zagospodarowane w sposób umożliwiający ich wykorzystanie na cele rekreacyjne i turystyczne. W wielu miejscach możliwe byłoby utworzenie ścieżek rowerowych, tras spacerowych czy punktów widokowych, które mogłyby pełnić zarówno funkcję lokalną, jak i przyciągać osoby z zewnątrz. Brak takiej infrastruktury sprawia jednak, że walory przyrodnicze gminy pozostają niewykorzystane, a jej przestrzeń nie sprzyja aktywności mieszkańców ani rozwojowi nowych funkcji.

Poważnym problemem przestrzenno-funkcjonalnym gminy są także kwestie komunikacyjne, które w znaczący sposób wpływają na codzienne życie mieszkańców oraz na możliwości rozwojowe całego obszaru. Gmina ma charakter typowo wiejski, a jej układ przestrzenny opiera się na rozproszonej zabudowie, co sprawia, że zapewnienie sprawnej i dostępnej komunikacji stanowi szczególne wyzwanie.

Najbardziej odczuwalnym problemem jest brak dobrze rozwiniętego transportu publicznego. Połączenia autobusowe są nieliczne, często kursują w ograniczonym zakresie i nie odpowiadają na potrzeby wszystkich grup mieszkańców. Szczególnie dotkliwie odczuwają to osoby starsze, młodzież oraz dzieci, które nie dysponują własnym środkiem transportu. Dla wielu z nich brak możliwości łatwego dojazdu do centrum gminy, szkół, placówek zdrowotnych czy instytucji kultury stanowi poważne ograniczenie, a w przypadku osób starszych prowadzi nawet do izolacji społecznej. Brak sprawnego transportu publicznego ogranicza również dostęp do rynku pracy w większych ośrodkach, takich jak Radomsko, Bełchatów czy Częstochowa, co nasila procesy migracyjne młodych mieszkańców poszukujących lepszych perspektyw życiowych.

Problemy komunikacyjne dotyczą także infrastruktury drogowej. Drogi lokalne na terenie gminy są często w złym stanie technicznym – wąskie, zniszczone przez intensywny ruch pojazdów rolniczych i ciężarowych, z licznymi ubytkami nawierzchni i brakiem odpowiedniego oznakowania. Zły stan dróg obniża bezpieczeństwo ruchu, powoduje większe ryzyko wypadków i utrudnia szybkie przemieszczanie się mieszkańców. Dodatkowo brak chodników i ścieżek rowerowych w wielu miejscowościach stwarza zagrożenie dla pieszych, w tym dzieci zmierzających do szkół, oraz utrudnia rozwój alternatywnych form transportu.

Fotografia 11. Rowerzysta na drodze w Lgocie Wielkiej

Niedostateczna infrastruktura komunikacyjna ogranicza także rozwój gospodarczy i turystyczny gminy. Brak wygodnych i bezpiecznych połączeń drogowych oraz niska dostępność transportu zbiorowego sprawiają, że gmina pozostaje słabiej skomunikowana z większymi ośrodkami, co zniechęca potencjalnych inwestorów i utrudnia promocję walorów lokalnych. Również mieszkańcy okolicznych gmin czy turyści nie znajdują tutaj odpowiednich warunków do wygodnego przyjazdu i korzystania z lokalnej oferty.

Problem komunikacji jest więc wielowymiarowy – dotyczy zarówno niedoboru transportu publicznego, jak i złego stanu dróg lokalnych oraz niewystarczającej infrastruktury pieszo-rowerowej. Wszystko to razem przekłada się na ograniczoną mobilność mieszkańców, pogłębia procesy wykluczenia społecznego i obniża atrakcyjność gminy jako miejsca do życia i rozwoju.

Równie ważne jest niedostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz rodziców z małymi dziećmi. Infrastruktura gminna w dużej mierze powstawała w czasach, gdy kwestie dostępności nie były brane pod uwagę, co sprawia, że wiele budynków, dróg i przestrzeni publicznych nie odpowiada współczesnym standardom projektowania uniwersalnego.

Jednym z najbardziej widocznych problemów są bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej. Część obiektów administracyjnych, szkół, placówek zdrowia czy instytucji kultury posiada wejścia niedostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach, brak w nich wind lub odpowiednich podjazdów, a korytarze i toalety nie są przystosowane do osób z ograniczoną mobilnością. Oznacza to, że mieszkańcy wymagający szczególnego wsparcia często napotykają na trudności w dostępie do podstawowych usług publicznych, co sprzyja ich wykluczeniu społecznemu.

Problemy dostępności widoczne są również w przestrzeni komunikacyjnej. W wielu miejscowościach brakuje chodników, a istniejące ciągi piesze są w złym stanie technicznym – wąskie, nierówne, z uskokami utrudniającymi poruszanie się osobom starszym czy rodzicom z wózkami. Brak przejść dla pieszych z odpowiednimi obniżeniami krawężników dodatkowo potęguje bariery. Dla osób o ograniczonej mobilności oznacza to faktyczne utrudnienie w swobodnym poruszaniu się i uczestniczeniu w życiu społecznym gminy.

Niedostosowanie dotyczy także przestrzeni rekreacyjnych i integracyjnych, których w gminie i tak jest niewiele. Place zabaw, boiska czy skwery, jeśli już istnieją, rzadko są zaprojektowane w taki sposób, aby mogły z nich korzystać dzieci i dorośli z niepełnosprawnościami. Brak elementów małej architektury dostosowanej do różnych grup użytkowników sprawia, że znaczna część społeczności lokalnej pozostaje wykluczona z korzystania z tych miejsc.

Problem dostępności jest szczególnie istotny w kontekście starzejącego się społeczeństwa gminy. Coraz większa liczba seniorów zmaga się z ograniczeniami ruchowymi, a jednocześnie to właśnie oni w największym stopniu potrzebują dostępu do usług zdrowotnych, administracyjnych i społecznych. Brak dostosowanej infrastruktury pogarsza ich jakość życia i prowadzi do poczucia izolacji.

Warto zauważyć, że niedostosowanie przestrzeni ma także wymiar symboliczny – brak odpowiednich udogodnień sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami czy seniorzy czują się mniej ważną częścią społeczności. Brak równych szans w dostępie do przestrzeni publicznej ogranicza ich aktywność i udział w życiu społecznym, co stoi w sprzeczności z zasadami równości i integracji, które są podstawą nowoczesnej polityki lokalnej.

Kolejnym problemem przestrzenno-funkcjonalnym gminy jest brak wyraźnych i spójnych powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi miejscowościami. Gmina składa się z szeregu wsi i osad o rozproszonej zabudowie, które funkcjonują w dużej mierze w sposób odizolowany od siebie. Brakuje elementów scalających poszczególne miejscowości w jedną spójną strukturę, zarówno w wymiarze komunikacyjnym, jak i społecznym czy gospodarczym.

Najważniejsze funkcje administracyjne, usługowe i społeczne skoncentrowane są w sołectwie Lgota Wielka, co powoduje, że mieszkańcy pozostałych wsi są w dużym stopniu uzależnieni od dojazdów do centrum gminy. O ile takie rozwiązanie jest naturalne, o tyle brak odpowiednio rozwiniętych powiązań komunikacyjnych i infrastrukturalnych prowadzi do powstawania nierówności pomiędzy poszczególnymi częściami gminy. Mieszkańcy mniejszych, oddalonych wsi często mają utrudniony dostęp do usług publicznych, edukacyjnych, kulturalnych czy zdrowotnych, co prowadzi do poczucia marginalizacji.

Brak powiązań funkcjonalnych widoczny jest również w sferze gospodarczej. Poszczególne sołectwa nie tworzą wzajemnie uzupełniających się funkcji, które mogłyby wspierać rozwój całej gminy. Drobne firmy, sklepy czy punkty usługowe działają niezależnie, a ich oferta jest bardzo ograniczona i często powtarzalna, co nie sprzyja tworzeniu lokalnych łańcuchów współpracy ani budowaniu wspólnego potencjału gospodarczego. W efekcie gospodarka gminy jest słaba i rozdrobniona, a poszczególne sołectwa nie wspierają się nawzajem w rozwoju.

Brak powiązań ma także wymiar społeczny i kulturowy. W poszczególnych wsiach brakuje przestrzeni i instytucji, które mogłyby integrować mieszkańców całej gminy, dlatego życie społeczne ma przede wszystkim wymiar lokalny, ograniczający się do najbliższego otoczenia. Mieszkańcy rzadko uczestniczą w wydarzeniach organizowanych poza własną miejscowością, co osłabia poczucie wspólnoty i tożsamości na poziomie całej gminy. Brak wspólnej oferty kulturalnej czy sportowej sprawia, że więzi między mieszkańcami poszczególnych części gminy są słabe, a poszczególne wsie funkcjonują jak odrębne mikrospołeczności.

Należy także zwrócić uwagę, że brak powiązań funkcjonalnych pogłębia zjawisko wykluczenia transportowego. Osoby zamieszkujące miejscowości oddalone od centrum gminy często nie mają możliwości swobodnego dojazdu do Lgoty Wielkiej, ponieważ transport publiczny jest słabo rozwinięty, a infrastruktura drogowa pozostawia wiele do życzenia. To dodatkowo ogranicza integrację funkcjonalną gminy i sprawia, że mieszkańcy są w dużym stopniu uzależnieni od posiadania własnego samochodu.

6. Sfera techniczna

Analizie podlegają również problemy techniczne – w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych, umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w wodę

Gmina Lgota Wielka posiada na swoim terenie dwa ujęcia wód podziemnych, które zaopatrują lokalne wsie oraz osiedla. Gmina Lgota Wielka jest w całości zwodociągowana. Właścicielem i administratorem sieci wodociągowej jest Gmina Lgota Wielka. Do głównych ujęć wód w gminie Lgota Wielka należą²¹ Ujęcie Kolonia Krępa oraz Ujęcie Wiewiórów. Ujęcie „Wiewiórów” nie tylko zaopatruje w wodę mieszkańców gminy, ale także stanowi źródło wody dla wsi Patyków i Marcinów, które leżą na terenie gminy Sulmierzyce. Dla ujęć wody ustalono bezpośrednią strefę ochronną ujęć wody. W gminie natomiast nie wyznaczono strefy ochrony pośredniej dla wyżej wymienionych ujęć wód.²²

Według danych pozyskanych z Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej długość czynnej sieci wodociągowej na dzień 23.10.2025 wynosi 63 700 metrów.

Gospodarka ściekowa

W zakresie gospodarki ściekowej istniejący stan skanalizowania jest zadowalający. Stosunek pomiędzy stopniem zwodociągowania gospodarstw a ich skanalizowaniem wynosi blisko 1,4:1. Podczas gdy z wodociągu gminnego korzysta 100% ludności, z instalacji kanalizacyjnej 73% ogółu ludności. Skanalizowana jest najbardziej zurbanizowana część gminy. Ścieki odprowadzane są do gminnej oczyszczalni ścieków w Lgocie Wielkiej o przepustowości 500m³/dobę. Skanalizowane są miejscowości Lgota Wielka, Kolonia Lgota, Wiewiórów, Woźniki, Wola Blakowa, Krzywanice, Długie i Brudzice²³. Według danych pozyskanych z Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej długość czynnej sieci kanalizacyjnej na dzień 23.10.2025 wynosi 28 950 metrów.

²¹ Decyzja w sprawie udzielenia pozwolenia wodnoprawnego na usługi wodne wydana przez PGWWP Zarząd Zlewni w Sieradzu z dnia 10.05.2019 r. i 05.02.2020 r.

²² Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

²³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lgota Wielka

Zaopatrzenie w energię elektryczną²⁴

Na terenie gminy Lgota Wielka zlokalizowane są różne obiekty i sieci infrastruktury technicznej, które zapewniają podstawowe usługi dla mieszkańców i wspierają rozwój gminy. Obecny system zasilania gminy za pomocą linii 15 kV zapewnia dostawę energii elektrycznej, z możliwością zwiększenia zapotrzebowania na nią. Stan techniczny sieci zasilającej jest zadowalający, jednak w przypadku podłączenia nowych odbiorców, konieczna może być rozbudowa sieci średniego napięcia 15 kV. Energia elektryczna dostarczana jest dla odbiorców w gminie napowietrznymi liniami 15 kV wyprowadzonymi ze stacji 110/15kV:

- „Radomsko – Młodzowy” zlokalizowanej przy ulicy Sucharskiego w Radomsku,
- „Rogowiec Stary” zlokalizowanej na obszarze gminy Kleszczów.

Zaopatrzenie w gaz

Na terenie gminy Lgota Wielka nie występują przesyłowe sieci gazowej wysokiego ciśnienia. Obecnie dostarczanie gazu odbywa się w sposób indywidualny, tzn. za pomocą butli lub zbiorników gazu płynnego, które zostały zainstalowane we własnym zakresie mieszkańców gminy, a także za pośrednictwem sieci gazowej średniego ciśnienia.

Zaopatrzenie w ciepło

Zaopatrzenie w ciepło do celów technologicznych, grzewczych i ciepłej wody użytkowej odbywa się w systemie rozproszonym w oparciu o źródła lokalne (kotłownie, paleniska domowe) z wykorzystaniem różnych nośników energii (paliw stałych i płynnych).

WIZJA LOKALNA

Jednym z najpoważniejszych problemów technicznych gminy jest niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna i związane z tym ograniczenia w zakresie gospodarki ściekowej. Obszar gminy, mający charakter wiejski, nie został w pełni skanalizowany, co oznacza, że znaczna część gospodarstw domowych wciąż nie ma dostępu do nowoczesnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków. Mieszkańcy w wielu miejscowościach korzystają z rozwiązań zastępczych, takich jak szamba czy przydomowe oczyszczalnie ścieków. Niestety, w praktyce często są to urządzenia o niskiej efektywności, przestarzałe lub wręcz nieuszczelne, co stwarza poważne zagrożenie zarówno dla środowiska naturalnego, jak i dla zdrowia mieszkańców.

Nieszczelne szamba prowadzą do przenikania nieczystości do gruntu, a w konsekwencji do wód gruntowych, które na terenach wiejskich stanowią podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę. Zanieczyszczenia przedostające się do środowiska powodują degradację jakości gleb oraz ryzyko skażenia wody, co może mieć bezpośrednie przełożenie na bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców. Problem ten jest szczególnie istotny w gminie, gdzie wiele rodzin korzysta z własnych studni.

Przydomowe oczyszczalnie, choć stanowią rozwiązanie nowocześniejsze niż szamba, w wielu przypadkach są mało wydajne i nie zapewniają odpowiednich standardów oczyszczania ścieków. Niewłaściwa eksploatacja i brak regularnych przeglądów technicznych dodatkowo pogłębiają problem. W efekcie w gminie powstaje realne zagrożenie dla środowiska wodnego i glebowego, które przy długotrwałym utrzymywaniu się może prowadzić do nieodwracalnych skutków.

Brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej generuje również problemy ekonomiczne i społeczne. Konieczność regularnego wywożenia nieczystości płynnych z szamb stanowi dla wielu gospodarstw znaczne obciążenie finansowe. Jednocześnie nie wszyscy mieszkańcy korzystają z usług odbioru ścieków w sposób systematyczny, co dodatkowo zwiększa ryzyko nielegalnego zrzutu do gruntu. Taka sytuacja sprzyja powstawaniu szarej strefy w gospodarce ściekowej i utrudnia skuteczną kontrolę nad tym procesem.

²⁴ Projekt Planu Ogólnego Gminy Lgota Wielka

W centrum gminy, w sołectwie Lgota Wielka, problem kanalizacji również jest odczuwalny, ponieważ duża gęstość zabudowy powoduje większe nagromadzenie ścieków, a brak odpowiednio rozwiniętej infrastruktury zwiększa presję na środowisko i obniża komfort życia mieszkańców. Braki w tym zakresie ograniczają także możliwości inwestycyjne – zarówno w budownictwie mieszkaniowym, jak i w rozwoju usług czy działalności gospodarczej, ponieważ dostęp do kanalizacji jest jednym z kluczowych warunków lokowania nowych przedsięwzięć.

Kolejnym istotnym problemem technicznym gminy jest stan sieci wodociągowej oraz związane z nim ograniczenia w dostępie do wody o odpowiedniej jakości i w stabilnych ilościach. Choć większość mieszkańców gminy ma dostęp do wodociągu, to jednak infrastruktura ta w wielu miejscach jest przestarzała, częściowo wyeksploatowana i wymaga modernizacji. Rurociągi pamiętające dawne dekady charakteryzują się dużą awaryjnością, co prowadzi do częstych przerw w dostawie wody, a także strat wody wynikających z nieszczelności sieci.

Problemem jest również jakość wody. Na terenach wiejskich gminy wciąż funkcjonuje wiele studni indywidualnych, z których korzystają gospodarstwa domowe, zwłaszcza tam, gdzie dostęp do wodociągu jest ograniczony lub sieć nie została jeszcze doprowadzona. Niestety, studnie te są szczególnie narażone na zanieczyszczenia, wynikające m.in. z intensywnej gospodarki rolnej, stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin oraz z nieszczelnych zbiorników bezodpływowych. To stwarza realne ryzyko skażenia wód gruntowych azotanami czy bakteriami, co zagraża zdrowiu mieszkańców.

Niewystarczająca modernizacja sieci wodociągowej i problemy jakościowe prowadzą do ograniczenia komfortu życia mieszkańców. Braki w dostępie do stabilnych dostaw wody odczuwalne są szczególnie w okresach letnich, kiedy zapotrzebowanie na wodę wzrasta, a jednocześnie notuje się spadki poziomu wód gruntowych. Zdarzają się sytuacje, w których ciśnienie w sieci jest niewystarczające, co utrudnia codzienne funkcjonowanie gospodarstw domowych oraz pracę lokalnych zakładów i instytucji.

Niedostatecznie rozwinięta i przestarzała sieć wodociągowa stanowi również barierę w rozwoju gospodarczym i inwestycyjnym gminy. Nowi inwestorzy, którzy chcieliby lokować swoją działalność, oczekują stabilnego i bezpiecznego dostępu do wody, a w miejscach, gdzie infrastruktura jest niewydolna lub jej brakuje, możliwości te zostają ograniczone.

Podsumowując, mimo że dostęp do sieci wodociągowej w gminie jest stosunkowo szeroki, to stan techniczny sieci i jej ograniczenia funkcjonalne stanowią poważny problem. Przestarzała infrastruktura, awaryjność, nieszczelności i zagrożenia jakościowe powodują straty wody, ryzyko skażenia oraz problemy w codziennym funkcjonowaniu mieszkańców. Braki te wpływają również na potencjał rozwojowy gminy, ograniczając możliwości inwestycyjne i obniżając standard życia. Niezbędne są modernizacje oraz rozbudowa sieci, aby zapewnić mieszkańcom bezpieczne i stabilne dostawy wody, które odpowiadają współczesnym potrzebom i standardom.

Kolejnym poważnym problemem technicznym jest stan energetyki oraz systemów grzewczych, które w znacznej części opierają się na przestarzałych i mało efektywnych rozwiązaniach. Zdecydowana większość budynków mieszkalnych w gminie to obiekty starsze, wzniesione jeszcze w XX wieku, które nie były poddawane kompleksowej termomodernizacji. Oznacza to, że ich izolacja cieplna jest niewystarczająca, a straty energii są bardzo wysokie. W rezultacie mieszkańcy, aby ogrzać swoje domy, zmuszeni są do spalania dużych ilości paliwa, co nie tylko generuje wysokie koszty utrzymania, ale także prowadzi do poważnych problemów środowiskowych.

Systemy grzewcze w gminie w przeważającej mierze opierają się na indywidualnych piecach i kotłach, często starego typu, niskiej klasy, których sprawność energetyczna jest niewielka. Do ogrzewania domów wykorzystuje się głównie węgiel, ekogroszek oraz drewno, a w niektórych przypadkach także odpady niskiej jakości, co prowadzi do emisji dużej ilości pyłów i zanieczyszczeń powietrza. Jest to bezpośrednią przyczyną zjawiska niskiej emisji, która szczególnie w sezonie grzewczym dotkliwie wpływa na jakość powietrza w gminie, a zwłaszcza w jej centrum – sołectwie Lgota Wielka.

Brak nowoczesnych systemów ogrzewania oraz słabo rozwinięta infrastruktura energetyczna powodują, że gmina stoi przed wyzwaniem ubóstwa energetycznego. Najbiedniejsze rodziny, osoby starsze i samotne często nie są w stanie zakupić odpowiedniej ilości opału lub zainwestować w wymianę pieca na nowoczesny. Skutkiem tego jest ogrzewanie domów w minimalnym zakresie, co obniża komfort życia, a jednocześnie zmusza do korzystania z najtańszych paliw, co jeszcze bardziej pogłębia problem zanieczyszczenia powietrza.

Ograniczona jest również dostępność do nowoczesnych źródeł energii, takich jak odnawialne źródła energii (OZE). Choć potencjał w tym zakresie – szczególnie w obszarze instalacji fotowoltaicznych – jest duży, to ich liczba na terenie gminy jest wciąż niewielka. Wynika to zarówno z ograniczeń finansowych mieszkańców, jak i braku kompleksowych programów wsparcia, które mogłyby zachęcać do inwestowania w ekologiczne źródła energii.

Warto zwrócić uwagę, że stan energetyki i systemów grzewczych w gminie wpływa nie tylko na komfort życia mieszkańców, ale także na rozwój gospodarczy i atrakcyjność inwestycyjną. Brak nowoczesnej infrastruktury energetycznej i ogrzewania jest barierą w rozwoju nowych przedsięwzięć gospodarczych oraz w poprawie jakości życia, zwłaszcza w kontekście rosnących wymagań środowiskowych i standardów efektywności energetycznej.

Jednym z kluczowych problemów technicznych gminy jest stan infrastruktury drogowej i transportowej, który w znacznym stopniu wpływa na codzienne życie mieszkańców oraz perspektywy rozwojowe całego obszaru. Gmina ma charakter typowo wiejski, dlatego sieć drogowa opiera się głównie na drogach gminnych i powiatowych, które w wielu przypadkach są w złym stanie technicznym i wymagają modernizacji.

Najczęściej spotykanym problemem jest zniszczona nawierzchnia dróg – liczne ubytki, dziury i spękania obniżają komfort jazdy, a jednocześnie zwiększają ryzyko wypadków i uszkodzeń pojazdów. Drogi lokalne są wąskie, często bez poboczy, a ich konstrukcja nie jest dostosowana do intensywnego ruchu pojazdów rolniczych i ciężarowych, które szczególnie w okresach prac polowych dodatkowo degradują nawierzchnię. W efekcie wiele odcinków dróg staje się niebezpiecznych, zwłaszcza w okresach jesienno-zimowych, kiedy pogarszają się warunki atmosferyczne.

Poważnym problemem jest również brak odpowiedniego odwodnienia dróg. W wielu miejscach po intensywnych opadach deszczu tworzą się zastoiska wody, które przyspieszają proces niszczenia nawierzchni i powodują dodatkowe utrudnienia w ruchu. Na drogach nieutwardzonych zjawisko to prowadzi do powstawania błota i kolein, co znacznie ogranicza ich przejezdność.

Niewystarczająca jest także infrastruktura towarzysząca drogom. Brakuje chodników, co stwarza zagrożenie dla pieszych, zwłaszcza dzieci i osób starszych. Brak bezpiecznych przejść dla pieszych oraz elementów poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego (takich jak oświetlenie uliczne, progi zwalniające czy oznakowanie poziome) potęguje ryzyko wypadków. W wielu miejscowościach brakuje również ścieżek rowerowych, które mogłyby stanowić alternatywny i bezpieczny środek transportu, a jednocześnie wspierać rozwój turystyki rowerowej.

Fotografia 12. Przejście dla pieszych koło szkoły.

Problemy komunikacyjne są szczególnie dotkliwe w Lgocie Wielkiej, gdzie koncentruje się życie społeczne i gospodarcze gminy. Duży ruch lokalny, związany zarówno z dojazdami mieszkańców, jak i obsługą instytucji i sklepów, nie znajduje odpowiedniego wsparcia w istniejącej infrastrukturze. Brak odpowiedniej liczby miejsc parkingowych, chaotyczne zagospodarowanie przestrzeni przydrożnej oraz niewystarczające rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo sprawiają, że centrum sołectwa staje się obszarem trudnym do poruszania się zarówno dla kierowców, jak i pieszych.

Słaby stan dróg i brak rozwiniętej infrastruktury komunikacyjnej ograniczają także rozwój gospodarczy i turystyczny gminy. Potencjalni inwestorzy i turyści oczekują sprawnego dojazdu i bezpiecznej sieci komunikacyjnej, tymczasem obecny stan infrastruktury stanowi barierę, która zmniejsza atrakcyjność gminy.

Istotnym problemem technicznym jest także stan oświetlenia ulicznego, które w wielu miejscowościach pozostaje niewystarczające i nie spełnia współczesnych standardów. Część lamp ulicznych to przestarzałe oprawy sodowe, charakteryzujące się dużym poborem energii i niską efektywnością. Generują one wysokie koszty utrzymania dla gminy, a jednocześnie nie zapewniają odpowiedniego poziomu oświetlenia, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo mieszkańców. Brak nowoczesnych, energooszczędnych rozwiązań LED powoduje, że przestrzeń publiczna w godzinach wieczornych i nocnych jest mało przyjazna, szczególnie dla pieszych i rowerzystów. Niedoświetlone ulice, chodniki i przystanki autobusowe zwiększają poczucie zagrożenia, utrudniają poruszanie się osobom starszym i dzieciom, a także obniżają atrakcyjność miejscowości jako bezpiecznego miejsca do życia. Problem ten jest szczególnie odczuwalny w centralnym sołectwie Lgota Wielka, gdzie koncentruje się ruch mieszkańców, a infrastruktura oświetleniowa nie odpowiada na rosnące potrzeby społeczności.

Kolejnym istotnym wyzwaniem technicznym jest awaryjność istniejącej infrastruktury energetycznej. Przestarzałe linie przesyłowe i transformatorowe są podatne na uszkodzenia, szczególnie w okresach burz i silnych wiatrów, co skutkuje przerwami w dostawie prądu.

Awaryjność infrastruktury obniża komfort życia mieszkańców i generuje dodatkowe koszty dla gminy, która musi reagować na liczne usterki i doraźnie usuwać skutki problemów zamiast inwestować w kompleksową modernizację.

7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

Diagnoza sfery społecznej wykazała, iż w Gminie Lgota Wielka obszar znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych to obszar obejmujący sołectwa: Brudzice, Kolonia Lgota, Krępa, Lgota Wielka, Wola Blakowa oraz Woźniki. Na obszarze tym odnotowano występowanie następujących zjawisk negatywnych w sferze społecznej:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców,
- starzenie się społeczeństwa,
- konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności,
- przestępczość,
- niska aktywność społeczna mieszkańców.

W kolejnej tabeli zebrano podsumowanie analizy wskaźnikowej dla wszystkich sołectw dla sfery społecznej oraz wskaźniki dla sfer innych niż społeczna.

W kolumnie „sfera społeczna” wpisano liczbę wartości wskaźników mniej korzystnych od wartości referencyjnej dla gminy wynikającą z analizy wskaźnikowej dla sfery społecznej. Kolorem pomarańczowym oznaczono wartości wyższe od obliczonej średniej dla gminy (2,89), wskazując obszar koncentracji występowania zjawisk negatywnych w sferze społecznej – są to sołectwa oznaczone również kolorem pomarańczowym.

W kolejnych kolumnach przedstawiono zjawiska negatywne oraz wskaźniki analizowane w pozostałych sferach. Kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźników mniej korzystne względem wartości referencyjnych dla gminy.

Tabela 27 Podsumowanie diagnozy – analiza wskaźnikowa

obszar	sfera społeczna	zjawiska negatywne w sferach poza społeczną		
		zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	niewystarczający dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji
		wskaźniki		
	liczba wskaźników o wartościach gorszych od wartości referencyjnej dla gminy	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%]	udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]
Gmina Lgota Wielka²⁵	2,89	0,76	11,11	0,51
Brudzice	4	0,50	22,86	0,44
Długie	2	1,33	2,86	brak obiektów
Kolonia Lgota	4	1,27	0,00	brak obiektów
Krępa	3	1,15	20,00	0,73
Krzywanice	2	0,00	11,43	0,56
Lgota Wielka	3	0,80	20,00	0,49
Wiewiórów	2	0,43	0,00	0,76
Wola Blakowa	3	0,94	11,43	0,43
Woźniki	3	1,23	11,43	0,77

Źródło: Opracowanie własne

²⁵ Wartości referencyjne wskaźników

Wytyczenie obszaru zdegradowanego

Zgodnie z zapisami Art. 9 ustawy o rewitalizacji *obszar zdegradowany to obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych lub środowiskowych lub przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych*. Z tego powodu na podstawie tabeli powyżej w kolejnej tabeli przedstawiono tylko te sołectwa, gdzie zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych oraz co najmniej jedno zjawisko negatywne poza sferą społeczną, wraz z wynikami analiz wskaźnikowych, dla tychże sołectw. Oznaczenia użyte w tabeli są takie same jak w tabeli wcześniej.

Tabela 28 Wytyczenie obszaru zdegradowanego na podstawie analizy wskaźnikowej.

obszar	sfera społeczna	zjawiska negatywne w sferach poza społeczną		
		zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	niewystarczający dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji
		wskaźniki		
	liczba wskaźników o wartościach gorszych od wartości referencyjnej dla gminy	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%]	udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]
Gmina Lgota Wielka²⁶	2,89	0,76	11,11	0,51
Brudzice	4	0,50	22,86	0,44
Kolonia Lgota	4	1,27	0,00	brak obiektów
Krępa	3	1,15	20,00	0,73
Lgota Wielka	3	0,80	20,00	0,49
Wola Blakowa	3	0,94	11,43	0,43
Woźniki	3	1,23	11,43	0,77

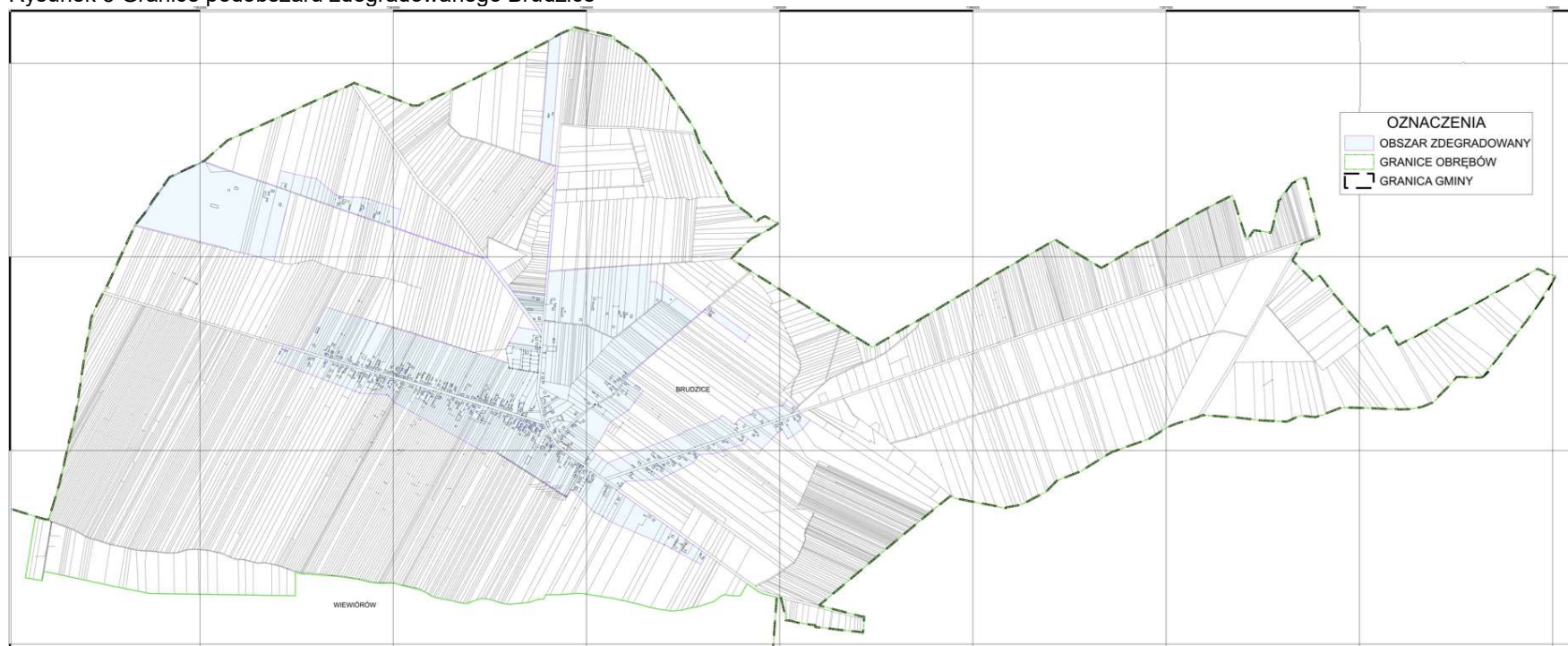
Źródło: Opracowanie własne

Obszar zdegradowany w Gminie Lgota Wielka, czyli obszar, gdzie stwierdzono koncentrację występowania negatywnych zjawisk społecznych i odnotowano co najmniej jedno zjawisko negatywne w innej sferze niż społeczna, obejmuje zatem podobszary zdegradowane: Brudzice, Kolonia Lgota, Krępa, Lgota Wielka, Wola Blakowa oraz Woźniki.

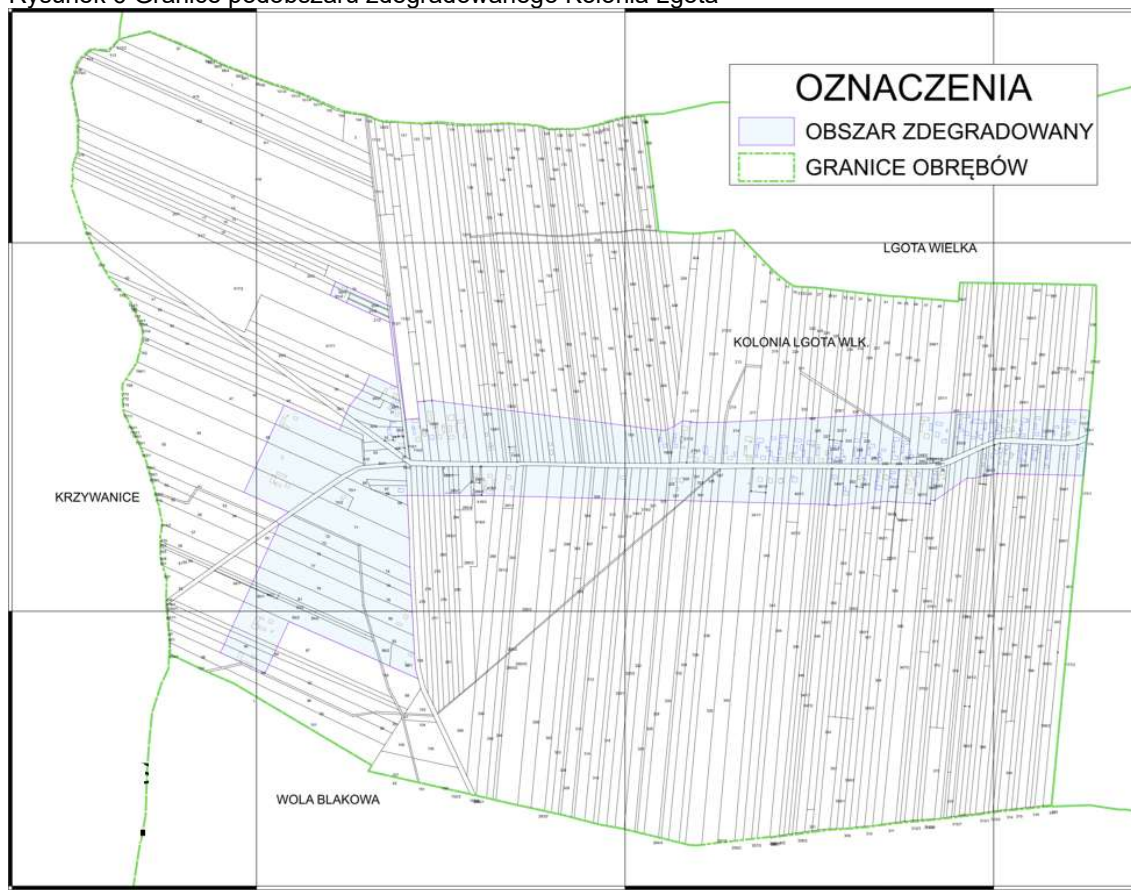
Granice podobszarów zdegradowanych wytyczono przy uwzględnieniu obszarów zamieszkałych w sołectwach. Zgodnie z analizą wskaźnikową kumulują się tam problemy: społeczne, gospodarcze oraz przestrzenno-funkcjonalne. Na rysunkach poniżej przedstawiono granice podobszarów zdegradowanych.

²⁶ Wartości referencyjne wskaźników

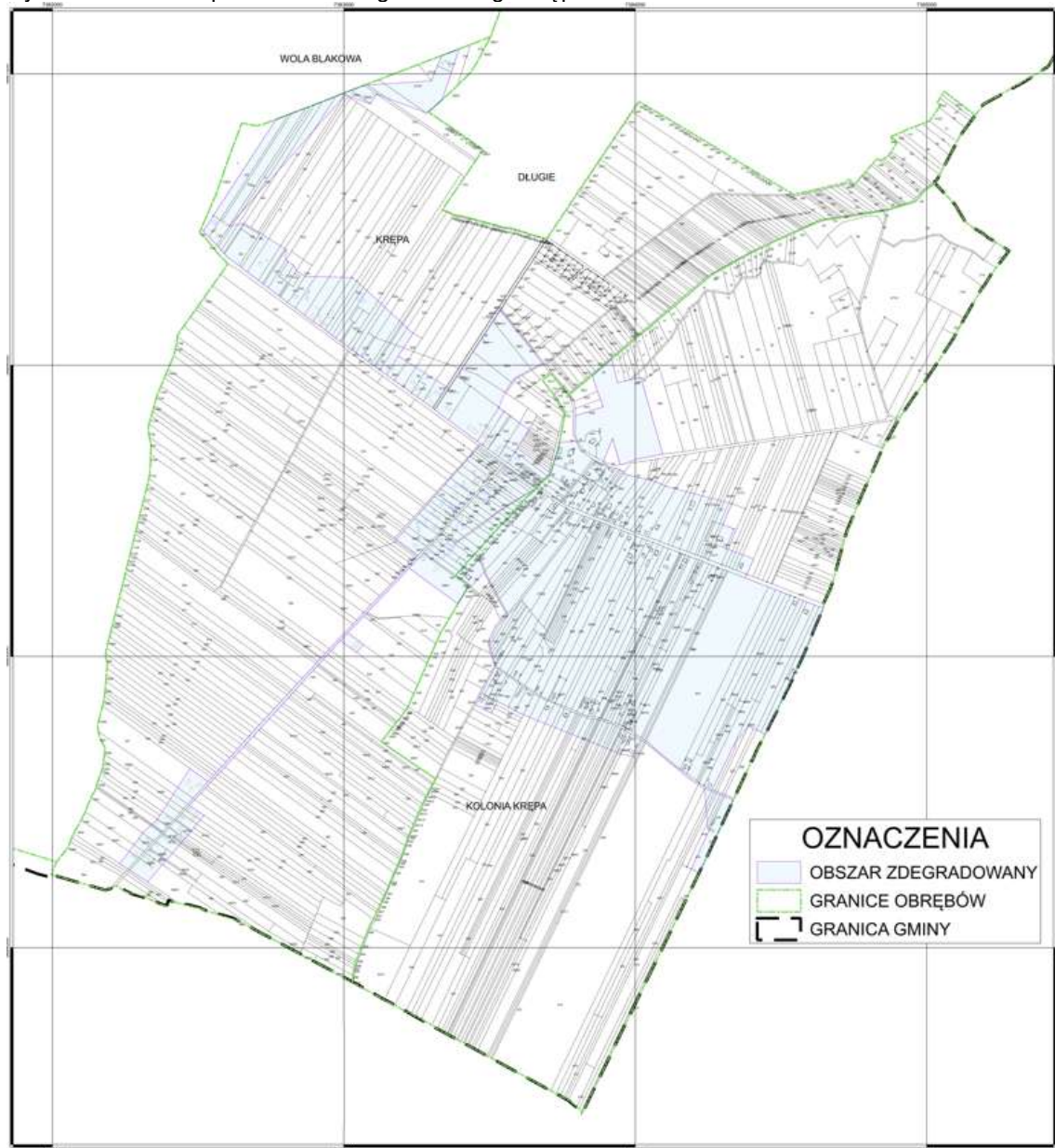
Rysunek 5 Granice podobszaru zdegradowanego Brudzice

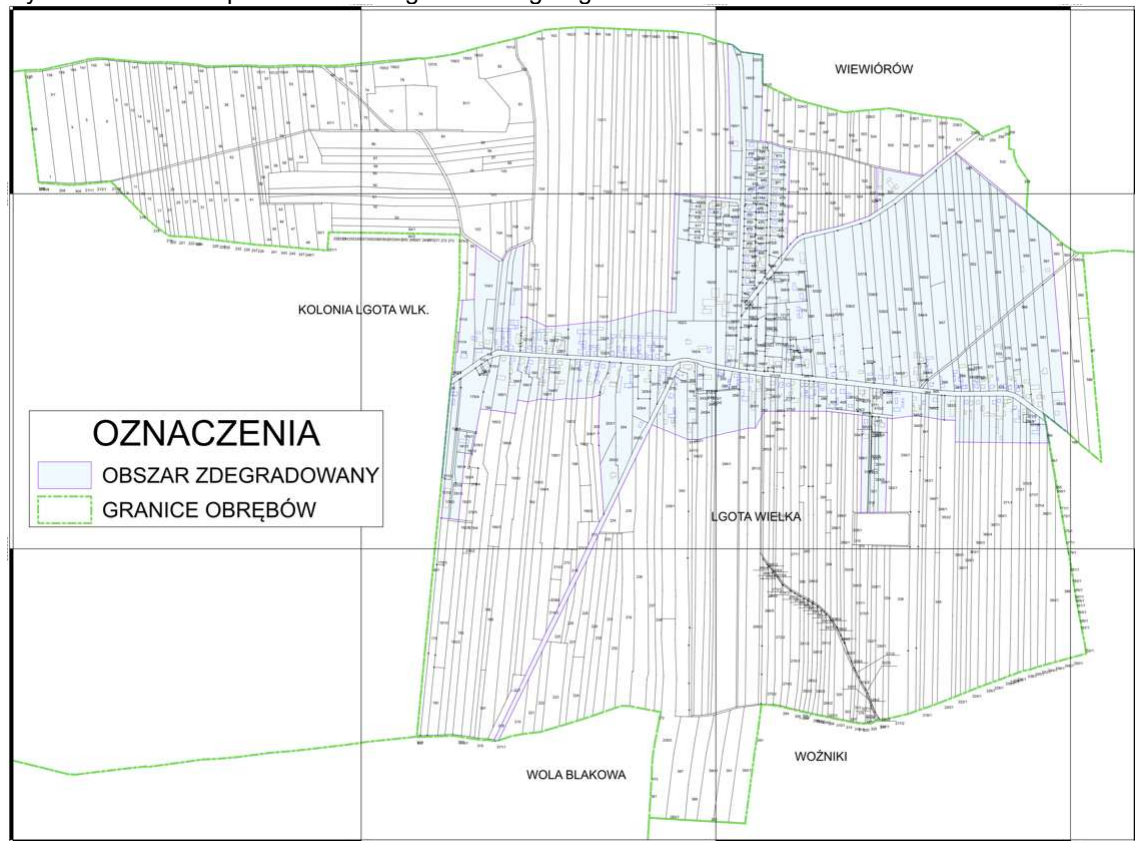
Rysunek 6 Granice podobszaru zdegradowanego Kolonia Lgota

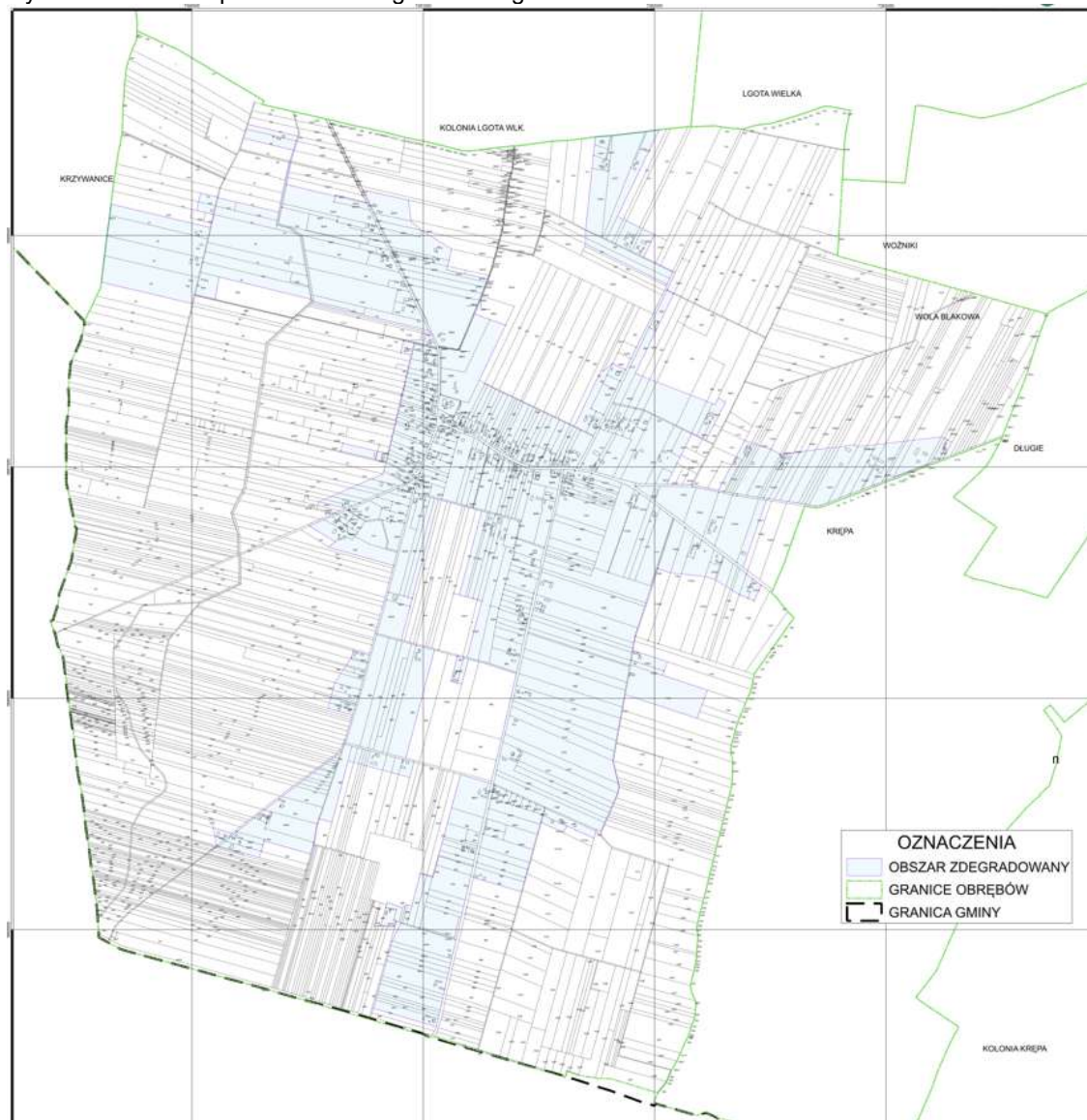
Rysunek 7 Granice podobszaru zdegradowanego Krępa

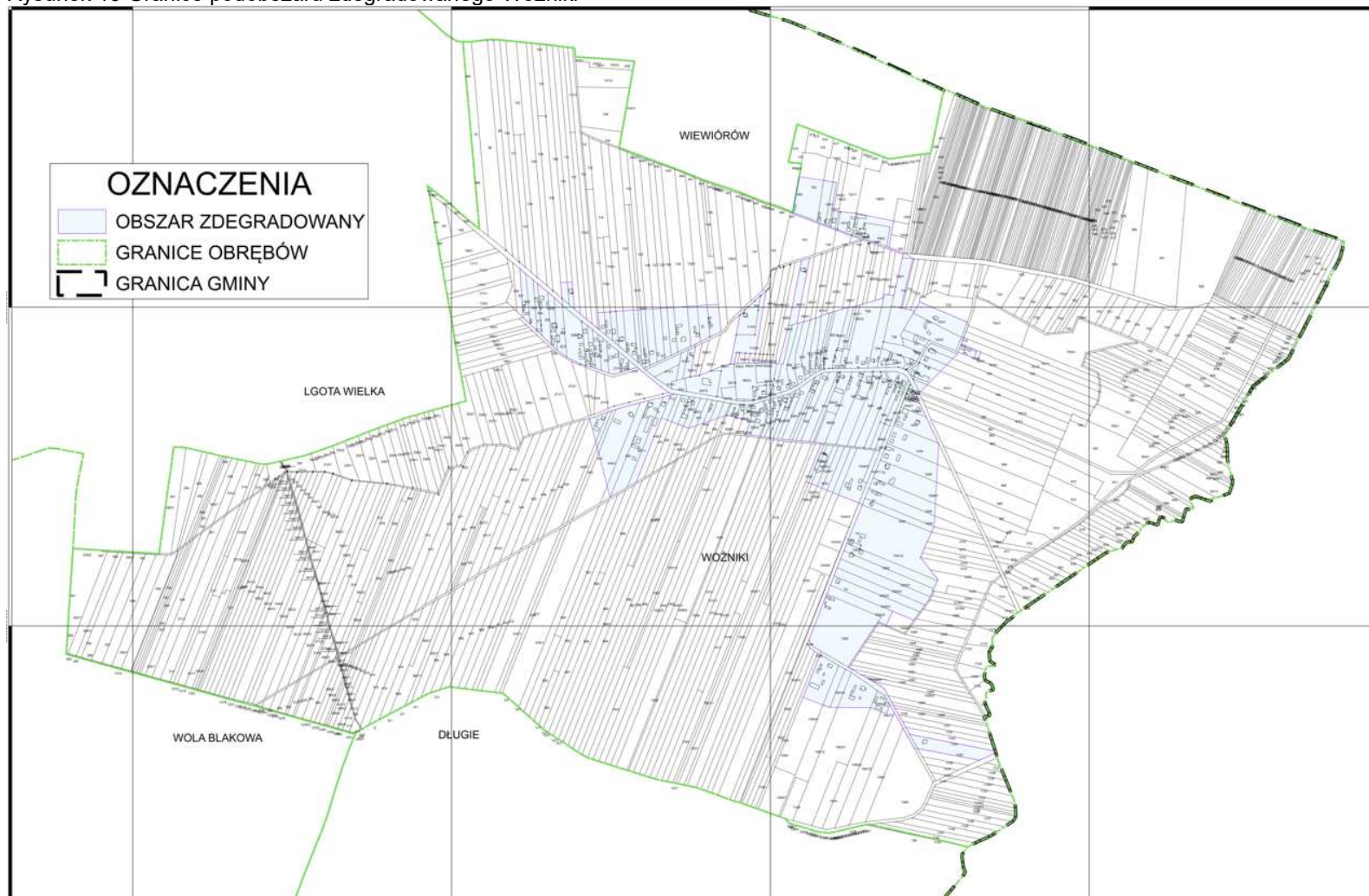
Rysunek 8 Granice podobszaru zdegradowanego Lgota Wielka

Rysunek 9 Granice podobszaru zdegradowanego Wola Blakowa

Rysunek 10 Granice podobszaru zdegradowanego Woźniki

Obszar rewitalizacji

Zgodnie z Art. 10 pkt 1. ustawy o rewitalizacji „Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.”

Zgodnie zaś z Art. 10 pkt 2 ustawy o rewitalizacji „obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic”.

Zgodnie z ustawą wytyczono obszar rewitalizacji, stanowiący część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Delimitacji posłuży tabela podsumowująca występowanie negatywnych zjawisk. W tabeli poniżej dla każdego z sołectw - podobszarów zdegradowanych - wpisano liczbę zjawisk negatywnych o wartościach wskaźników gorszych od wartości referencyjnej dla gminy w podziale na sferę społeczną oraz sfery pozostałe.

Obliczono średnią dla liczby zjawisk ze sfer innych niż społeczna (2,33) i oznaczono wartości od niej wyższe. W ten sposób wyłoniono obszar o szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk. Należą do niego podobszary zdegradowane Lgota Wielka i Wola Blakowa – oznaczone kolorem różowym.

Tabela 29 Zestawienie liczby zjawisk negatywnych o wartościach wskaźników gorszych od wartości referencyjnej dla gminy dla podobszarów zdegradowanych

podobszary zdegradowane	sfera społeczna - liczba negatywnych zjawisk o wartościach wskaźników gorszych od wartości referencyjnej dla gminy (2,89)	liczba zjawisk negatywnych w sferach innych niż społeczna o wartościach wskaźników gorszych od wartości referencyjnej dla gminy = 14, średnia = 2,33
Brudzice	4	2
Kolonia Lgota	4	2
Krępa	3	2
Lgota Wielka	3	3
Wola Blakowa	3	3
Woźniki	3	2

Źródło: Opracowanie własne

Celem zachowania zgodności z ustawą o rewitalizacji, w zakresie powierzchni oraz liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tabeli poniżej przedstawiono dane dotyczące podobszarów Lgota Wielka oraz Wola Blakowa. Liczba mieszkańców obydwu podobszarów stanowi ponad 30% mieszkańców gminy, zatem przekroczony zostaje próg wyznaczony w ustawie o rewitalizacji.

Tabela 30 Powierzchnia oraz liczba ludności w Gminie Lgota Wielka oraz na podobszarach zdegradowanych

obszar	powierzchnia [ha]	liczba ludności
Podobszar Lgota Wielka	100,44	618
Podobszar Wola Blakowa	357,10	693
Razem podobszary	457,54	1311
Gmina Lgota Wielka	6301,00	4139
udział % podobszarów w stosunku do gminy ogółem	7,26%	31,67%

Źródło: Diagnoza w poprzednich rozdziałach

Analiza dotychczas zebranych danych oraz potencjałów, a także ze względu na możliwości oraz zamierzenie prowadzenia działań rewitalizacyjnych, celem zachowania ram prawnych, obszar rewitalizacji ograniczono do podobszaru Lgota Wielka. Zachowano przewidziane ustawą limity.

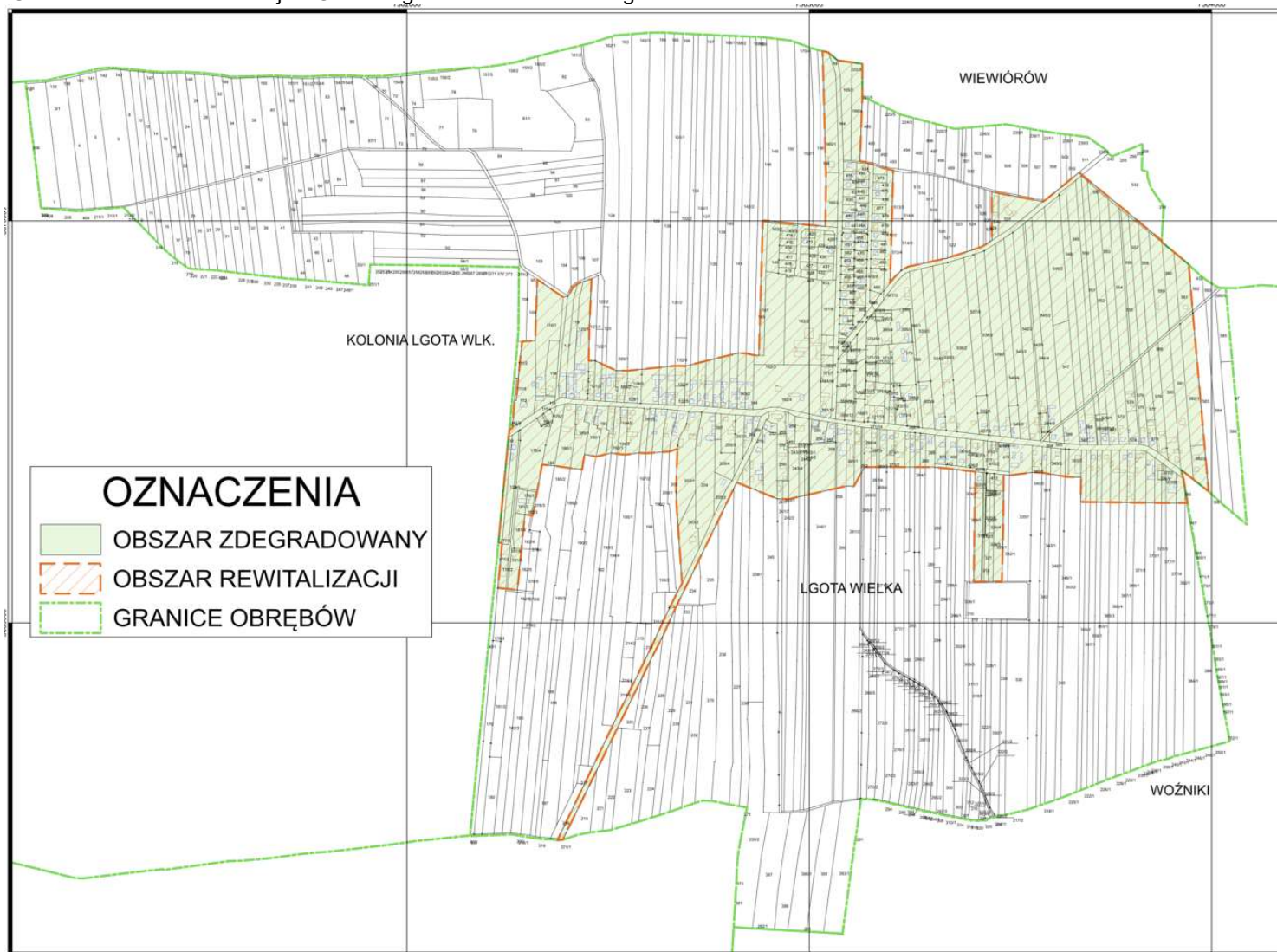
- powierzchnia obszaru rewitalizacji, wynosi 100,44 ha i stanowi **1,59 %** powierzchni Gminy Lgota Wielka,

- liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji stanowi 618 osób, co stanowi **14,93%** liczby mieszkańców Gminy Lgota Wielka.

Przeprowadzona diagnoza potwierdza, że wyznaczenie sołectwa Lgota Wielka jako obszaru rewitalizacji jest w pełni zgodne z ramami prawnymi. Co więcej, taka delimitacja doskonale wpisuje się w intencję ustawodawcy, który dążył do zapewnienia, aby interwencje rewitalizacyjne były silnie skoncentrowane terytorialnie, a nie rozproszone na dużym obszarze. Skupienie działań na obszarze zamieszkałym przez blisko 15% populacji gminy, który jednocześnie pełni funkcję centrum usługowego dla pozostałych 85% mieszkańców, jest działaniem wysoce racjonalnym i efektywnym. Pozwala to na uniknięcie rozproszenia ograniczonych zasobów i maksymalizację pozytywnego wpływu planowanych interwencji na całą wspólnotę samorządową.

Na rysunku przedstawiono granice obszaru rewitalizacji w Lgocie Wielkiej, które pokrywają się z granicami obszaru zdegradowanego..

Rysunek 11 Granice obszaru rewitalizacji w Gminie Lgota Wielka – obszar Lgota Wielka

Podsumowując, na obszarze rewitalizacji Lgota Wielka zdiagnozowano występowanie zjawisk negatywnych w sferze społecznej, zaprezentowanych w tabeli poniżej. Wskazano wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji oraz wartości referencyjne wskaźników dla Gminy Lgota Wielka. Kolorem zielonym oznaczono wartości wskaźników mniej korzystne względem wartości referencyjnych dla gminy dla danego zjawiska negatywnego.

Tabela 31 Sfera społeczna - zjawiska negatywne i wskaźniki dla obszaru rewitalizacji w odniesieniu do wartości referencyjnych wskaźników dla Gminy Lgota Wielka

Obszar	zjawiska negatywne w sferze społecznej					
	zmniejszanie się liczby mieszkańców	starzenie się społeczeństwa	konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	przestępczość	niska aktywność społeczna mieszkańców	niska aktywność społeczna mieszkańców
	wskaźniki					
	zmiany % liczby ludności w 2024 r. w porównaniu z 2019 r.	indeks starości [%]	udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]	udział liczby zarejestrowanych czynów karalnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]	udział liczby uczestników ostatniego zebrania sołeckiego w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]	Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w2024 roku [%]
Gmina Lgota Wielka²⁷	-3,52	113,58	0,94	1,40	6,27	32,05
obszar rewitalizacji Lgota Wielka	-1,90	104,20	0,97	2,10	2,61	33,19

Źródło: Opracowanie własne

²⁷ Wartości referencyjne wskaźników

Obszar rewitalizacji mierzy się zatem z nasilającymi się problemami społecznymi. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: konieczność korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności, przestępczość oraz niską aktywność społeczną mieszkańców, określoną na podstawie niskiego udziału mieszkańców w zebraniu sołectkim. Analiza wskaźników dla obszaru rewitalizacji w kontekście wartości referencyjnej dla gminy pokazuje jednak, iż obszar rewitalizacji Lgota Wielka – pomimo korzystniejszych wartości wskaźników względem wartości referencyjnej dla gminy - dla pozostałych 3 zjawisk negatywnych, również napotyka na trudności w sferach depopulacji, starzenia się społeczeństwa, a także niskiej aktywności społecznej w kontekście frekwencji wyborczej mieszkańców.

Analizy zawarte w opracowaniu rysują jednoznacznie negatywny obraz przyszłości demograficznej gminy, wskazując na dwa fundamentalne, sprzężone ze sobą problemy: depopulację i proces starzenia się społeczeństwa. Biorąc pod uwagę wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji, prognozy te są realne również dla tego terenu. Prognoza demograficzna przewiduje systematyczny spadek liczby ludności gminy, spadek liczby mieszkańców dostrzegalny jest również obecnie w obszarze rewitalizacji. W perspektywie lat 2020-2050 populacja gminy ma się zmniejszyć o 424 osoby, co stanowi spadek o 9,9% w stosunku do stanu z 2020 roku. Równolegle do spadku liczby ludności, następować będą głębokie zmiany w jej strukturze wiekowej. Począwszy od 2026 roku należy spodziewać się gwałtownego wzrostu liczby osób w wieku 80 lat i więcej. Zjawisko to jest bezpośrednią konsekwencją wchodzenia w wiek późnej starości licznych roczników powojennego wyżu demograficznego. Proces ten będzie miał daleko idące konsekwencje społeczne i ekonomiczne, generując rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i zdrowotne oraz wymagając adaptacji infrastruktury publicznej do potrzeb seniorów.

Choć powyższe trendy demograficzne dotyczą całej gminy, ich negatywne skutki kumulują się i są najbardziej odczuwalne właśnie w sołectwie Lgota Wielka. Dzieje się tak z uwagi na jego centralną rolę i skupienie na jego terenie kluczowych instytucji wsparcia społecznego. Lgota Wielka jest siedzibą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) oraz Gminnego Ośrodka Zdrowia. To właśnie do tych placówek udają się po pomoc i wsparcie osoby najbardziej potrzebujące z terenu całej gminy: osoby starsze, z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne, rodziny przeżywające trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz osoby dotknięte ubóstwem. W ten sposób Lgota Wielka staje się areną, na której problemy społeczne całej gminy stają się widoczne i gdzie podejmowane są próby ich rozwiązania. Stan techniczny i funkcjonalny przestrzeni publicznej w tej miejscowości ma zatem bezpośredni wpływ na jakość i dostępność usług społecznych dla wszystkich mieszkańców gminy. Zdegradowana, niedostosowana do potrzeb osób o ograniczonej mobilności infrastruktura (np. nierówne chodniki, wysokie krawężniki, brak miejsc do odpoczynku, niedostępne architektonicznie budynki) staje się realną barierą w dostępie do fundamentalnych praw, pogłębiając wykluczenie i marginalizację najsłabszych grup społecznych. Degradacja obszaru rewitalizacji wprost przekłada się na obniżenie zdolności gminy do efektywnego wspierania swoich najbardziej wrażliwych obywateli, niezależnie od ich miejsca zamieszkania.

Stan kryzysowy w sferze społecznej przejawia się również w niskim poziomie kapitału społecznego i ograniczonej aktywności obywatelskiej. Jedną z kluczowych przyczyn tego stanu jest brak wysokiej jakości, ogólnodostępnych i wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych, które mogłyby pełnić rolę inkubatorów aktywności społecznej. Istniejące przestrzenie w Lgocie Wielkiej nie sprzyjają nawiązywaniu relacji sąsiedzkich, organizacji oddolnych inicjatyw, festynów czy wydarzeń kulturalnych. Realizowane w przeszłości punktowe projekty, takie jak budowa elementów małej architektury w ramach tworzenia miejsc rekreacji, należy postrzegać jako potwierdzenie diagnozy o istniejącym, niezaspokojonym zapotrzebowaniu na tego typu infrastrukturę. Działania te, choć cenne, nie rozwiązały problemu w sposób systemowy i kompleksowy. Brak atrakcyjnego, bezpiecznego i przyjaznego miejsca spotkań dla wszystkich pokoleń hamuje proces integracji społecznej, osłabia lokalną tożsamość i poczucie przynależności do wspólnoty, a także ogranicza potencjał do samoorganizacji mieszkańców. Rewitalizacja, poprzez stworzenie takich przestrzeni, może stać się kluczowym impulsem do odbudowy więzi społecznych i wzrostu zaangażowania obywatelskiego.

POGŁĘBIONA DIAGNOZA SFERY SPOŁECZNEJ DLA OBSZARU, NA KTÓRYM ZDIAGNOZOWANO WYSTĘPOWANIE ZJAWISK KRYZYSOWYCH

Dla obszaru rewitalizacji, czyli obszaru sołectwa Lgota Wielka, przeprowadzono pogłębioną diagnozę sfery społecznej, w oparciu o inne wskaźniki niż użyte dotychczas w analizie. Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji porównano do wartości referencyjnych dla Gminy Lgota Wielka.

Problemem w obszarze rewitalizacji jest bezrobocie długotrwałe oraz wśród osób powyżej 50 roku życia. Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji przekraczają wartości referencyjne dla gminy, co potwierdza poniższa tabela. Na podstawie danych można stwierdzić, że na analizowanym obszarze występują problemy na lokalnym rynku pracy, związane zarówno z długotrwałym bezrobociem, jak i z sytuacją osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia. W 2024 r. udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych długotrwałe w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Lgota Wielka wyniósł 0,56%, natomiast w sołectwie Lgota Wielka był wyższy i osiągnął poziom 0,80%. Zjawisko to wskazuje na koncentrację długotrwałego bezrobocia w głównej miejscowości gminy oraz na utrzymujące się trudności części mieszkańców w trwałym powrocie na rynek pracy. Jednocześnie udział osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w Gminie Lgota Wielka 0,24%, podczas gdy w sołectwie Lgota Wielka osiągnął poziom 0,53%. Dane te potwierdzają niekorzystną sytuację osób starszych na lokalnym rynku pracy, które mogą napotykać bariery związane z wiekiem, ograniczoną ofertą zatrudnienia oraz niedopasowaniem kwalifikacji do potrzeb pracodawców. Wskazane zjawiska stanowią istotne wyzwanie społeczne i gospodarcze dla gminy oraz uzasadniają potrzebę podejmowania działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową osób długotrwałe bezrobotnych i osób w wieku 50+, w celu ograniczenia ryzyka ich marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Tabela 32 Udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych długotrwałe oraz powyżej 50 roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]

obszar	udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych długotrwałe w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]	udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%]
Gmina Lgota Wielka	0,56	0,24
Lgota Wielka	0,80	0,53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku

Zweryfikowano także dane dotyczące liczby osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej. W tabeli przedstawiono udział liczby beneficjentów wsparcia z powodu: ubóstwa, niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby w ogólnej liczbie beneficjentów pomocy społecznej na danym obszarze w 2024 r. Wszystkie wskaźniki dla obszaru rewitalizacji przekraczały wartości referencyjne dla gminy. Na podstawie danych przedstawionych w tabeli można stwierdzić, że w 2024 r. struktura korzystania ze wsparcia pomocy społecznej na analizowanym obszarze wskazuje na istotne zróżnicowanie przyczyn udzielanego wsparcia. W Gminie Lgota Wielka udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa wyniósł 13,27% ogólnej liczby beneficjentów, taki sam odsetek, tj. 13,27%, dotyczył osób objętych wsparciem z tytułu niepełnosprawności. Z kolei udział beneficjentów korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby wyniósł 11,90%. Dane te wskazują, że w skali całej gminy przyczyny korzystania z pomocy społecznej są relatywnie zrównoważone, przy nieznacznej dominacji problemów związanych z ubóstwem i niepełnosprawnością.

Jednocześnie w sołectwie Lgota Wielka widoczna jest wyraźna koncentracja problemów społecznych. Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa oraz z powodu długotrwałej choroby wyniósł po 15,79%. Szczególnie niepokojący jest wysoki udział beneficjentów objętych wsparciem z tytułu niepełnosprawności, który osiągnął poziom 31,58%, co oznacza ponad dwukrotnie wyższy wskaźnik w porównaniu do wartości odnotowanej w skali całej gminy. Przedstawione dane wskazują na kumulację problemów zdrowotnych i społecznych w sołectwie Lgota Wielka oraz potwierdzają potrzebę podejmowania ukierunkowanych działań w zakresie polityki społecznej,

w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób przewlekle chorych oraz gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem.

Tabela 33 Udział liczby osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej z powodu: ubóstwa, niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby w ogólnej liczbie beneficjentów na danym obszarze w 2024 r. [%]

obszar	wskaźniki wg powodów wsparcia [%]		
	ubóstwo	niepełnosprawność	długotrwała choroba
Gmina Lgota Wielka	13,27	13,27	11,90
Lgota Wielka	15,79	31,58	15,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Lgocie Wielkiej

OBSZAR REWITALIZACJI POZA SFERĄ SPOŁECZNĄ

Poniżej przedstawiono wskaźniki dla obszaru rewitalizacji Lgota Wielka poza sferą społeczną. Wszystkie wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji są mniej korzystne od wartości referencyjnej dla gminy. Przedstawione zjawiska negatywne oraz obrazujące je wskaźniki jednoznacznie wskazują na problemy obszaru rewitalizacji występujące również poza sferą społeczną.

Tabela 34 Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji Lgota Wielka dla sfer poza społeczną w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla gminy

obszar	zjawiska negatywne w sferach poza społeczną		
	zmniejszanie aktywności gospodarczej mieszkańców	koncentracja problemów związana z występowaniem obiektów zabytkowych wpisanych do GEZ	niewystarczający dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji
	wskaźniki		
	udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%]	udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%]	udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]
Gmina Lgota Wielka²⁸	0,76	11,11	0,51
Lgota Wielka	0,80	20,00	0,49

Źródło: Opracowanie własne

W zakresie aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru rewitalizacji odnotowano wyższy udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym niż średnia dla gminy. Zjawisko to świadczy o osłabieniu lokalnej przedsiębiorczości oraz o ograniczonej stabilności ekonomicznej tego obszaru, co może przekładać się na mniejszą atrakcyjność inwestycyjną oraz trudniejsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

Jednocześnie obszar rewitalizacji cechuje się znaczną koncentracją obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, wyraźnie wyższą niż w skali całej gminy. Sytuacja ta wskazuje na istotny potencjał dziedzictwa kulturowego, który może stanowić podstawę działań rozwojowych, w szczególności w obszarze turystyki i oferty kulturalnej. Należy jednak podkreślić, że wysoki udział obiektów zabytkowych wiąże się również z dodatkowymi ograniczeniami inwestycyjnymi oraz zwiększonymi kosztami utrzymania i modernizacji, co w praktyce może spowalniać procesy rozwojowe i modernizacyjne na analizowanym obszarze.

W zakresie dostępu do infrastruktury sportowo rekreacyjnej stwierdzono niższy udział ogólnodostępnych obiektów w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w porównaniu do wartości referencyjnych dla gminy. Oznacza to niewystarczający poziom wyposażenia obszaru rewitalizacji

²⁸ Wartości referencyjne wskaźników

w infrastrukturę sprzyjającą aktywności fizycznej i rekreacji, co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz ogranicza możliwości integracji i aktywizacji lokalnej społeczności.

Zestawienie powyższych wskaźników potwierdza występowanie na obszarze rewitalizacji Lgota Wielka kumulacji niekorzystnych zjawisk w sferach poza sferą społeczną. Uzasadnia to potrzebę prowadzenia kompleksowych i zintegrowanych działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości, racjonalne i funkcjonalne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury technicznej i rekreacyjnej, przyczyniających się do poprawy warunków życia mieszkańców i zwiększenia atrakcyjności tego obszaru.

WNIOSKI Z WIZJI LOKALNEJ

Największe problemy gospodarcze i społeczne koncentrują się w samym sołectwie Lgota Wielka w wytyczonym obszarze rewitalizacji, który pełni rolę centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego całej gminy. To tutaj skupia się największa liczba osób - toczy się codzienne życie lokalnej wspólnoty, funkcjonują sklepy, punkty usługowe oraz instytucje publiczne, które obsługują nie tylko mieszkańców Lgoty Wielkiej, ale także osoby z okolicznych wsi. Sołectwo to stanowi serce gminy i naturalne miejsce skupiające wszelką aktywność, dlatego właśnie w niej najbardziej widoczne są zarówno pozytywne, jak i negatywne zjawiska gospodarcze.

W Lgocie Wielkiej szczególnie mocno odczuwalne są skutki przemian gospodarczych i społecznych. To tutaj najwcześniej i najsilniej widoczny jest problem zanikania małych sklepów i punktów usługowych, które przez lata stanowiły fundament lokalnego handlu i codziennego życia mieszkańców. Ich znikanie na rzecz powstających dyskontów i dużych sieci handlowych wpływa nie tylko na strukturę gospodarczą sołectwa, ale również na relacje społeczne, które w dużej mierze budowały się wokół lokalnych, rodzinnych biznesów. Utrata tradycyjnych miejsc spotkań osłabia więzi społeczne i zmienia charakter sołectwa, które z przestrzeni opartej na bliskości i znajomości mieszkańców staje się coraz bardziej anonimowa.

Szczególnie dotkliwie odczuwany jest tu również problem braku alternatywnych źródeł dochodu poza rolnictwem i handlem detalicznym. Mieszkańcy sołectwa, podobnie jak całej gminy, zmuszeni są często do wyjazdów zarobkowych do większych miast, takich jak Łódź, Częstochowa czy aglomeracja śląska, co powoduje, że brakuje osób aktywnych zawodowo i przedsiębiorczych, które mogłyby rozwijać lokalną gospodarkę. Zjawisko to prowadzi do stopniowego osłabiania lokalnego rynku pracy i ogranicza możliwości rozwoju sołectwa jako centrum usługowego dla całej gminy.

Nie bez znaczenia jest także fakt, że skupia się tu życie społeczne gminy - odbywają się najważniejsze wydarzenia kulturalne i integracyjne, tu działają instytucje publiczne i edukacyjne, a mieszkańcy z całego obszaru przyjeżdżają, aby korzystać z usług, spotykać się czy załatwiać sprawy urzędowe. Oznacza to, że wszelkie negatywne zjawiska, które dotyczą sołectwa, oddziałują nie tylko na jej mieszkańców, ale także na całą gminę, gdyż osłabiają jej centrum funkcjonalne.

Z tego względu szczególnie istotne jest objęcie sołectwa Lgota Wielka programami rewitalizacyjnymi. To właśnie tutaj inwestycje i działania rewitalizacyjne mogą przynieść największy efekt, ponieważ oddziałują na największą grupę mieszkańców i wpływają na funkcjonowanie całej gminy. Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, ochrona i promocja małych sklepów oraz punktów usługowych, a także wzmocnienie życia społecznego i kulturalnego w centrum gminy mogą przyczynić się do odwrócenia negatywnych tendencji i nadania nowej dynamiki rozwojowej całemu obszarowi.

Lgota Wielka jako serce gminy i miejsce, gdzie koncentruje się życie społeczno-gospodarcze, powinna być priorytetowym obszarem dla działań rewitalizacyjnych. Tylko w ten sposób można skutecznie przeciwdziałać zjawiskom degradacji gospodarczej i społecznej oraz stworzyć fundament do dalszego rozwoju całej gminy.

Obecny stan gospodarczy sołectwa Lgota Wielka jest tym bardziej niepokojący, że obszar posiada niewykorzystany potencjał, który mógłby stać się załącznikiem rozwoju lokalnej gospodarki.

Najważniejszym z tych atutów jest bezcenny zabytek – drewniany kościół parafialny pw. św. Klemensa z XVIII wieku, wpisany do rejestru zabytków. Obiekt tej klasy, o dużej wartości historycznej i architektonicznej, w innych warunkach mógłby stanowić magnes przyciągający turystów i pielgrzymów. Jednak jego potencjał jest całkowicie zmarnowany z powodu braku odpowiedniej infrastruktury towarzyszącej oraz ogólnej niskiej atrakcyjności estetycznej i funkcjonalnej otoczenia. Brak miejsc parkingowych, punktów informacji turystycznej, zaplecza gastronomicznego czy po prostu estetycznie zagospodarowanej przestrzeni wokół kościoła sprawia, że nie generuje on żadnego ruchu gospodarczego. Kompleksowa rewitalizacja centrum Lgoty Wielkiej, obejmująca uporządkowanie i podniesienie jakości otoczenia zabytku, mogłaby odblokować ten potencjał, tworząc warunki do rozwoju usług turystycznych i okołoturystycznych.

Wysoka koncentracja mieszkańców w stosunkowo zwartej zabudowie powoduje, że problemy środowiskowe w obszarze rewitalizacji są bardziej widoczne, dotkliwe i trudniejsze do rozwiązania niż w pozostałych mniejszych, rozproszonych wsiach.

Lgota Wielka jako sołectwo położone w centrum mierzy się również z problemem ubóstwa energetycznego w większej skali. Wiele starszych budynków w centrum gminy wymaga modernizacji energetycznej, a osoby w nich mieszkające – szczególnie rodziny o niskich dochodach oraz seniorzy – często nie są w stanie ponosić rosnących kosztów opału. Skutkuje to dogrzewaniem domów w minimalnym zakresie, spalaniem tanich, niskiej jakości paliw lub nawet odpadów, co dodatkowo pogłębia problem zanieczyszczenia powietrza.

Kumulacja problemów środowiskowych widoczna jest także w kontekście zaśmiecania terenów zielonych i powstawania dzikich wysypisk. Bliskość większej liczby mieszkańców i większy ruch w obrębie sołectwa prowadzą do powstawania nielegalnych punktów składowania odpadów na obrzeżach zabudowy, w rowach przydrożnych czy w pobliskich zadrzewieniach. Choć problem ten dotyczy całej gminy, w centrum jest on bardziej odczuwalny, ponieważ odpady psują estetykę przestrzeni, która powinna pełnić funkcję reprezentacyjną dla całej wspólnoty.

Należy podkreślić, że duża liczba mieszkańców w jednym miejscu oznacza również większe zapotrzebowanie na wodę, energię i usługi komunalne. W sytuacjach kryzysowych – np. w okresach suszy czy w przypadku awarii infrastruktury – Lgota Wielka jako sołectwo najbardziej zurbanizowane jest szczególnie narażona na problemy z zaopatrzeniem i sprawnym funkcjonowaniem systemów środowiskowych. W centrum gminy bardziej odczuwalny jest też brak terenów zieleni urządzonej i rekreacyjnej, które mogłyby kompensować negatywne skutki życia w zwartej zabudowie.

Warto zauważyć, że koncentracja mieszkańców w jednym obszarze sprawia, że problemy środowiskowe oddziałują tu na większą liczbę osób jednocześnie. Smog, ubóstwo energetyczne, zaśmiecanie przestrzeni czy brak odpowiedniej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej nie są problemami jednostkowymi, ale zbiorowymi, które mają wpływ na jakość życia całej społeczności lokalnej. To sprawia, że sołectwo Lgota Wielka powinna być priorytetowym obszarem działań środowiskowych i rewitalizacyjnych, ponieważ rozwiązanie problemów w tej części gminy przyniesie najbardziej odczuwalne i najszersze efekty.

Obszar rewitalizacji pełni rolę centrum administracyjno-usługowego całej gminy i jest naturalnym miejscem koncentracji najważniejszych instytucji, sklepów, punktów usługowych oraz życia społecznego. To tutaj znajdują się urzędy, szkoły, placówki oświatowe i instytucje publiczne, a także podstawowa oferta handlowa i usługowa, z której korzystają nie tylko mieszkańcy sołectwa, lecz także całej gminy. Lgota Wielka pełni więc funkcję serca gminy, miejsca, gdzie mieszkańcy załatwiają codzienne sprawy, spotykają się i uczestniczą w wydarzeniach. Przestrzeń obszaru nie jest w pełni dostosowana do swojej roli i nie spełnia wszystkich oczekiwań związanych z funkcjonowaniem centrum życia społecznego.

Fotografia 13. Centrum obszaru rewitalizacji w sołectwie Lgota Wielka

Największym problemem jest brak odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych, które mogłyby stać się symbolem i centralnym punktem integracji mieszkańców. W obszarze rewitalizacji nie ma wyraźnie wykształconego rynku, skweru czy placu integracyjnego, który pełniłby rolę miejsca spotkań i aktywności społecznych. Obecne przestrzenie mają charakter przypadkowy, często są niedostosowane estetycznie i funkcjonalnie, a ich infrastruktura nie zachęca do spędzania tam czasu. Brak ławek, zieleni urządzonej, bezpiecznych ciągów pieszo-rowerowych czy przestrzeni do organizacji wydarzeń sprawia, że centrum sołectwa nie spełnia swojej roli w pełnym zakresie.

Sytuacja ta ma istotne konsekwencje społeczne. Mieszkańcy gminy, przyjeżdżając do Lgoty Wielkiej w celu załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów, nie mają przestrzeni, w której mogliby się zatrzymać, odpocząć, porozmawiać z innymi czy wziąć udział w wydarzeniach kulturalnych. Życie społeczne toczy się więc głównie w budynkach instytucji, a nie w otwartej przestrzeni publicznej, co ogranicza spontaniczną integrację mieszkańców i budowanie wspólnoty. Brak takiego miejsca powoduje również, że gmina nie posiada wyraźnie zarysowanego centrum o charakterze reprezentacyjnym, które mogłoby być jej wizytówką i elementem budującym lokalną tożsamość.

Koncentracja funkcji w Lgocie Wielkiej, bez odpowiedniego dostosowania przestrzeni, powoduje też problemy funkcjonalne. Wzmożony ruch samochodowy i pieszy, szczególnie w okolicach sklepów, urzędu czy szkoły, nie zawsze jest dobrze zorganizowany. Brakuje wygodnych i bezpiecznych parkingów, chodników oraz przestrzeni komunikacyjnych, które pozwoliłyby na sprawne i bezpieczne korzystanie z centrum sołectwa. Niekiedy przestrzeń ta sprawia wrażenie chaotycznej, co obniża jej atrakcyjność i nie sprzyja komfortowi użytkowników.

Warto podkreślić, że brak reprezentacyjnego centrum w obszarze rewitalizacji w Lgocie Wielkiej ogranicza również możliwości rozwoju oferty kulturalnej i turystycznej gminy. Sąsiednie miejscowości wykorzystują place i skwery jako miejsca organizacji wydarzeń integracyjnych, festynów, kiermaszy czy inicjatyw lokalnych, co sprzyja budowaniu więzi społecznych i promowaniu obszaru. Lgota Wielka pozbawiona jest takiej przestrzeni, przez co możliwości rozwoju życia kulturalnego i społecznego są znacznie ograniczone.

Analiza sfery przestrzenno-funkcjonalnej obszaru rewitalizacji ujawnia głęboki kryzys, który manifestuje się postępującą degradacją fizyczną i utratą kluczowych funkcji publicznych. Centralna

przestrzeń sołectwa, zamiast stanowić wizytówkę i serce gminy, charakteryzuje się chaosem kompozycyjnym, niską jakością estetyczną i funkcjonalną oraz dominacją funkcji komunikacyjnej nad społecznymi. Brak jest wyraźnie zdefiniowanego, atrakcyjnego i przyjaznego dla mieszkańców centrum, takiego jak rynek, plac czy deptak, które mogłoby pełnić rolę miejsca spotkań, integracji i spędzania wolnego czasu. Istniejące przestrzenie publiczne są zaniedbane, pozbawione spójnego programu funkcjonalnego i estetycznego, a ich zagospodarowanie jest przypadkowe i fragmentaryczne.

W centrum obszaru obserwuje się liczne konflikty funkcjonalne, z których najpoważniejszym jest podporządkowanie całej przestrzeni ruchowi samochodowemu. Brak jest rozwiązań uspokajających ruch, a potrzeby pieszych, rowerzystów, osób z niepełnosprawnościami czy rodziców z wózkami dziecięcymi są systematycznie ignorowane. Prowadzi to do powstania przestrzeni niebezpiecznej, nieprzyjemnej i niedostępnej dla najsłabszych uczestników ruchu, co wprost przyczynia się do ich wykluczenia z życia publicznego.

Fundamentalnym problemem przestrzennym obszaru rewitalizacji w Lgocie Wielkiej nie jest wyłącznie fizyczna degradacja, ale postępujący proces *erozji jej centralności*. Jako ośrodek administracyjny gminy, jej podstawową funkcją powinno być integrowanie lokalnej wspólnoty, zapewnianie łatwo dostępnych usług oraz tworzenie forum dla życia publicznego. Zdiagnozowany chaos przestrzenny, niska jakość estetyczna i brak infrastruktury przyjaznej pieszym aktywnie przeciwdziałają realizacji tej funkcji. Nieatrakcyjne, zdominowane przez samochody i pozbawione miejsc do zatrzymania się centrum zniechęca mieszkańców do przebywania w nim dłużej niż to absolutnie konieczne. W efekcie, mieszkańcy gminy przyjeżdżają do Lgoty Wielkiej jedynie w celu załatwienia konkretnej sprawy w urzędzie czy ośrodku zdrowia, po czym natychmiast ją opuszczają. Zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu – społecznych, kulturalnych czy rekreacyjnych – odbywa się poza gminą, najczęściej w pobliskim mieście powiatowym, Radomsku. Proces ten prowadzi do osłabienia więzi społecznych i gospodarczych wewnątrz gminy, atomizacji wspólnoty i utraty lokalnej tożsamości. Rewitalizacja nie może być zatem postrzegana jedynie jako projekt estetyzacyjny; jest to strategiczna interwencja mająca na celu odbudowę i wzmocnienie fundamentalnej roli Lgoty Wielkiej jako integratora i serca całej gminy.

Obecny stan przestrzeni nie tylko stanowi poważny problem, ale jest również przejawem marnotrawstwa istniejącego potencjału. Lgota Wielka posiada naturalne predyspozycje do stworzenia wysokiej jakości, wielofunkcyjnego centrum.

- Otoczenie zabytkowego kościoła: przestrzeń wokół XVIII-wiecznego kościoła, zamiast być wyeksponowanym, reprezentacyjnym placem podkreślającym wartość zabytku, jest zdominowana przez funkcje parkingowe i tranzytowe. Uporządkowanie tego terenu i nadanie mu charakteru placu publicznego mogłoby stworzyć unikalną wizytówkę sołectwa oraz miejsce o wysokich walorach historycznych i społecznych.

- Centrum administracyjno-usługowe: koncentracja w jednym miejscu kluczowych instytucji publicznych – Urzędu Gminy, poczty, banku, Gminnego Ośrodka Zdrowia i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, tworzą naturalny potencjał do wykreowania tętniącego życiem, zintegrowanego centrum. Obecnie jest to jedynie zbiór pojedynczych budynków, a nie spójna, przyjazna dla użytkowników i łatwo dostępna przestrzeń publiczna. Zintegrowanie tych funkcji poprzez stworzenie wysokiej jakości ciągów pieszych, miejsc do odpoczynku i zieleni mogłoby przekształcić ten obszar w prawdziwe serce gminy.

Problemem natury technicznej w obszarze rewitalizacji jest niedostatecznie rozwinięta infrastruktura kanalizacyjna. Skupisko wielu gospodarstw domowych generuje duże ilości ścieków, które nie zawsze są odprowadzane i oczyszczane w sposób zgodny ze standardami środowiskowymi. Korzystanie z szamb lub przydomowych oczyszczalni o niskiej efektywności w warunkach zwartej zabudowy potęguje ryzyko zanieczyszczeń gleby i wód gruntowych, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do poważnych zagrożeń sanitarnych.

Problemy techniczne szczególnie mocno widoczne są także w sferze transportowej i infrastruktury drogowej. Duże natężenie ruchu w centrum gminy, przy jednoczesnym złym stanie nawierzchni, braku chodników i niewystarczającym oświetleniu, tworzy realne zagrożenie dla bezpieczeństwa

mieszkańców. W obszarze kumuluje się więc problem zniszczonych dróg, niewystarczającej liczby parkingów i braku bezpiecznych przestrzeni dla pieszych, co pogarsza warunki życia i funkcjonowania lokalnej społeczności.

Należy również podkreślić, że to właśnie w centrum gminy najbardziej dotkliwy jest problem przestarzałego i energochłonnego oświetlenia ulicznego. Niedostateczne oświetlenie potęguje poczucie zagrożenia w przestrzeni publicznej, utrudnia poruszanie się wieczorami i w nocy, a jednocześnie generuje wysokie koszty utrzymania, które obciążają budżet gminy.

Zgromadzenie tak wielu problemów technicznych w jednym miejscu sprawia, że mieszkańcy Lgoty Wielkiej odczuwają je na co dzień w sposób szczególnie dotkliwy. Brak sprawnej kanalizacji, awaryjność instalacji, zły stan dróg i niewystarczające oświetlenie wpływają nie tylko na komfort życia, ale także na rozwój społeczny i gospodarczy. Lgota Wielka, będąca wizytówką gminy, w obecnym stanie nie spełnia w pełni swojej roli jako bezpieczne, nowoczesne i funkcjonalne centrum.

Z tego względu sołectwo Lgota Wielka powinno zostać bezwzględnie uwzględnione w programie rewitalizacji. To tutaj interwencje przyniosą największe korzyści, ponieważ poprawa stanu infrastruktury w centrum gminy będzie miała bezpośredni wpływ na wszystkich mieszkańców, zarówno tych żyjących w samym sołectwie, jak i w okolicznych wsiach, które codziennie korzystają z usług w Lgocie Wielkiej. Modernizacja infrastruktury technicznej w tym obszarze pozwoli nie tylko podnieść jakość życia mieszkańców, ale także wzmocnić funkcje administracyjne i usługowe centrum, czyniąc je atrakcyjniejszym i bardziej przyjaznym miejscem dla całej społeczności gminy.

Przeprowadzona wieloaspektowa diagnoza jednoznacznie wskazuje, że sołectwo Lgota Wielka znajduje się w stanie kryzysowym, który manifestuje się we wszystkich analizowanych sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Zidentyfikowane negatywne zjawiska nie mają charakteru odizolowanych problemów, lecz tworzą system wzajemnie powiązanych i wzmacniających się uwarunkowań, prowadząc do skumulowanej i postępującej degradacji. Proces starzenia się społeczeństwa i depopulacja osłabiają potencjał gospodarczy i popyt wewnętrzny. Stagnacja gospodarcza i brak miejsc pracy napędzają dalszy odpływ mieszkańców, a niska jakość przestrzeni publicznej i problemy w infrastrukturze technicznej obniżają jakość życia i zniechęcają do osiedlania się i inwestowania.

W świetle przedstawionej diagnozy, należy stwierdzić, że na obszarze sołectwa Lgota Wielka występuje „szczególna koncentracja negatywnych zjawisk”, o której mowa w art. 10 ust. 1 *Ustawy o rewitalizacji*. Spełnione zostały zatem wszystkie merytoryczne i formalne przesłanki do wyznaczenia tego terenu jako obszaru rewitalizacji.

Należy raz jeszcze podkreślić, że podjęcie działań rewitalizacyjnych w sołectwie Lgota Wielka ma wymiar strategiczny, wykraczający daleko poza granice samego sołectwa. Odnowione, funkcjonalne i estetyczne centrum będzie świadczyć usługi publiczne wyższej jakości dla wszystkich mieszkańców gminy, wzmocni lokalną tożsamość i poczucie wspólnoty, poprawi wizerunek gminy na zewnątrz oraz stworzy warunki do zahamowania niekorzystnych trendów demograficznych i gospodarczych. Interwencja w Lgocie Wielkiej jest zatem kluczową i niezbędną inwestycją w zrównoważoną przyszłość całej wspólnoty samorządowej Gminy Lgota Wielka.

Sołectwo Lgota Wielka, pełniące funkcję historycznego, administracyjnego i usługowego centrum gminy, stanowi obszar o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju całej jednostki samorządu terytorialnego. Jest to geograficzny i funkcjonalny rdzeń, w którym koncentruje się życie publiczne wspólnoty. W konsekwencji, kumulujące się na jej terenie zjawiska kryzysowe nie mają charakteru wyłącznie lokalnego, lecz promieniują na całą gminę, osłabiając jej spójność społeczną, potencjał gospodarczy i ogólną atrakcyjność. Proces degradacji centralnej miejscowości prowadzi do erozji jej funkcji integrującej, co negatywnie wpływa na jakość życia wszystkich mieszkańców gminy. W tym kontekście, rewitalizacja sołectwa Lgota Wielka nie jest celem samym w sobie, lecz warunkiem

koniecznym do odwrócenia negatywnych trendów rozwojowych w skali całej wspólnoty i stanowi strategiczną inwestycję w jej przyszłość.

ZAKOŃCZENIE

Celem niniejszego opracowania było precyzyjne wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Lgota Wielka. Dokument ten stanowi istotny etap procesu przygotowania i planowania działań zmierzających do kompleksowej odnowy przestrzennej, społecznej oraz gospodarczej gminy. Określenie granic poprzedzone zostało szczegółową analizą diagnostyczną, obejmującą uwarunkowania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, funkcjonalno-przestrzenne oraz techniczne.

Przeprowadzona diagnoza umożliwiła jednoznaczną identyfikację obszarów charakteryzujących się koncentracją negatywnych zjawisk oraz wymagających podjęcia skoordynowanych i priorytetowych działań naprawczych. Wyznaczone tereny stanowią obszar interwencji rewitalizacyjnej, na którym planowane jest wdrażanie przedsięwzięć ukierunkowanych na przywrócenie właściwych funkcji społecznych, gospodarczych i przestrzennych, zgodnych z potrzebami lokalnej społeczności.

Zakres planowanych działań obejmuje zarówno wzmacnianie potencjału społeczno-gospodarczego, jak i poprawę jakości oraz estetyki przestrzeni publicznych. Istotnym elementem procesu rewitalizacji jest również pobudzanie aktywności mieszkańców, wykorzystanie lokalnych zasobów oraz budowanie i wzmacnianie więzi społecznych, co w dłuższej perspektywie przyczyni się do trwałego podniesienia jakości życia na terenie gminy.

Wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji stanowi podstawę do opracowania i realizacji zintegrowanych projektów oraz instrumentów wsparcia, spójnych z lokalnymi dokumentami strategicznymi oraz obowiązującymi przepisami prawa. Opracowanie to pełni funkcję inicjującą proces rewitalizacji, umożliwiając planowanie działań o charakterze długookresowym, których efektem będzie wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznej, aktywizacja społeczno-gospodarcza oraz tworzenie warunków sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi Gminy Lgota Wielka.

Spis rysunków

Rysunek 1 Obszar występowania udokumentowanych złóż, terenów górniczych oraz obszarów górniczych na terenie Gminy Lgota Wielka.....	39
Rysunek 2 Jednolite części wód na obszarze Gminy Lgota Wielka	40
Rysunek 3 Lokalizacja gm. Lgota Wielka na tle granic jednolitych części wód podziemnych.....	41
Rysunek 4 Położenie Gminy Lgota Wielka na tle województwa i powiatu	50
Rysunek 5 Granice podobszaru zdegradowanego Brudnice	70
Rysunek 6 Granice podobszaru zdegradowanego Kolonia Lgota	71
Rysunek 7 Granice podobszaru zdegradowanego Krępa	72
Rysunek 8 Granice podobszaru zdegradowanego Lgota Wielka	73
Rysunek 9 Granice podobszaru zdegradowanego Wola Blakowa	74
Rysunek 10 Granice podobszaru zdegradowanego Woźniki.....	75
Rysunek 11 Granice obszaru rewitalizacji w Gminie Lgota Wielka – obszar Lgota Wielka	78

Spis fotografii

Fotografia 1. Tereny rolnicze w Gminie Lgota Wielka. W tle elektrownia Bełchatów.	29
Fotografia 2. Czas Dożynek Gminnych	30
Fotografia 3. Punkt usługowy w sołectwie Lgota Wielka	31
Fotografia 4. Ogłoszenia na płocie w sołectwie Lgota Wielka	33
Fotografia 5. Dyskont spożywczy w sołectwie Lgota Wielka	34
Fotografia 6. Dom ogrzewany paliwami stałymi.....	45
Fotografia 7. Dom wymagający działań termomodernizacyjnych	46
Fotografia 8. Ulica w sołectwie Lgota Wielka.....	48
Fotografia 9. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie.....	53
Fotografia 10. Kościół św. Klemensa w Lgocie Wielkiej	54
Fotografia 11. Rowerzysta na drodze w Lgocie Wielkiej.....	59
Fotografia 12. Przejście dla pieszych koło szkoły.	65
Fotografia 13. Centrum obszaru rewitalizacji w sołectwie Lgota Wielka.....	86

Spis tabel

Tabela 1 Liczba mieszkańców w Gminie Lgota Wielka z podziałem na sołectwa w latach 2019-2024	3
Tabela 2 Ruch naturalny ludności na terenie Gminy Lgota Wielka w latach 2019-2024	4
Tabela 3 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	5
Tabela 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	5
Tabela 5 Liczba mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Lgota Wielka z podziałem na sołectwa w latach 2019-2024 - stan w dniu 31 XII.....	7
Tabela 6 Wskaźniki obciążenia demograficznego w latach 2019 - 2024 – porównanie	8
Tabela 7 Zmiany % liczby ludności w 2024 r. w porównaniu z 2019 r. w Gminie Lgota Wielka ogółem oraz w podziale na sołectwa.....	15
Tabela 8 Indeks starości [%] w Gminie Lgota Wielka ogółem oraz w podziale na sołectwa w 2024 r.....	16
Tabela 9 Udział liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%].....	17

Tabela 10 Udział liczby zarejestrowanych czynów karalnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze w 2024 r. [%]	17
Tabela 11 Udział liczby uczestników ostatniego zebrania sołeckiego w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym na danym obszarze w 2024 r.	18
Tabela 12 Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku [%]	19
Tabela 13 Podsumowanie analizy zjawisk negatywnych dla sfery społecznej	20
Tabela 14 Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych.....	22
Tabela 15 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Lgota Wielka wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007	23
Tabela 16 Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	24
Tabela 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w latach 2019 – 2024 w Gminie Lgota Wielka w podziale na sołectwa	26
Tabela 18 Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024 w podziale na sołectwa.	27
Tabela 19 Udział liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2024 r. [%].....	28
Tabela 20 Udokumentowane złoża na terenie Gminy Lgota Wielka.....	37
Tabela 21 Kluczowe Zagrożenia dla Zasobów Wodnych w Gminie Lgota Wielka.....	42
Tabela 22 Powierzchnia Gminy Lgota Wielka w podziale na sołectwa w 2024 r.	50
Tabela 23 Wykaz obowiązujących planów miejscowych na terenie Gminy Lgota Wielka	52
Tabela 24 Wykaz obiektów i obszarów uwzględnionych w Gminnej Ewidencji Zabytków	54
Tabela 25 Udział obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków na danym obszarze w ogólnej liczbie tych obiektów w Gminie Lgota Wielka [%].....	56
Tabela 26 Udział liczby ogólnodostępnych obiektów infrastruktury sportowej/ rekreacyjnej w liczbie mieszkańców na danym obszarze w 2024 r. [%]	57
Tabela 27 Podsumowanie diagnozy – analiza wskaźnikowa.....	67
Tabela 28 Wytyczenie obszaru zdegradowanego na podstawie analizy wskaźnikowej.	69
Tabela 29 Zestawienie liczby zjawisk negatywnych o wartościach wskaźników gorszych od wartości referencyjnej dla gminy dla podobszarów zdegradowanych	76
Tabela 30 Powierzchnia oraz liczba ludności w Gminie Lgota Wielka oraz na podobszarach zdegradowanych ..	76
Tabela 31 Sfera społeczna - zjawiska negatywne i wskaźniki dla obszaru rewitalizacji w odniesieniu do wartości referencyjnych wskaźników dla Gminy Lgota Wielka	80
Tabela 32 Udział liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych długotrwale oraz powyżej 50 roku życia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze w 2024 r. [%].....	82
Tabela 33 Udział liczby osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej z powodu: ubóstwa, niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby w ogólnej liczbie beneficjentów na danym obszarze w 2024 r. [%]	83
Tabela 34 Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji Lgota Wielka dla sfer poza społeczną w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla gminy	83

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców ogółem w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024.....	3
Wykres 2 Przyrost naturalny na 1000 ludności na terenie Gminy Lgota Wielka w latach 2019-2024.....	4
Wykres 3 Saldo migracji w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	5
Wykres 4 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024 [%]	6
Wykres 5 Liczba beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	9

Wykres 6 Liczba beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Lgota Wielka wg. przesłanek w latach 2019 - 2024	10
Wykres 7 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	11
Wykres 8 Liczba Procedur Niebieskiej Karty w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	12
Wykres 9 Zarejestrowane czyny karalne w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024	13
Wykres 10 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej wg klasy wielkości w Gminie Lgota Wielka	25
Wykres 11 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Lgota Wielka w latach 2019 – 2024	25
Wykres 12 Liczba nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Lgota Wielka w latach 2019-2024.....	26